

MATIU

Iesus Labu Nanaritakadi *(Luk 3:23-38)*

¹ Ngaedi nge Iesus Kristus labu rangaka: Iesus nge Debiti labunao ka ipura. Be Debiti nge Abaram labunao ka ipura.

² Be Abaram nge Aisak tama.

Aisak nge Zekop tama.

Zekop nge Zuda taritoka zaiza tamadi.

³ Zuda nge Perez be Zera tama-diaru. Tina-diaru ara Tema.

Perez nge Ezron tama. Ezron nge Ram tama.

⁴ Ram nge Aminadab tama.

Aminadab nge Nason tama.

Nason nge Samon tama.

⁵ Samon nge Boaz tama. Boaz tina ara Reab.

Boaz nge Obed tama. Obed tina ara Rut.

Obed nge Zesi tama.

⁶ Zesi nge anuatanepoa biabia ara Debiti nge tama.

Debiti nge Solomon tama. Solomon tina mata-mata nge Iuraia roa.

⁷ Solomon nge Reoboam tama.

Reoboam nge Abaiza tama.

Abaiza nge Asa tama.

⁸ Asa nge Zeosapat tama.

Zeosapat nge Zeoram tama.

Zeoram nge Uzaia tama.

⁹ Uzaia nge Zotam tama.

Zotam nge Eaz tama.

- Eaz nge Ezekaiia tama.
- 10 Ezekaiia nge Manase tama.
Manase nge Emon tama.
Emon nge Zosaia tama.
- 11 Zosaia nge Zekonaia taritoka zaiza tamadi.
Dia-lo be ungguma aradi Babilon dipura be
ungguma Iuda diundi be diuauridi be kaba
nedia-lo dibagadialako.
- 12 Uaura-lo be dimule nge nanaritakadi bokai
dieno:
Zekonaia nge Sealtiel tama.
Sealtiel nge Zerubabel tama.
- 13 Zerubabel nge Abaiud tama.
Abaiud nge Eliakim tama.
Eliakim nge Azo tama.
- 14 Azo nge Zadok tama.
Zadok nge Akim tama.
Akim nge Eliud tama.
- 15 Eliud nge Elieza tama.
Elieza nge Matan tama.
Matan nge Zekop tama.
- 16 Zekop nge Iosep tama. Iosep roa Maria. Be
Maria Iesus inekiaki. Iesus ka Kristus.*
- 17 Abaram-lo be imai Debiti-lo nge tubu
kulemoa-be-oati moarunga. Debiti-lo be imai
ramani ungguma Babilon dipura be Iuda diundi
be diuauridi be dibagadi nge tubu kulemoa-be-
oati moarunga. Babilon-lo be dimule be imai
Kristus puraianao nge tubu kulemoa-be-oati
moarunga.

* **1:16:** Ara Kristus Ibru pile-lo nge Mesaia.

Kristus Ba Be Nekiaka Ipura
(Luk 2:1-7)

¹⁸ Iesus Kristus bokainatuka be nekiaka ipura. Tina Maria nge Iosep dirauamani. Ata tago isi disoaki-buduru be Maria ambe Oli Spirit kaiboang nena-lo be itine. ¹⁹ Maria roa rarauam Iosep nge tamoata iauia be muzinga moarunga nge adoadodi be tago irere lili-be-matao Maria ngaruku-goalai. Bokaibe ilo ilelenaki be zugumaba-lo be Maria ngasegeaki kana.

²⁰ Ata Iosep isi ilo ilelolenakia-la be Tanepoa Nanaranga ‘enzel’ ne teke rai-o ipura be bokai irai, “Iosep, Debiti tubu! Maria gobagai be gouati kana nge moaki taburim ira, bakara nge Oli Spirit kaiboang nena-lo ka itine. ²¹ Masa natu moane teke nganekiaki be ara ‘Iesus’ gobuleakini. Natu ngae ka tamoata be aine ne moarunga muzigoala nedia-lo be ngauketidi kana.”

²² Kana ngaedi bokainatuka dipura be Tanepoa pilenga tekedi toira ‘propet’ teke aoa-nalo dipusika nge dikalingo. ²³ Toira be Tanepoa pilenga bokai dieno, “Aine teke moane zaiza tago sesu isi dieno-budu masa ngatine be natu moane teke nganekiaki ara Imanuel.”* Ara Imanuel nge labu bokai: “Nanaranga marada isoaki.”

²⁴ Bokaibe Iosep imarang nge Tanepoa ‘enzel’ ne pilenga itagadi be Maria ibagai be iuati. ²⁵ Ata tago sesu dieno-buduru nibe natu-ba moane ngae nekiaka ipura, be ara Iesus ibuleakini.

* **1:23:** Ais 7:14

2

Tamoata marourou Ege Amari Rakeana-onaona Dipura

¹ Erot nge Zudea kaba anuatanepoa nedi bokana isoaki be Iesus Betlem anua, ege Zudea kaba-lo nekiaka ipura. Alauri nge tamoata marourou alu ege amari rakeanao be ditui be Ierusalem anua-lo dipura. ² Tamoata ngaedi Ierusalem-lo dipura nge bokai ditegi, “Natu moane ungguma Iuda ngatanepoadi kana be nekiaka ipura inanga isoaki? Goai ne ege amari rakeanao irakerake be kite ka kipura be garakeaki kana.”

³ Erot pile ngaedi ilongo nge ilo ibuku-tina. Be tamoata be aine moarunga Ierusalem-lo nge bokaina-doi ilodi dibuku. ⁴ Kodeka Erot itaguraki be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki nge ikiladi be bokai itegidi, “Kristus* masa anua nangatana-lo nekiaka ngapura?”

⁵ Be di dikatu be bokai dipile, “Betlem anua, ege Zudea kaba-lo. Maka ma ‘propet’ bokai igere:

⁶ ‘Betlem anua, Zuda kateka nena ka kueno! Zuda bagi tamoata nedi bibia maradi nge aram tago ileua-tina! Kaiko-lo ka tamoata biabia teke ngapura kana. Ngai ka ungguma negu Israel ngamuadi kana.’” (Mai 5:2)

⁷ Kodeka Erot itaguraki be tamoata marourou ege amari rakeana-onaona nge ikeliakidi be

* **2:4:** Mesaia

zugumaba-lo be inaguridi be bong-tina ono goai ipura nge ikauataki.

⁸ Kodeka Erot bokai iradi, “Kamalale Betlem-lo be natu-muku ngae kamaleleia-tina uia. Kate nge kamapura be kamaraiia, be mialale be mrakeaki.”

⁹ Tamoata marourou Erot pilenga ngaedi dilongo nge dialale. Zala-lo nge goai matamata ege amari rakeanao dite nge kababe ipura be arodi imuamua be ditagatagai. Goai ngae imuamua nibe ilako be kaba odio natu-muku ieno kana nge atabaladi itui. ¹⁰ Tamoata marourou goai ngae dite nge suridi diuia-tina. ¹¹ Kodeka makara be pera ono natu-muku ieno kanana-lo disili. Disili nge natu-muku tina Maria diaru disoakiru be dite. Be tukudio dirokazokuria be natu-muku ngae dirakeaki. Dirakeakia-doi kodeka raba kandi diuasari be lumaluma didokidokini nge diani. ‘Gol,’ au-kusi boaudi rongorongongo be bureng boaudi otioti nge lumaluma bokana natu-muku diani. ¹² Ata rai-o nge pile bokai didoki, “Erot-lo moaki kamule.” Bokai be zala takaia ditagai be anua nedia-lo dimule.

Natu-muku Iesus Izip Iratuakalako Ipura

¹³ Tamoata marourou ege amari rakeana-onaona dialale nge Tanepoa ‘enzel’ ne teke Iosep rai-o ipurakani be bokai irai, “Gomarang be natu-muku tina diaru godoki-diaru be kamairatuto be Izip kamalakoto. Makara kamasoakito nibe masa kaba mra-kamingto be kamamuleto. Erot ambe natu-muku ngalelei be ngaumoatei kana.”

¹⁴ Makara nge Iosep imarang be natu-muku tina diaru idoki-diaru be oabubu-lanalo be Izip diratu-lakoto. ¹⁵ Be makara Izip kaba-lo

disukoakito nibe Erot imate. Bokainatuka be Tanepoa pilenga tekedi ‘propet’ teke aoa-nalo dipusika nge dikalingo. ‘Propet’ ngae bokai ipile, “Natu-gu moane Izip kaba-lo be ukeliaki.”*

Erot Ipile Be Natu-muku Moane Umoateadi Dipura

¹⁶ Alauri be Erot kaba bokai ita tamoata marourou ege amari rakeana-onaona dibolesi nge nama ira-tina. Bokai-be ipile be Betlem anua-lo be anua saringa dieno-lo nge natu-muku moane moarunga barasi nedi rua be ibala nge di-umoatedi. Tamoata marourou pilengadi itagadi be natu-muku umoateadi dipura. Di ka bong-tina ono goai ipura nge dirangakani. ¹⁷ Bokai imuzi be ono ‘propet’ ara Zeremaia nge pilenga dikalingo. Zeremaia bokai ipile:

¹⁸ “Malonga teke Rama anua-lo longora ipura. Itangtang be ilo nge itakoro-tina. Resel ka natu kanabe itangtang. Natu moarunga nge dimate-doi. Bokai-be tago teke iboadu ilo ngaka-uiai.” (Zer 31:15)

Natu-muku Iesus Izip-lo Be Muleaka Ipura

¹⁹ Erot imate nge rai-o Tanepoa ‘enzel’ ne teke Iosep Izip kaba-lo isoaki be ipurakani. ²⁰ Be bokai irai, “Gotui be natu-muku tina diaru godoki-diaru be kaba Israel kateka-lo kamamulelakoto. Tamoata maka natu-muku daumoatei kana nge ambe dimate-doi.” ²¹ Kodeka Iosep itaguraki be natu-muku tina diaru idoki-diaru be Israel kaba-lo dimulelakoto.

* **2:15:** Osea 11:1

²² Bong Iosep bokai ilongo Akelas ambe tama Erot kaba idoki be Zudea kaba itanepoadi nge taburi irani be tago ilako be Zudea kaba-lo isoaki. Rai-o be pile ngaedi idoki. Bokai-be Galili kaba-lo ilako, ²³ be anua ara Nasaret-lo anua idoki. Iosep bokai imuzi be ‘propet’ pilengadi ngaedi dikalingo. ‘Propet’ bokai dipile, “Ngai masa Nasaret tamoata kana dakilakilai.”

3

Zon Baptais Sulenga

(Mar 1:2-8; Luk 3:1-18; Zon 1:19-28)

¹ Alauri nge Zon Baptais ipura be Zudea masaua kaba-lo be tamoata be aine isulesuledi ² be mangata bokai iraradi, “Ilo-ming kamabuiiri be muzigoala neming kamasegeaki! Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana ambe isaringa!”

³ ‘Propet’ ara Aisaia toira bokainatuka ipile nge Zon ka irangaki. Aisaia bokai ipile:

“Malonga teke masaua kaba-lo bokai ikilaulau,
‘Tanepoa zalaka kamamoataungakini. Zala
adoadodi kamaemaki be odio ngalale.’”

(Ais 40:3)

⁴ Zon kusi ne nge ngado aradi ‘kamel’ pulekedi ane ka emakadi dipura. Soa-nao nge angapi ngado aradi ‘bulumakau’ kusidi ane emaka ipura nge inanganangai. Kangkang kana nge oazikezike be kutum-patu damakadi. ⁵ Makara nge tamoata be aine kokoko-tina Zon-lo dilako. Tamoata be aine ngaedi nge Ierusalem anua-lo, be Zudea kaba-lo, be kaba moarunga Zodan zagura zagenao dieno-lo ka ditui be dilako. ⁶ Be

muzigoala nedi mangata dirangaki be Zon itaguraki be ruku ono tamalinga ane be Zodan zaguralo irukudi.

⁷ Ata Zon kaba bokai ita ‘Parasi’ be ‘Sadiusi’ kokoko-tina dipura be ruku ono tamalinga ane ngarukudi kana nge pile kaiboangdialo bokai iradi, “Kam moata goalakadi ulunga kaa! Naita ira-kaming kam kaboadu Nanaranga nama ratinga ambe ngapura kana nge kamairatui? ⁸ Ilo-ming kabuiri be muzigoala neming kasegeaki* nge mangata ma kamaememaki be teadi dapura kam ambe muzigoala neming kasegeaki. ⁹ Be moaki ilo-ming bokai kananga, ‘Abaram nge keka tubuma’ ngena masa moatubu ngaedi kamairatudi? Tago-la! Ngau ka urakaming! Nanaranga iboadu patu ngaedi ngadoki be Abaram tubu ne ngapurakidi! ¹⁰ Ogi ambe kai labudia-lo ikatiuana be ieno, be ono kai ziridialo poloadialako dapura kana. Kai moarunga kalingodi tago uia dipupuraki masa poloadi be eoa-lo rokakadialako dapura.

¹¹ “Ngau dang ane ka ruku ono tamalinga ane uruku-kaming be ono kaa ngapura kana kam ambe ilo-ming kabuiri be muzigoala neming kasegeaki. Ata murigu nge tamoata teke kaiboang ne ngau kaiboang negu diuasadi nge ngamai kana. Ngau erumaruma-tina! Bokai be tagona-tina uboadu ae sukuma ne mbazidi.* Ngai masa Oli Spirit be eoa ane be ruku ono tamalinga ane ngaruku-kaming. Bakara, Oli Spirit be eoa ka

* **3:8:** Puki-sege take-sege bokana kamasegeaki. * **3:11:** Luk 3:16

kulubobi. ¹² Taramang ne ono niu kozoma idoki-doki. Masa niu ngakozo be kalingodi ngadoki be kangkang pera nena-lo ngakoazalaki, be zipidi masa eoa tago matemate-lo ngarokakilako.”

Iesus Rukuia Ipura

(Mar 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³ Kodeka Iesus Galili kaba-lo ka itui be ipura Zodan zagura-lo be Zon ruku ono tamalinga ane be ngarukui kana. ¹⁴ Ata ono Zon Iesus ngaemaki be ilo takaia nganangai kana nge Zon bokai ipile, “Ngau urere kaiko gorukuia! Ata kaiko ngau-lo kupura.”

¹⁵ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kaituka-tina nge ambe kana bokai emakadi dipura. Bokai be bokaina-la daeno. Moaki tabuiri-ramo. Maka ma bokai tamuzi masa mata adoadodi taemaki be dakalingo.” Iesus bokai ipile nge Zon isumoala.

¹⁶ Alauri Iesus rukuia ipura nge oaikiki-tina laka-o ituilako. Laka-o ituilako nge lang ono itakakalako be Oli Spirit nge mang bune bokana ibalabala be ite. Bune ngae ibala be Iesus ono itokaria. ¹⁷ Be malonga teke lang-lo bokai ipile, “Nge Natugu! Ngau ureretakia-tina. Be ilogu iuiatakia-tina.”

4

Iesus Toia Ipura

(Mar 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Kodeka Oli Spirit ipura be Iesus ibagalako masaua kaba-lo be Satang Iesus ngatoi kana. ² Amaridi kulemoadi oati be oabubudi kulemoadi oati makara iali be isoaki be ambe tole imate. ³ Kodeka Satang ipura be bokai irai,

“Kaiko Nanaranga Natu nge patu ngaedi goradi be kangkang dapura.”

⁴ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile,

‘Tamoata tago masa kangkang-ba ngakangkang be ngasukoaki. Tago. Nanaranga pilenga moarunga ngatagatagadi be ngasukoaki.’” (Diut 8:3)

⁵ Kodeka Satang itaguraki be Iesus ibagalako anua rata ara Ierusalem-lo be Nanaranga pera ne atabalanatuka inangai. ⁶ Be bokai irai, “Kaiko Nanaranga Natu nge makare be nem-la be ea kateka-o gorokakikolako. Maka ma Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile:

‘Nanaranga masa kaiko kanabe ‘enzel’ ne nganepidi be luma-di ane dasabosaboiko. Bokai masa aem-baba tagona-tina patu-o gototoki.’” (Sam 91:11-12)

⁷ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Ata Nanaranga ‘Buku’ ne kababe bokai ipile,

‘Nanaranga nem Tanepoa moaki kutoi.’” (Diut 6:16)

⁸ Alaurituka nge Satang itaguraki be Iesus ibagai be buku teke salagabulina-tinao inangai, be anua be kaba moarunga kateka-o nge itikini. Anua be kaba moarunga kateka-o nge kulang be kaiboang nedia-lo dieno be itikini. ⁹ Be bokai irai, “Tukum-o kurokazokuria be aragu kurakeaki masa kana moarunga ngaedi nge nem miangko.”

¹⁰ Ata Iesus ikatu be bokai ipile, “Satang, goiratu! Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile,

‘Nanaranga nem Tanepoa-la ka gorakerakeaki be ngaia-la ka gomalipilipini.’ ” (Diut 6:13)

¹¹ Kodeka Satang ialale be Nanaranga ‘enzel’ ne dipura be Iesus didumai.

Iesus Malipi Ne Galili-lo Imarangaki

(Mar 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Bong Iesus bokai ilongo Zon ambe uauralo dinangai nge kaba ngaradi ipereki be Galili kaba-lo imulelako. ¹³ Ialale nge tago ilako be Nasaret anua-lo isoaki. Ilako be Kaperneam anua-lo isoaki. Anua ngae nge dang boakuboaku kanabiabia ara Galili zagenao ka ieno. Dang kanabiabia nge Zebulun be Naptali kateka-o ka ieno. ¹⁴ Bokaibe ‘Propet’ ara Aisaia nge pilenga tekedi dikalingo. Aisaia bokai ipile:

¹⁵ “Zebulun kateka be Naptali kateka, ege makasi lakoianao, Zodan zagura ege takaianao. Galili kaba nge Ungguma Takadi kaba nedi.

¹⁶ “Tamoata malama tagongana-lo disukoaki ambe malama kanabiabia teke dite. Tamoata be aine mate-kaba anunukana-lo disukoaki masa malama odio ngabala.” (Ais 9:1-2)

¹⁷ Kodeka bong ngaradia-lo be Iesus pilenga ngaedi mangata ipilepile, “Ilo-ming kamabuiriri be muzigoala neming kamasegeaki!* Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana ambe isaringa!”

Iesus Tamoata Konakona Oati Ikiladi

(Mar 1:16-20; Luk 5:1-11)

¹⁸ Iesus dang biabia boakuboaku ara Galili zagenao ialalale nge taritokatoka rua Saimon ara

* **4:17:** Mat 3:8

takaia Pita be Endru ite-diaru. Diaru nge raka kandiaru tekema-lo ika didokidokiru, bakara diaru nge ika dokidoki kaoa. ¹⁹ Kodeka Iesus itaguraki be bokai ira-diaru, “Kamamairu! Kamatagaiaru be tamoata dokiadi mitiking-kamingru.” ²⁰ Makara nge oaikiki-tina raka kandiaru diperekiru be Iesus ditagaiaru.

²¹ Mukuna-la ilako nge kaba taritokatoka rua ara-diaru Zems be Zon ite-diaru. Diaru nge Zebidi natu ruoti. Tama-diaru Zebidi zaiza be kati nediatoi-o disoakito be raka kandiato diolaoladi be Iesus ikila-diaru. ²² Ikila-diaru nge oaikiki-tina tama-diaru be kati nediato diperekiru be Iesus ditagaiaru.

Iesus Isule Be More Iadoraki
(Luk 6:17-19)

²³ Iesus ege-ege Galili kaba-lo ilakolako be Iuda pera nedi ono serereinga-lo isilisili be Pile Uia bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge mangata irangarangaki. Be more be goala bakarairai-bakarairai nge iadoadoraki. ²⁴ Bokai be rangaka nge ege-ege Siria kaba-lo dilako be tamoata more be goala bakarairai-bakarairai odio dieno, be tamoata sururu bibia odio dieno, tamoata mariaba goalakadi dibagabagadi, tamoata zuzudi bokaudi, tamoata aedi be luma-di matedi nge dieluakidia-doi be Iesus iadorakidi. ²⁵ Bokai be tamoata be aine dum kokoko-tina Galili kabalonalona be ‘Dekapolis’ kabalonalona, Ierusalem anua-lonalona, Zudea kabalonalona be Zodan zagura ege takanao disukoaki nge Iesus ditagai.

5

Iesus Buku-o Be Isule

¹ Iesus tamoata be aine kokoko-tina dipura be itedi nge buku muku tekenao ilako be zagenao isoakiria. Be tagataga ne dipura be disoakiria.

² Kodeka makara be isuledi. Bokai ipile:

“Suri Uia-tina.” *(Luk 6:20-23)*

³ “Tamoata dikaua Nanaranga mata-nao kana nedi tagotago nge suridi dauia! Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge tamoata bokainaina nedi!

⁴ “Tamoata ilodi dinodonodo be ditangtang nge suridi dauia! Nanaranga masa ilodi ngakamali.

⁵ “Tamoata nediala dibabalakidi be malielieba disukoaki nge suridi dauia! Kana moarunga kateka-o masa dadoki be danemdi.

⁶ “Tamoata dimoatangtang-tina be Nanaranga mata ne adoadodi daememaki kana nge suridi dauia! Nanaranga masa rerengadi ngamambuaki.

⁷ “Tamoata maka tamoata takadi ilodi ditagatagadi nge suridi dauia! Nanaranga masa ilo ngatagadi.

⁸ “Tamoata ilodia-lo giriki tago teke ieno nge suridi dauia! Di masa Nanaranga date.

⁹ “Tamoata anua-uia didokidoki nge suridi dauia! Nanaranga masa natu kana ngarangakidi.

10 “Tamoata Nanaranga rerenga ditagatagadi be tamoata takadi ditaguraki be sururu dianiandi nge suridi dauia! Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge tamoata bokainaina nedi.

11 “Ngau kanabe tamoata takadi diebulokaming, ki sururu diang-kaming, ki boli-pile bakarairai-bakarairai ane be mata goalakadi moarunga omingo dinangalako nge suri-ming dauia! 12 Ilo-ming moaki dibuku! Suri-ming dauia! Bakara, zazanga neming bibia-tina lang anua-lo dieno! ‘Propet’ tongira aro-ming dilako nge bokainatuka-la sururu aniadi dipura.”

Makasi Be Malama
(*Mar 9:50; Luk 14:34-35*)

13 “Kam tamoata be aine kateka-o makasi kandi. Ata bong makasi kapisanga daleua masa baituka tabasaki be kaba kapisanga tamuleaki? Makasi bokainaina nge malipi nedi tago. Bokaibe rokakadi dipurapura be tamoata ae-di ane diduaposa.

14 “Kam kateka moarunga malama ne. Anua biabia buku-o emaka ipura nge tago iboadu ngakoma. 15 Bokainatuka-la, tamoata baratui dibubulai nge tago tabira-baba erumadi dinangananga. Tago. Kadanga-lo dinangananga be tamoata moarunga pera-lo malama dianiandi.

16 Be baratui-la nge bokana, tamoata be aine takadi matadi-o kamamalamalama be muzi uia kamaememaki be daitaita. Bokai masa Tamaming lang anua-lo isoaki ara darakerakeaki!

Moses Mata ne Rangkapadi

17 “Moaki ilo-ming dipile Moses Mata ne be ‘Propet’ gerengadi mgamang be mrokaki kana ka upura. Tago mgamang be mrokaki kana ka upura. Memaki be dakalingo kana ka upura. 18 Moimoi ka ura-kaming! Bong lang be kateka daeno nibe ngalako manubungadi-o masa Moses Mata ne nge tagona-tina muku teke ngaleua! Tago be tago-soasoa! Siriki mukumukunatuka, ki gere siriki nedi mukumukunatuka teke tago iboadu ngaleua. Gere ngaedi masa daeno nibe kana moarunga rangakadi dipura nge emakadi dapura be dakalingo. 19 Bokai be tamoata naita mata ngaedi ege mukumukunatuka teke ikotoi be idoki be tamoata takadi itikingdi be ngai bokana dimuzi nge masa lang anua-lo ara ngalaurituka. Ata tamoata naita mata ngaedi itagatagadi, be idoki be tamoata takadi itikingdi nge masa lang anua-lo ara biabiatuka. 20 Ngau ka ura-kaming! Muzinga-ming adongadi Parasi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki muzingadi tago diuasadi nge tagona-tina iboadu anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo kamasili!

Tamoata Umoateadi Suletaka
(Luk 12:57-59)

21 “Toira bokai diradi be kam ambe kalongo,
‘Tamoata takaia moaki kumoatei. (Eks 20:13)
Tamoata takaia kumoatei masa giriki nem lilitadi dapura.’

22 Ata ngau bokai ura-kaming: Tamoata naita taritoka giriki tagonganaba-lo nama irataki masa giriki ne lilitadi dapura. Tamoata naita taritoka bokai irai, ‘Moangaruru,’ masa Iuda ‘Kansolo’ nedi arodi ngatui. Tamoata naita taritoka bokai

irai, ‘Ngaongaom-tina’ masa eoa tago matemate-lo ngalako.

²³ “Bokai be tabataba nem kueluaki be bagi ono tabataba aninga-o kunanga, ata taritokam teke kamru edua nemingru tekedi ilom iandi nge ²⁴ tabataba nem makara bagi ono tabataba aninga aro gonangaria be goalale be taritokam kamru soakinga-mingru kamadorakiru be ono kamaeruamiruru, kodeka gomule be tabataba nem Nanaranga goani.

²⁵ “Tamoata teke ibagaiko be ‘koto’-lo ngalakuakiko kana nge zala-lanalo be pile kamadorakiru be kamaeruamiruru. Pile tago kadorakiru be kaeruamiruru masa tamoata ngae ngaeluakiko be tamoata giriki adoadoraki aro ngatuirakiko. Kodeka tamoata giriki adoadoraki masa ngadokiko be katonga-oaoa luma-nao ngasalangakiko be uaura-lo ngarokakikolako. ²⁶ Moimoi ka ura-kaming! Makara uaura-lo gosoaki nibe oti nem moarunga gokatu-doi.

Roti Mata Gamana Suletaka

²⁷ “Toira bokai diradi be kam ambe kalongo, ‘Roti mata moaki kugamani be aine ki moane takaia kurepeki be kaeno-buduru.’ (Eks 20:14)

²⁸ “Ata ngau bokai ura-kaming! Tamoata naita aine teke matanaba-lo ite be ireretaki be daeno-buduru kana nge ambe roti mata ka igamani be dieno-buduru bokana. Ilonaba-lo ka ipile, ata nge ambe roti mata ka igamani.

²⁹ “Bokai be matam oanam-onaona ka iemakiko be muzigoala kuemaki nge gopasiki be gorokaki!

Kaniam tekena-la ileua nge iuia. Ere-moarungam be eoa tago matemate-lo kulako nge tagona-tina iuia! ³⁰ Lumam oanam ka iemakiko be muzigoala kuemaki nge gototoki be gorokaki! Lumam takaia ileua nge iuia. Ere-moarungam be eoa tago matemate-lo kulako nge tagona-tina iuia.

Aine Segeakadi Suletaka

(Mat 19:9; Mar 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ “Toira bokai dipile, ‘Tamoata naita roa ngasegeaki kana nge ‘pepa’ ono roti totoka ngagereti be aine ngani.’* ³² Ata ngau bokai ura-kaming! Aine nangata roa tago ono imanai, ata moane-ba ka isegeaki be aine kababe iroti nge moane ngae ka aine iemaki be roti mata igamani be moane takaia diaru dieno-buduru. Be moane nangata itaguraki be aine segesegeaki bokainaina iuati nge moane ngae roti mata igamani be aine takaia diaru dieno-buduru!

Moimoibe Pile Suletaka

³³ “Pile takadi tamoata toira diradi be kam ambe kalongo nge bokai, ‘Pile teledi tamoata ki kana teke aranao be kupile be moimoibe goemaki kana nge goemaki be ngakalingo. Moaki kuboli. Tanepoa aranao be kupile nge kana kurangaki goemakia-soasoa be ngakalingo.’ ³⁴ Ata ngau bokai ura-kaming! Pile tago tototo kamaemaki kana nge moaki kana teke ara-nao be kaemaki. Moaki-la! Moaki lang anua katugani be ono pile neming kaka-kaidi. Moaki-tina! Lang anua nge Nanaranga bagi ono tanepoanga ne. ³⁵ Moaki

* **5:31:** Diut 24:1

kateka ara-nao be pile neming kaka-kaidi. Moaki-tina. Kateka nge Nanaranga ae salangaka ne. Moaki Ierusalem ara-nao be pile neming kaka-kaidi. Moaki-tina. Ierusalem nge Anuananepoa Biabia-tina anua ne. ³⁶ Moaki pangana-ming karangaki be ono pile neming kaka-kaidi. Maka ma tago kaboadu donga-ming kamaemaki be daoaoaoa ki dazimzim. ³⁷ ‘E!’ kana kapile nge ‘E!’-la kana kamapile. ‘Tago!’ kana kapile nge ‘Tago!’-la kana kamapile. Bakara, pile takadi ono pilenga-ming kababe kamabatadi kana masa Satang-lo dapusika.

Lasa-doki Mata Suletaka
(Luk 6:29-30)

³⁸ “Toira bokai dipile be kam ambe kalongo, ‘Tamoata matam ipasiki nge mata gopasikani. Tamoata ilem ikoto nge ile gokoto.’* ³⁹ Ata ngau bokai ura-kaming! Tamoata muzinga goalakadi kata bakara ibasakiko nge luma moaki kukatu. Tamoata naita poapoam oanam-o izam-posaniko nge gobuiriko be egedi takadi ngazam-posa. ⁴⁰ Tamoata kata nga‘koto’takiko kana be angapi nem idoki nge malo nem goani be. ⁴¹ Tamoata kata ipura be tago rerengam-lo iakan-gaoiko be kana ne moatubudi masauakadi kaleti pile-lo ‘mail’ teke goalaleaki kana nge kaiko ‘mail’ rua goalaleaki. ⁴² Tamoata teke isinauiko nge kana ireretaki goani. Tamoata teke ipura be isinauiko be kana nem teke ngabagai kana nge luma zokuzoku-ba goani. Moaki kukapangai.

* **5:38:** Eks 21:24; Leb 24:20; Diut 19:21

Erekei Rereretakadi Suletaka
(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ “Toira bokai dipile be kam ambe kalongo, ‘Ruangam gororeretaki be erekei nem gosege-segeaki.’ (Leb 19:18)

⁴⁴ “Ata ngau bokai ura-kaming! Erekei neming kamareretakidi, be tamoata sururu dianiang-kaming nge di kanabe Nanaranga kamarab-oraboi. ⁴⁵ Bokai kamuzimuzi masa Tama-ming lang anua-lo isoaki natu kamapura. Ngai ka amari iememaki be tamoata uia be tamoata goalakadi malama ianiandi. Be ngai ka ura iememaki be tamoata musingadi adoadodi be tamoata musingadi goalakadi odio ibalabala. ⁴⁶ Tamoata direretakidi-kamingla kareretakidi masa zazanga uia nangatadi kamadoki? Maka ma tamoata ‘tagisi’ didokidoki bokai dimuzimuzi! ⁴⁷ Ruanga-mingla kadumadumadi nge kana oauoau kata kapuraki ki? Nge tago oauoau ka kapuraki! Tamoata Nanaranga pilenga tago ditagatagadi bokai dimuzimuzi! ⁴⁸ Adoado-tina kamasukoaki, Tama-mingla adoado-tina lang anua-lo isoaki bokana.

6

Kana Negeadi Suletaka

¹ “Eke! Muzinga-ming adongadi tamoata takadi matadi-o kamaememaki be date-kaming takana! Muzinga-ming bokainaina mangata lili-be-matao kaememaki masa Tama-ming lang anua-lo isoaki zazanga uia tago ngang-kaming.

² “Tamoata kana ne tagotago kata kana teke goani kana nge tauru eueuri moaki arom dilako

be kutagadi! Muzi bokainaina nge tamoata bolingadi ratadi muzi nedi. Muzi ngaedi nge pera ono serereinga-lo be zala bibia-lo diememaki. Bokai dimuzimuzi be tamoata be aine takadi ditetedi be aradi dirakerakeaki. Moimoi ka urakaming! Tamoata bokainaina ambe zazanga nedi ere-moarungadi be didoki-doi. ³ Tamoata kana ne tagotago kata godumai kana nge lumam oanam rakana iememaki nge ngasim moakinata ikaua. ⁴ Bokai masa kana tamoata kuiani nge zugumaba-lo ngaeno. Tamoata takadi moakinata dikaua. Kana moarunga zuguma-lo emakadi dipurapura nge Tama-ming itaita-doi. Bokai kamuzimuzi masa zazanga neming uia ngangkaming.

Rabo Muzi Suletaka
(Luk 11:2-4)

⁵ “Bong Nanaranga karaboraboi nge moaki tamoata bolingadi ratadi diraborabo bokana karaborabo. Zala bibia zagedi-o be pera ono serereinga-lo nge tuitui-ba rabo kana direretina. Bokai dimuzimuzi be ono tamoata be aine moarunga datetedi kana. Moimoi ka urakaming! Zazanga nedi ambe ere-moarungadi be didoki-doi. ⁶ Ata bong kam kamarabo kana nge pera kanaming-lo kamasili be babaduadua kanaming kamaono-uia be Tama-ming tago kateate nge kamaraboi. Muzi moarunga komanga-lo emakadi dipurapura nge Tama-ming itaita-doi. Bokai masa zazanga uia ngangkaming.

⁷ “Bong Nanaranga karaboraboi nge moaki pile kokoko labudi tagotago ane be karabo. Muzi bokainaina nge tamoata Nanaranga pilenga tago

ditagatagadi muzi nedi. Ilodi dipilepile pile kokoko daememaki masa Nanaranga ngalongoridi.

⁸ “Muzingadi moaki katagatagadi. Rakana karere-taki be Tama-ming kamasinaui kana nge ikauatakia-doi mua. Alauri ka kasinaunau.

⁹ “Bokainatuka kamaraborabo:
‘Tama-ma lang anua-lo kusukoaki. Aram ratana-la ngaeneno.

¹⁰ ‘Bong ono gotanepoa kana nge ngapura-kama. Rerengam lang anua-lo ditagatagadi bokana nge kateka-o datagatagadi.

¹¹ ‘Kangkang amari ngaena-lonalona goang-kama.

¹² ‘Oti* nema gorokakile-kama, tamoata takadi oti nedi kirorokakiledi bokana.

¹³ ‘Moaki toitoi-lo kulakuaki-kama. Ata Satang gorokakale-kama. [Bong ono gotanepoa kana, kaiboang, be ara bibia nge nem-doi, be nem-kueno daeneno. Moimoi.]’

¹⁴ “Kamalongo! Tamoata ki aine teke oti ne kam-lo dieno be karokakile masa Tama-ming lang anua-lo oti neming ngarokakile-kaming.

¹⁵ Ata tamoata be aine takadi oti nedi tago karokakiledi masa Tama-ming lang anua-lo oti neming tagona-tina ngarokakile-kaming!

Kangkang Zirau Suletaka

¹⁶ “Bong kangkang kazirau nge lili-ming moaki nodonodo bokana kaemaki. Muzi bokainaina nge tamoata bolingadi ratadi muzi nedi. Dalalale

* **6:12:** Oti nge muzigoala.

masa teadi tole matemate bokana dalalale. Tamoata be aine takadi datedi masa dapile-ra tamoata ngaedi kangkang dizirau. Moimoi ka urakaming! Tamoata bokainaina ambe zazanga nedi ere-moarungadi be didoki-doi. ¹⁷ Ata bong kam kangkang kazirau nge lili-ming kamasaki be kamabureng uia be donga-ming kamaruati. ¹⁸ Bokai kamuzi masa tamoata be aine takadi tago dakaua kangkang kazirau. Ata Tama-ming tago itaita-la ka ikaua. Kana moarunga zugumalo emakadi dipurapura nge Tama-ming itaita-doi. Bokaibe zazanga uia masa ngang-kaming.

Kana Uia Kabunadi
(Luk 12:33-34)

¹⁹ “Kana neming uia aburoming-tina nge moaki kateka-o kakakabung. Makare kateka-o nge boaboaziri kana digagamang be kana alu digalagalalai. Be anako babari disaresare be disilisili be dianakonako! ²⁰ Kana neming uia kamakabung kana nge lang anua-lo kamakabung. Kana makara kabunadi dipurapura nge boaboaziri tago digagamang, be tago digalagalalai. Be anako tago babari disaresare be disilisili be dianakonako. ²¹ Kana neming uia aburoming-lonalona dieno kana masa ilo-ming makarana-la daeneno.

Tamoata-ming Malama Nedi
(Luk 11:34-36)

²² “Mata-ming nge koalea neming. Mata-ming uia masa tamoata-ming ere-moarungadio malama daeno. ²³ Mata-ming digoala masa tamoata-mingo oabubu daeno. Malama omingo

dieno tago diuia masa teaming daoabubu-tina.
Be oabubu ngae masa ngagoala-tina!

Nanaranga Be Kateka Kana
(Luk 16:13)

²⁴ “Tamoata teke tago iboadu tanepoa rua dududu kandiaru bokana ngasoaki. Takaia masa ngarereretaki be takaia masa ngasegegeaki. Be takaia masa ngatalatalari be takaia masa ngamurinarinai. Kam tago iboadu Nanaranga be ‘mone’ malipi nedi bong-doi teke kamadokidoki.

Ilo-ming Moaki Dibuku
(Luk 12:22-31)

²⁵ “Nge bokai ka bokai mra-kaming kana! Kangkang kamakangkang be dang kamasingsing be neming uia kamasoaki kana nge moaki ilo-ming dibukubukutaki. Be rakana kamaokori kana nge moaki ilo-ming dibukutaki. Rakana ka ilo-ming dabukutakia-mua kana? Soakingaming be tamoata-ming ki kangkang be kusi kamanangananga ka ilo-ming dabukutaki mua kana? Soakingaming be tamoata-ming ka ilo-ming dabukutaki-mua kana! ²⁶ Mang makatabala diroro kamatedi. Di kangkang tago ditanotano, be tago diuaroeroe, be kangkang tago kangkang pera-lo dikoazakoazalaki. Tago-la! Tamaming lang anua-lo isoaki ka kangkang ianiandi. Bokaibe Tama-ming masa kam ngailo-bukutakikaming mua. Alauri ka mang ngailo-bukutakidi kana. ²⁷ Naita teke iboadu soakingana-ba ngailo-bukubukutaki be iboadu barasi ne ono ne iauiangasoaki kana nge ngaka-salagati?

28 “Bakara ka kusi kamanangananga kana nge ilo-ming dibukubukutaki? Moare kabukabu purangadi kamaita. Tago dimalipilipi! Kusi nedi tago nedia-la diememaki! 29 Ata ngau ka urakaming! Toira Solomon ngazim ne uia-tina inangananga. Ata ngazim ne malamakadi nge tagonatina teke moare kabukabu malamakadi iuasadi. 30 Siresire nge Nanaranga ka ingazingdi. Siresire kaituka kaitaita ma! Ata zama masa totokadi dapura be eoa-lo rokakadialako dapura. Ilo-ming dipile Nanaranga tago iboadu kusi ngang-kaming be kamaoko ki? Lama unianga-ming disiki-tina! 31 Ilo-ming moaki bokai dibuku, ‘Masa rakana gakang?’ ki ‘Masa rakana gasing?’ ki ‘Masa rakana gaokori?’ 32 Ilo-buku ngaedi nge tamoata Nanaranga pilenga tago ditagatagadi nedi. Tamaming lang anua-lo isoaki ikaua kana moarunga ngaedi nge kareretaki. 33 Ata bong ono Nanaranga ngatanepoa kana be mata ne adoadodi kamalelei be kamaita mua noko. Alauri masa kana takadi ngang-kaming. 34 Bokai be zama moaki ilo-ming dibukutaki. Zama masa nena-la be ngailo-bukutaki. Amari teke ilo-buku ne nge amarina-la tekana-lo daeno. Moaki zamazama-lo kalakuaki.”

7

Tamoata Takadi Giriki Nedi Moaki Kaliliti (Luk 6:37-38, 41-42)

1 “Tamoata takadi giriki nedi moaki kaliliti be kapile digoala. Tamoata takadi giriki nedi kaliliti masa Nanaranga kam giriki neming ngaliliti.

2 Tamoata takadi giriki nedi kaliliti be baituka

karangaki nge masa Nanaranga bokainatuka-la ka ngabasaki-kaming kana. Mata bakarairai katagadi be tamoata takadi giriki nedi kaliliti masa Nanaranga mata-la ngaradi ngatagadi be kam giriki neming ngaliliti.

³ “Bakara ka robuka mukuna-tina teke tari-tokam matana-lo ieno nge kute, ata nem matam-lo nge kai mapala biabia tago ilom iani? ⁴ Masa baituka be taritokam bokai gorai, ‘Robuka mukumuku matam-lo mpasiki,’ ata kaiko nem matam-lo nge kai mapala biabia ieno! ⁵ Bolinga-ming ratadi! Kai mapala biabia nem matam-lo gopasiki be kaba goita uia noko taritokam matana-lo robuka mukumuku ieno nge gopasiki.

⁶ “Kana uia Nanaranga kaiboang ne odio dieno nge moaki keu kandi! Kandi masa damulenaki be dabatotoki-kaming be mukumuku kamapura! Ra neming uia moaki boro arodi-lo karokakilako. Arodi karokakilako masa odio datuilako be dad-uaposa.

Gosinau, Golelei, Babaduadua Gopaliti
(Luk 11:9-13)

⁷ “Gosinau masa kana aniam ngapura. Kana golelei masa gote. Babaduadua gopaliti masa ngatakakaniko. ⁸ Maka ma tamoata isinaunaula masa kana ngadokidoki-la. Tamoata kana ilelelei-la masa ngaitaita-la, be tamoata babaduadua ipalipali-la masa datakakaka-la.

⁹ “Kaiko kamoang kata natum ipura be kangkang kana isinauiko masa patu goani ki? Tago! ¹⁰ Ika kana isinauiko masa moata goalaka goani ki? Nge tago! ¹¹ Moimoi muzinga-ming

ra goalakadi, ata kana uia natu-ming aniadi nge kamang! Bokainatuka-la, bong Tama-ming lang anua-lo isoaki kasinaui masa lumaluma uia bibia-la be ngang-kaming kana! Tago iboadu ngakapangadi!

¹² “Bokaibe kana moarunga-lo nge bokainatuka kamamuzimuzi: Tamoata takadi baituka dababasaki-kaming kana karerere nge kam bokainatuka-la kamababasaki. Mata ngae ka Moses Mata ne moarunga be ‘Propet’ gerengadi moarunga labudi.

Babaduadua Aoa Ugugu-lo Kamasili
(Luk 13:24)

¹³ “Babaduadua aoa ugugu-lo kamasili. Maka ma babaduadua ono leuanga nge ilaba-tina be zala ono eoa tago matemate-lo ilako nge ipalatin! Bokaibe tamoata be aine kokoko-tina zala ngae ditagatagai. ¹⁴ Ata babaduadua ono moauriuri-la soaki-lo ilako nge imukumuku be zalaka iugu-tina. Tamoata be aine teke-tina-teke ka zala ngae diteate.

Kai Be Kalingo
(Luk 6:43-44)

¹⁵ “Eke! ‘Propet’ bolingadi ratadi kamatediatina uia! Masa ‘sipsisipi’ kusidi dananga be dapura, ata ilodia-lo nge keu kabukabu bokana. ¹⁶ Muzingadiaba-lo masa kamakaua. ‘Uain’ kalingodi tago oakum-o ka dipurapura! Paepae tago kai ragaragadi-o ka dipurapura. Tagola! ¹⁷ Bokainatuka-la, kai iauia patu uia ipupuraki. Ata kai goalaka patu goalakadi ipupuraki. ¹⁸ Kai iauia tago iboadu patu goalakadi

ngapuraki. Be kai goalaka tago iboadu patu uia ngapuraki. ¹⁹ Kai kalingodi tago uia dipupuraki nge poloadi dipurapura be eoa-lo rokakadialako dipurapura. ²⁰ Bokaibe ‘propet’ bolingadi ratadi nge musingadiaba-lo masa kauatakadi dapura.

Tago Ukauatakiko
(Luk 13:25-27)

²¹ “Moaki ilo-ming dipile tamoata be aine moarunga ‘Tanepoa! Tanepoa!’ kana dikilakilaia masa bong ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo dasili. Tago-la! Tamoata naita Tama-gu lang anua-lo isukoaki rerenga itagatagadia-la ka masa ngasili. ²² Bong biabia ono giriki adorakan-gao masa kokoko-tina bokai dapile, ‘Tanepoa! Tanepoa! Aram-o be Nanaranga pilenga mangata kirangaki. Aram-o be mariaba goalakadi kitaodi be kilala kaiboangdi nem kiemaki.’ ²³ Ata ngau masa tatalari-la ka bokai mradi, ‘Tagona-tina muku ukauataki-kaming! Kamairatu! Kam muzi goalakadi kaememaki!’

Pera Kelikeli Rua
(Luk 6:47-49)

²⁴ “Bokaibe tamoata pilengagu ngaedi ilongo be idoki be itoatoaki nge tamoata kua-kua pera kana ea-ruma patu-o labu inangai be ikeli bokana. ²⁵ Ura ibala be zagura dirokasapa, be oasa kanabibia dipura be pera ngae dirurukaki. Ata tago itapulo. Maka ma pera ngae labu ono kainga ne nge patu-o ka dieno.

²⁶ “Tamoata pilengagu ngaedi ilongo be tago itoatoaki nge tamoata ngaongao pera kana kateka-ba kusi-nao ikeli bokana. ²⁷ Ura ibala be

zagura dirokasapa, be oasa kanabibia dipura be pera ngae irurukaki be itapulo. Tapulonga nge digoala-tina!”

²⁸ Iesus kana ngaedi irangaki-doi be tamoata be aine moarunga dilongo nge dipitilaki-tina be dik-abaki. ²⁹ Sulenga ngaedi nge tamoata aradi bibia bokana isuletaki. Tago tamoata nedi Moses Mata ne disulesuletaki bokana pile ngaedi isuletaki.

8

Iesus Tamoata Kikiri Dokia Teke Iadoraki (Mar 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Iesus buku ono isoaki ipereki be itaoio nge tamoata be aine kokoko-tina ditagai. ² Makara nge tamoata teke kikiri dokia ipura be Iesus aro tuku-nao irokazokuria be bokai ipile, “Biabiadi, kusumoala nge bolo ogo diono gorokaki be mgoaza!”

³ Kodeka Iesus luma inanaraki be tamoata ngae idoki be bokai ipile, “Ngau usumoala! Gogoaza!” Iesus bokai ipile nge oaikiki-tina kikiri tamoata ngaenao diono nge dileua be iuia.*

⁴ Kodeka Iesus itaguraki be tamoata ngae bokai irai, “Golongo! Kana ngae nge moakina-tina teke kurangakani. Ata golako be tamoata Nana-ranga ditabatabai teke ngalilitiko. Ililitiko-doi nge goalale be tabataba ono goazanga Moses irangaki nge goemaki be ono moarunga dakaua kaiko ambe moimoi kugoaza.”

Rom Tamoata Lama Unianga (Luk 7:1-10)

* **8:3:** Grik pile-lo nge “igoaza.”

⁵ Iesus ilako be Kaperneam anua-lo isilisili nge Rom tamoata teke koai-bagi nedi teke imuamuadi† nge ipura be ngadumai kana be bokai iakoroi, ⁶ “Biabiadi, malipilipi kanagu imore-tina be pera-lo ieno. Tapou moarunga dimate-doi be tago iboadu ngamoakusu-ramo. Sururu bibia-tina idokidoki.”

⁷ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Masa mialale be miaka-uiaki.”

⁸ Ata tamoata ngae bokai ipile, “Iei, Biabiadi! Ngau tamoata tago iauia kata be masa kaiko kuboadu pera kanagu-lo gosili! Ata gopile-ba be malipilipi negu ngauia. ⁹ Maka ma ngau negu-la nge bibiadi negu erumadi usoaki, be koai-bagi tamoata kokoko ngau erumagu disoaki. Bokaibe ngae bokai mrai, ‘Golako’ be ngalako. Be ngara bokai mrai, ‘Gomai’ be ngamai. Dududu kanagu bokai mrai, ‘Kana ngae goemakana’ be ngaemakana.”

¹⁰ Bong Iesus pile ngaedi ilongo nge ipitilaki-tina be tamoata be aine ditagatagai bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming! Israel-lo tamoata lama unianga biatangadi bokainaina tago teke ute.

¹¹ Ngau ka ura-kaming! Tamoata be aine kokoko-tina masa ege amari rakeanao be ege amari balaianao be dapura be anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo kabadi dadoki be Abaram, Aisak be Zekop zaiza dasoakiria be moanako biabia daemakia-budu. ¹² Ata tamoata maka aradi anua ono Nanaranga ngatanepoa

† **8:5:** Tamoata bibia bokainaina nge ‘100’ tamoata eunung dimuamuadi.

kanana-lo dieno masa eluku malama tagongana-lo rokakadialako dapura. Makara masa datang-tang be iledi dakaraposaposa.”

¹³ Kodeka Iesus itaguraki be Rom tamoata bokai irai, “Goalale. Kana kureretaki be lama kuni bokana masa ngapuraniko.” Be bong-la ngaranao nge malipilipi kana iuia.

*Iesus Tamoata Kokoko-tina Iadorakidi
(Mar 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Iesus ilako Pita pera kanana-lo nge Pita roa tina more kusi-ragogo idoki be bokai zirapu-lo ieno be ite. ¹⁵ Kodeka Iesus ilako be luma idoki be more ileuani, be imarang be kangkang iemakani.

¹⁶ Rairaituka zili-kisikisi bokana nge tamoata be aine ditaguraki be tamoata mariaba goalakadi ilodia-lo disoaki nge kokoko-tina Iesus-lo dielusakidi. Pile-la tekedi ipile be mariaba goalakadi nge itaodi. Be moremore iadorakidi. ¹⁷ Bokai imuza be pile tekedi ‘propet’ Aisaia ipile nge dikalingo. Aisaia bokai ipile:

“Nena-la be goalakingada irokaki, be morengada ibaga be ialale.” (Ais 53:4)

*Tamoata Iesus Ngatagai Kana
(Luk 9:57-62)*

¹⁸ Iesus tamoata be aine kokoko-tina diboalingi be itedi nge tagataga ne iradi be dang biabia Galili ege takaiano dalakuaki kana. ¹⁹ Kodeka tamoata Moses Mata ne disulesuletaki teke ipura be Iesus bokai itegi, “‘Tisa!’ Ngau urere ege-ege kulakolako nge mtogatagaiko-la!”

²⁰ Be Iesus itaguraki be tamoata ngae bokai irai, “Keu kabukabu boazinga ono enonga nedi dieno.

Mang makatabala diroro nge gupadi otioti. Ata Tamoata Natu kaba ono pangana nganangaria be ngamanaua kana nge tago!”

²¹ Kodeka tagataga ne teke bokai ipile, “Biabi-adi! Golikitaka be mialale be tama-gu mkumraki noko.”

²² Ata Iesus ikatu be bokai irai, “Gotagaia! Matedi masa nedia-la be mate ruangadi dakum-rakidi.”

Iesus Anua-goala Teke Iaka-maliei

(Mar 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Kodeka Iesus kati rebareba tekenao ibuli be tagataga ne ditagai be dialale-budu. ²⁴ Dang-lo direbareba noko anua-goala teke inangai-ba ka ipura be kati ambe ibubulolo. Ata Iesus-ra iensoa. ²⁵ Kodeka tagataga ne dilako be dianguni be bokai dipile, “Tanepoa! Gouketi-kita. Ambe tamoaloba kana.”

²⁶ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kam lama unianga-ming disiki-tina! Bakara ka taburi-ming dira?” Be ituirake be oasa be nugunugu kaikai-la iradi be kodeka malino ibala.

²⁷ Moarunga kati-o disoaki kaba bokai dita nge dipitilaki-tina be bokai dipile, “Tamoata ngae nge bakarairai kata? Oasa be nugunugu dilongolongori!”

Iesus Mariaba goalakadi Tamoata Rua-lo Itaodi

(Mar 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Iesus dang biabia ege takaianao ilako nge Gadara kaba-lo ipura. Makara ipura nge tamoata rua mariaba goalakadi ilodiarua-lo disoaki nge dipurakaniaru. Tamoata ngae-diaru nge

buna ono matedi kumrakadi dipurapura-lo ka dipusikaru. Diaru nge gagaragara-tina kaa. Bokai be tamoata tago teke iboadu kaba ngaradia-lo ngalako. ²⁹ Kodeka tamoata ngaediaru nge kaikai-la dimereru be bokai dipileru, “Nanaranga Natu! Bakara gobasaki-kama kana? Bong nem isi tago dipura! Bakara ka kupuraba-mua be sururu goang-kama kana?”

³⁰ Kasauba muku nge boro ulunga biabia teke diramomomo be disoaki. ³¹ Bokai be mariaba goalakadi tamoata ruoti ngaediarua-lo disoaki nge Iesus bokai diakoroi, “Gotao-kama kana nge boro ulunga ngarana-lo gonepikamailako.”

³² Kodeka Iesus bokai iradi, “Kamalako!” Be mariaba goalakadi nge tamoata ruoti ngaedia-lo ka dipusika be dilako boro ulungana-lo disili. Kodeka boro ngaedi nge didupu be ierokateteki be dipananalako melu-o be dang-lo dinokulako be dang dising be dimate.

³³ Tamoata boro diakolakola kaba bokai dita nge dipapanana-la be anua-lo dilako be kana moarunga dipura nge dirangaki. Be tamoata ruoti mariaba goalakadi ilodiarua-lo disoaki kana dipura-diaru nge dirangaki be. ³⁴ Kodeka anua-marau moarunga anua nedi dipereki be Iesus date kana. Be bong Iesus dipurakani nge bokai diakoroi, “Moaki makare kaba ngaedia-lo kusoaki. Kaba takadia-lo golako.”

9

*Iesus Tamoata Kaulokuloku Teke Iadoraki
(Mar 2:1-12; Luk 5:17-26)*

¹ Kodeka Iesus kababe kati rebareba-o ibuli be dang biabia Galili ege takaianao ilako be anuatina nena-lo ipura. ² Makara ipura nge tamoata alu tamoata kaulokuloku teke tapou matedi raro be dibazi be dipura. Bong Iesus kaba bokai ita tamoata ngaedi lama diuni ngai iboadu tamoata kaulokuloku ngadoraki nge bokai irai, “Natugu! Taburim moaki ira! Muzigoala nem ambe rokakadi dipura.”

³ Tamoata Moses Mata ne disulesuletaki alu makara disoaki pile ngaedi dilongo nge nedia-la ilodia-lo bokai dipile, “Tamoata ngae bokai ipile nge suri Nanaranga diaru iriringa-diaru tekedi bokana be Nanaranga iduai!”

⁴ Ata Iesus ilodia-lo pile ngaedi italako be ikaua. Be bokai iradi, “Bakara ka mata goalakadi bokainaina ilo-ming dieno? ⁵ Pile nangatadi ka emakadi tago dira? ‘Muzigoala nem ambe rokakadi dipura’ ki ‘Gotui be goalale?’ ⁶ Ata nge ono mitiking-kaming kana Tamoata Natu kaiboang ne kateka ngaenao dieno be iboadutina tamoata be aine moarunga muzigoala nedi ngarokakiledi.” Kodeka tamoata kaulokuloku nge bokai irai, “Gotuirake, zirapu nem godokitate be pera kanam-lo golako.”

⁷ Kodeka tamoata ngae itui be pera kanana-lo ilako. ⁸ Bong tamoata be aine moarunga kaba bokai dita nge aoa-diaba disanganga be dikabaki. Makara nge Nanaranga ara dirakeaki, bakara Nanaranga ambe kaiboang bokainaina tamoataramo iandi!

*Iesus Matiu Ikilai
(Mar 2:13-17; Luk 5:27-32)*

⁹ Iesus kaba ngaradi ipereki be ialalale nge tamoata teke ‘tagisi’ dokidoki ara Matiu pera ono ‘tagisi’ dokinga-lo isoaki be ite. Kodeka bokai irai, “Gotagaia!”

Iesus bokai ipile nge Matiu itui be itagai.

¹⁰ Alauri Iesus ilako Matiu pera kanana-lo be moanako-lo isoaki nge ‘tagisi’ dokidoki be muzigoala ememaki kokoko dipura be Iesus tagataga ne zaiza disoakiria be dimoanako-budu.

¹¹ Parasi alu kaba bokai dita nge Iesus tagataga ne bokai diradi, “Bakara ka ‘tisa’ neming ‘tagisi’ dokidoki be tamoata muzigoala ememaki zaiza dimoanakonako?”

¹² Iesus pilengadi ngaedi ilongo nge bokai ikatu, “Tamoata nedi uia tago iboadu karai tatate-lo dalako. Moremore-la ka dilakolako. ¹³ Ata kamalale be Nanaranga ‘Buku’ nena-lo pile ngaedi labudi kamakauataki, ‘Ngado kudoki be tabataba bokana kuiana nge ngau tago rerengagu. Tamoata takaia ilom ngatagai nge ngau rerengagu.’* Maka ma ngau tago tamoata adoadodi ka mkiladi kana ka upura. Tago. Ngau muzigoala ememaki ka mkiladi kana ka upura.”

Kangkang Zirau Mata Tegiaka Ipura

(Mar 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Kodeka Zon Baptais tagataga ne dipura be Iesus bokai ditegi, “Nge baituka ka keka be Parasi tagataga nedi kangkang kiziraurau, ata kaiko tagataga nem kangkang tago diziraurau?”

¹⁵ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Bong tamoata kodeka-ka iroti lou ne zaiza moanako-lo disoaki

* **9:13:** Osea 6:6

nge lou ne iboadu kangkang tagotago dasoaki ki tago? Tago iboadu! Ata bong teledi masa dapura be ono tamoata kodeka-ka iroti nge bagaia ngapura be tago lou ne maradi ngasoaki. Bong ngaradia-lo kodeka lou ne masa kangkang dazirau.

¹⁶ “Tamoata tago teke kusi oauoau mapala idoki be ono kusi muamua masarenga ioladi. Maka ma kusi oauoau mapala masa ngatakaka, be kusi muamua kodeka masarenga dalaba-tina kana! ¹⁷ Bokainatuka-la, tamoata tago teke ‘uain’ oauoau idoki be ‘uain’-kusi muamuana-lo inangalako. Bokai imuzi masa ‘uain’ oauoau ngadodoraki be ‘uain’-kusi muamua ngasereki be ‘uain’ ngamoasubu be ‘uain’-kusi ngagoala. ‘Uain’ oauoau nge ‘uain’-kusi oauoau-lo ka nanga-dialako dipurapura. Bokai masa ‘uian’ be ‘uian’-kusi uia-la daeno.”

*Natu-muku Aineka Mate Be Aine Moremore
(Mar 5:21-43; Luk 8:40-56)*

¹⁸ Iesus pile ngaedi isi ipilepile-la be Iuda tamoata nedi biabia teke pera ono serereinga nedia-lo imuamua nge ipura be Iesus aro tuku-nao irokazokuria be bokai ipile, “Natugu aineka kaituka-tina ka imate. Ata gomaiba be lumam ono gonangaria be ngamarang be ne iauia ngasoaki.” ¹⁹ Kodeka Iesus itui be tamoata ngae itagai, be tagataga ne ditagai be dialale-budu.

²⁰ Zala-lo dialalale nge aine teke dara iuni be ambe barasi kulemoa-be-rua iuasadi nge Iesus muri ipura be kusi ne isilisili zagenao idauraki. ²¹ Aine ngae ilona-lo bokai ipile, “Kusi-ba nenaomdauraki masa muia.”

²² Ata Iesus ibuiiri be aine ngae ite be bokai irai, “Natugu, taburim moaki ira! Lama uniangam ka iemakiko be kuia!”

Be aine ngae nge bong-la ngaranao iuia.

²³ Kodeka Iesus ialale be Iuda tamoata bi-
 abia natu aineka imate nge pera kanana-lo
 ipura. Pera-lo ipura nge gopu eueuri ambe gopu
 dieueuri be mate rang didokidoki be moarunga
 makara mate-lo disoaki nge ditangtang be din-
 aboakiboaki, be ilodi nge dinodo-tina be itedi.

²⁴ Be bokai iradi, “Kamapusika! Natu aine ngae
 nge tago imate. Ngena ieno-ba!” Tamoata be aine
 moarunga makara disoaki pile ngaedi dilongo
 nge Iesus dingengeri. ²⁵ Alauri tamoata be aine
 pera-lo disoaki eluku dilako, kodeka Iesus isili be
 natu aine imate nge luma-nao idauraki, be natu
 ngae imarang. ²⁶ Iesus kana ngae bokai iemaki
 nge rangaka ege-ege kaba ngaradia-lo ilako.

Iesus Tamoata Rua Matadi Leuadi Iadoraki- diaru

²⁷ Kodeka Iesus kaba ngaradi ipereki be ialale.
 Ialalale nge tamoata rua mata-diaru leuadi dita-
 gaiaru be dimereru be bokai dipileru, “Debiti
 Natu, ilom ngataga-kamairu!”

²⁸ Iesus pera-lo isili nge tamoata ruoti ngae-
 diaru dimairu be Iesus bokai itegi-diaru, “Ilo-
 mingru dipile ngau uboadu miadoraki-kamingru
 ki tago?”

Be diaru dikaturu be dipileru, “E, Biabiadi,
 kaiko kuboadu.”

²⁹ Kodeka matadiarua-lo idaurakilako be bokai
 ipile, “Lama unianga-mingru ka ngatagai be kana
 kareretakiaru nge ngapura-kamingru kana.”

³⁰ Iesus bokai ipile nge mata-diaru ditakaka be kaba ditaru. Kodeka pile kaiboangdi ane bokai ira-diaru, “Kana ngae nge moakina-tina teke karangakaniaru.” ³¹ Ata diaru dialaleru be ege-ege kaba ngaradia-lo Iesus dirangakiaru.

Iesus Tamoata Teke Pile-bebe Iadoraki

³² Tamoata ruoti ngae-diaru dialalaleru nge kababe tamoata teke pile bebebe Iesus-lo dielulaki. Mariaba goalaka teke tamoata ngaena-lo isoaki. Bokai ka pile ibebe. ³³ Be bong mariaba goalaka taona ipura nge tamoata pile bebebe nge aoa ikakati be ipilepile. Tamoata be aine makara disoaki kaba bokai dita nge dipitilaki-tina be bokai dikabaki, “Toira be imai kana bokainaina tago teke Israel kaba-lo kite!”

³⁴ Ata Parasi bokai dipile, “Ngena-ra mariaba goalakadi biabiadi nedi kaiboang nena-lo ka mariaba goalakadi itaotaodi!”

Iesus Tamoata Be Aine Ilo Itagadi

³⁵ Makara be kodeka Iesus ege-ege anua bibia-lo be sisiki-lo ilakolako be pera nedi ono serereinga-lo isilisili be Pile Uia bong ono Nannaranga ngatanepoa kana nge isulesuletakadi. Be more be goala bakarairai-bakarairai tamoata be aine odio dieno nge iadoraki. ³⁶ Tamoata be aine kokoko-tina itedi nge ilo itagadia-tina. Ilodi nge dibuku-ramo be tago dikaua rakana masa daemaki. Di nge ‘sipisipi’ tamadi tagotago bokana disukoaki be tago dikaua naita masa ngamuamuadi.

Malipilipi Tago Dikoko

³⁷ Kodeka Iesus itaguraki be tagataga ne bokai iradi, “Kangkang kokoko-tina uma-lo ambe dimaure. Ata tamoata kangkang dauaroe kana nge tago dikoko. ³⁸ Bokai be kangkang dimaure be dieno nge Tanepoa nedi kamasinaui be masa malipilipi nganepidi be kangkang dauaroe.”

10

Iesus ‘Apostel’ Ne Kulemoa-be-rua (Mar 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua ikiladi be disoaki-budu, kodeka kaiboang iandi be mariaba goalakadi iboadu dataodi be more moarunga be goala moarunga iboadu dadoraki.

² Be nge tamoata kulemoa-be-rua ngaedi ka ‘apostel’ ne bokana inangadi. Matamatanatuka Saimon, ara takaia Pita; tari Endru; Zebidi natu Zems taritoka Zon diaru; ³ Pilip; Batolomiu; Tomas; Matiu ‘tagisi’ dokidoki; Zems, Alpeas natu; Tadius; ⁴ Saimon maka ‘Zilot’ kata, be Iudas Iskariot. Iudas Iskariot ngae ka alauri Iesus idoki be erekei ne luma-dio inangai.

Iesus ‘Apostel’ Ne Kulemoa-be-rua Inepidi (Mar 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Bong Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua ‘apostel’ bokana inepidi be dalale kana nge bokai iradi, “Ungguma Takadi anua nedi be ungguma Samaria anua nedia-lo moaki kalako. ⁶ ‘Sipisipi’ leuadi Israel-lonalona-lo ka kamalako mua noko. ⁷ Kalako nge mangata bokai kamaradi, ‘Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana ambe isaringa!’ ⁸ Bokai be kamalale be kana ngaedi

kamaemaki: Moremore kamaka-uiakidi; matedi kamamarangakidi be nedi uia dasoaki; kikiri dokiadi kamaka-goazadi, be mariaba goalakadi kamataodi. Kaiboang ngaedi nge luma zokuzokuba kadoki. Tago kazazadi. Bokaibe kalale nge kamandia-ba. Moaki zazanga kadoki. ⁹ ‘Mone’ ‘gol’ ki ‘siliua’ ki ‘kapa’ oti ememaki nge moakina-tina teke goate neming-lo kabagabagai. ¹⁰ Raba sausau, ki ae-sukuma, ki sika ono alalenga nge moaki teke kabagabagai. Kusi silisili moaki karu-adi. Bakara, tamoata imalipi nge bubuna ne otioti, be bubuna ne ngaedi nge ania ngapura.

¹¹ “Anua tekena-lo kapura nge kamalako be tamoata iauiate teke iboadu ngadoki-kaming be ngadoraki-kaming nge kamalelei. Kate nge makara sakenao kamasoaki nibe kaba ngaradi kamapereki. ¹² Pera tekena-lo kalako nge pera-marau bokai kamaradi, ‘Ilo-uia kam-lo ngaeno.’ ¹³ Pera-marau dimolataki-kaming be didoki-kaming nge ilo-uia neming ngaenoladi. Dikusi-kaming nge ilo-uia neming kamamuleaki. ¹⁴ Pera ki anua nangata tago idoki-kaming be iadoraki-kaming ki tago ilongori-kaming nge kaba ngaradi kamapereki be ae-ming gapukadi kamatatai. ¹⁵ Moimoi ka ura-kaming! Bong biabia ono giriki adorakangao masa anua ki pera bokainaina Nanaranga tagona-tina iboadu ilo ngatagadi. Tago-la. Sodom be Gomora masa muku ilo ngatagadi. Ata anua nangata tago idoki-kaming masa tagona-tina muku ilo ngatagadi.”

*Sururu Bibia Masa Dapura
(Mar 13:9-13; Luk 21:12-17)*

16 “Kamalongo! Ambe ‘sipisipi’ bokana be keu kabukabu maradi unepikaming-lako. Bokai be mang moane bokana ilo-ming kamalelolenaki noko kana kamaememaki. Ata muzingaming moarunga nge malielie-ba bune bokana. 17 Tamoata kamatetedia-uia! Masa dauaurikaming be ‘koto’-lo dananga-kaming be pera nedi ono serereinga-lo be darautotoki-kaming. 18 Ngau kanabe masa anuatanepoa be tamoata bibia arodi kamatui. Bokai masa kam mata-ita negu bokana be Pile Uia negu di be Ungguma Takadi mangata kamarangakadi. 19 Diuaurikaming nge moaki taburi-ming dira be ilo-ming bokai kalelolenaki, ‘Masa ba gapile? Masa baituka gapile?’ Moaki ilo-ming dibuku. Bong ngaranao masa pile ania-ming dapura. 20 Maka ma nge tago kam ka kamapile kana. Tago! Nge Tama-ming Oli Spirit ne ka kam-lo be ngapile kana.

21 “Tamoata alu masa dataguraki be taritokadi dadokidi be tamoata takadi luma-dio danangadi be daumoatedi. Be kamoang masa dataguraki be natudi bokai dabasakidi. Be natu masa kamoang be kipi daerekeidi be tamoata takadi luma-dio danangadi be umoateadi dapura. 22 Lili-guo be masa moarunga-tina dasegeaki-kaming. Ata tamoata ngau kanabe ikaiboang be isoaki-lanibe manubunga-nao masa Nanaranga ngauketi. 23 Anua tekana-lo sururu diang-kaming nge kamairatu be anua takaiana-lo kamalako. Moimoi ka ura-kaming! Malipi neming masa Israel anua moarunga-lo tagona-la kamamambuaki be Tamoata Natu ngamule.

24 “Sulesule teke tago iboadu ‘tisa’ ne atabala

ngalako. Dududu tago iboadu biabiadi kana atabala ngalako. ²⁵ Sulesule ‘tisa’ ne bokana ipura nge iuia. Dududu biabiadi ne bokana ipura nge iuia. Bokaibe bokai kamakaua: tamoata teke dara nena-lo ara biabiatuka ‘Bielzebul’ kana dikilai masa dara ne takadi ara goalakadiatina-lo dakiladi.

*Naita Ka Matakura Ngapura Kana
(Luk 12:2-7)*

²⁶ “Bokaibe tamoata-ramo moaki kamatakuridi. Bakara, kana kukubati masa kakatadi dapura. Be kana komangamanga masa mangata nangadi dapura. ²⁷ Pile urara-kaming nge oabubu-lo ka ura-kaming. Ata kamalale be ariata kamarangaki. Pile zugumalo be dimalongasiki-kaming nge kamalako malala-lo be kamameremere be kamararangaki. ²⁸ Tamoata daumoate-kaming kana nge moaki kamatakuridi. Maka ma di nge tamoataming-la ka daumoatedi kana. Nanaranga ka kamamatakuri. Bakara, ngai ka tamoata-ming be mariabaka-ming eoa tago matemate-lo be ngaumoate-kaming kana.

²⁹ “‘Mone’ daradara tekena-lo iboadu mang-sisiki rua gozazadi. Ata mang-sisiki tagonatina iboadu teke ne rerenganaba-lo be kateka-ngasapasiria. Tago-la! Tama-ming ngasumoala masa kateka-o ngasapasiria. Tago isumoala be tago! ³⁰ Ata kam-ra mang-sisiki kauasadi. Maka ma donga-ming pangana-mingo nge ka teke-teke ambe uareadia-doi dipura! ³¹ Bokaibe taburiming moakina-tina dira! Maka ma kam zaza-

ming nge mang-sisiki kokoko-tina zazangadi di-uasadi!

*Kristus Reretaka Be Segeaka
(Luk 12:8-9)*

³² “Tamoata naita lili-be-matao ipile ngai ngau tamoata negu kata masa ngau lang anua-lo Tama-gu lili-be-matanao mpile tamoata ngae nge ngau tamoata negu. ³³ Ata tamoata naita lili-be-matao imurinaia be ipile tago ikauataka masa ngau lang anua-lo Tama-gu lili-be-matanao mrai tamoata ngae tago ukauataki.

*Tago Anua-Uia, Ata Asi Ono Eunga
(Luk 12:51-53; 14:26-27)*

³⁴ “Moaki ilo-ming dipile anua-uia kateka ngae-nao mdoki kana ka upura. Tago-la! Tago anua-uia ka ueluaki, asi ono eunga ka ueluaki. ³⁵ Labu ono asi ono eunga ueluaki nge bokai:

‘Natu moane masa tamadi daerekeikeidi, be natu aine masa tinadi daerekeikeidi. Aine rotiroti masa rauadi ainekadi daerekeikeidi.

³⁶ Tamoata erekei-tina ne nge tamoata be aine pera tekena-lo disukoaki-budu.’ (Mai 7:6)

³⁷ “Tamoata naita tina be tama ireretakidia-tina be ngau tago, nge ngau tago ikonaia. Tamoata naita natu moane ki aine ireretakidia-tina be ngau tago, nge tagona-tina ikonaia be tago iboadu tagataga negu ngapura. ³⁸ Tamoata kai kapalapala uauau ne tago ibazi, nge tago ikonaia be tago iboadu ngatagaia. ³⁹ Tamoata naita irere moauriuri-la ngasoaki kana masa ngaleua. Ata tamoata naita ngau kanabe imate masa moauriuri-la ngasukoaki.

*Zazanga Uia
(Mar 9:41)*

⁴⁰ “Tamoata naita idoki-kaming be iadoraki-kaming nge ngau ka idoka be iadoraka. Be tamoata ngau idoka be iadoraka nge ngau nepinepi negu ka idoki be iadoraki. ⁴¹ Tamoata naita itaguraki be ‘propet’ kata idoki be iadoraki, bakara ngai ‘propet’ kata masa ‘propet’ zazanga nedi ngadoki. Tamoata naita itaguraki be ‘tamoata adoado’ kata idoki be iadoraki, bakara ngai tamoata adoado kata masa tamoata adoadodi zazanga nedi ngadoki. ⁴² Be tamoata naita itaguraki be tagataga negu ara tagotago-tina kata dang mukuna-tina iani be ising nge ngau ka urakaming zazanga ne tagona-tina iboadu daleua!”

11

*Zon Baptais Tamoata Inepidi Be Dipura
(Luk 7:18-35)*

¹ Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua pile ngaedi iradia-doi kodeka ialale be anua makara saringa dieno Galili kaba-lo isulesule be Nanaranga pilenga mangata irarangaki be ialalale.

² Zon Baptais nge uaura-lo isoaki be Kristus malipinga ilongoraki. Bokai be tagataga ne alu inepidi be Iesus-lo dilako ³ be bokai ditegi, “Gorakama! Kaiko ka toira rangakam ipura be gopura kana ki takaia garapungi?”

⁴ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kamamule Zon-lo be pile kalongo be kana kaita nge kamarangakini. ⁵ Bokai kamarai: Matadi leuadi ambe kaba ditaita, aedi matedi ambe diuia be dialalale, kikiri dokiadi ambe digoaza, kungizadi ambe pile

dilongolongo, matedi ambe dimarang be nedi uia disoaki, be tamoata kana nedi tagotago ambe Nanaranga Pile Uia ne dilongo. ⁶ Tamoata naita ngau tago ilo-ruataka nge suri dauia!”

⁷ Zon tagataga ne ambe dialalale nge Iesus itaguraki be Zon bokainatuka tamoata be aine moarunga irangakadi, “Bong Zon lulu kaba-lo kamate kana be kalako nge rakana-tina kata ka kamate kana ilo-ming dipile? Lulua kata oasa ieueuri ka kamate kana ka kalako ki rakana? ⁸ Tago lulua nge rakana-tina kata ka kamate kana ka kalako? Masa tamoata kusi be ngazim uia inangananga kata ka kamate kana ka kalako? Tago-la! Kusi uia be ngazim uia nangananga nge anuatanepoa bibia pera kandia-lo ka disukoaki. ⁹ Kamarai! Rakana-tina ka kamate kana ka kalale? ‘Propet’ kata ki? E! Moimoi ka ura-kaming! Kana kate nge tago ‘propet’-la kata ka kate. Kana kate ngara nge ‘propet’ kata, be kababe atabala-tina be iuasa-tina. ¹⁰ Maka ma Nanaranga ‘Buku’ nena-lo nge Zon ka bokai rangaka ipura:

‘Ngau masa pile eleluaki negu teke mnepi be arom ngamua. Ngai ka zalakam ngauasari be ngamua be gotagai kana.’ (Mal 3:1)

¹¹ “Moimoi ka ura-kaming! Tamoata moarunga kateka-o nekiakadi dipura toira be imai nge Zon Baptais iuasadi be ara ilaba-tina! Ata tamoata naita bong ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo ara ialaurituka nge Zon iuasai be ara atabala-tina ieno. ¹² Bong Zon matamatanatuka pile ne isule-taki nibe imai kaituka nge bong ono Nanaranga ngatanepoa kana ambe pangana izelekia-la be

ilako-la be ieno. Be tamoata panganadi patu bokana ambe didoki-reperepeki. ¹³ Bakara, Moses be 'Propet' moarunga nge pile mumuakadi dipilepile nibe imai Zon-lo daga. ¹⁴ Bokai be pilengadi digere moimoi kana kapile be kadoki nge bokai kamalongo: Zon nge moimoi be Ilaiza. Toira be rangaka ipura ngai masa ngapura mua. ¹⁵ Kungi-ming otioti nge pile kamalongo!

¹⁶ "Tamoata be aine bong ngaedia-lonalona masa rakana oti mtonangadi? Di nge natu-muku malala-lo digong-gong bokana. Uko teke ruangadi takadi dikiladi be bokai diradi:

¹⁷ 'Oagu kipali-kaming, ata tago kaoagu.

Mate rang kidoki-kaming, ata tago katang.'

¹⁸ "Maka ma bong Zon ipura be kangkang be 'uain' izirau nge moarunga bokai dirangaki, 'Mariaba goalaka ilona-lo isoaki.' ¹⁹ Ata bong Tamoata Natu ipura be imoanakanako be 'uain' isingsing nge bokai dirangaki, 'Tamoata ngae kamate! Moanakonga be dilaba-tina, be 'uain' isingsing! Ngai 'tagisi' dokidoki be muzigoala ememaki ruangadi.' Ata Nanaranga ambe malipinganaba-lo be kaba bokai taita Nanaranga kauanga malaidi nge moimoi be kalingodi."

Anua Nangatadi Nanaranga Pilenga Tago Dilongo

(Luk 10:13-15)

²⁰ Kodeka Iesus itaguraki be anua maka kilala ne kaiboangdi kokoko-tina iemaki kanana-lo nge iauadi, bakara anua-marau ilodi tago dibuiri be muzigoala nedi disegeaki. Bokai iauadi,

21 “Ue! Kaiko Korazin anua. Kumakadomatina! Abe-ma kuleua-re! Ue! Kaiko Betsaida anua. Kumakadomatina! Abe-ma kuleua-re! Kilala kaiboangdi kam-lo uemaki Taia anua be Saidon anua-lo memaki bokana nge ambe norane be ngado kusi dananga be apoang-lo dasoaki be ono kua ngapura di ambe ilodi dibuiri be muzigoala nedi disegeaki. 22 Ngau ka urakaming! Bong biabia ono giriki adorakangao masa Nanaranga Taia be Saidon ilo muku ngatagadi, ata kam masa tagona-tina muku ilo ngatagaming! 23 Be kaiko Kaperneam nge nemla be lang-lo gokautakingakiko kana! Tagonatina kuboadu! Eoa tago matemate-lo rokakamlako ngapura kana! Kilala kaiboangdi kaituka kaiko-lo emakadi dipura tongira Sodom anua-lo emakadi dapura bokana nge ambe Sodom anua kaituka ngaeno-la. Tago ngaleua. 24 Ngau ka urakaming! Bong biabia ono giriki adorakangao masa Nanaranga Sodom anua ilo muku ngatagai. Ata kaiko Kaperneam masa tagona-tina muku ilo ngatagaiko!”

Gomai Be Gomanaua
(Luk 10:21-22)

25 Bong ngaradia-lo be Iesus bokai ipile, “Mamo! Kaiko ka lang be kateka Tanepoa nedi. Kana ngaedi nge tamoata kauakauadi be tamoata sule-lo dilako tago kuitikingdi. Ata natu mukumukudia-tina nge mangata kuitikingdi. Bokai kumuzi be uperuiko-tina! 26 E, Mamo! Moimoi be kana ngaedi nge rerengam-tina-lo be suri-uiatina nem-lo ka kuemaki.

27 “Kana moarunga ambe Tama-gu lumagu-o isalangaki. Maka ma tamoata tago teke Natu ikauataki. Tama-la ka Natu ikauataki. Be bokainatuka-la, tamoata tago teke Tama ikauataki. Natu-la ka Tama ikauataki. Ata tamoata be aine nangatadi Natu ireretakidia-la ka masa Natu ngataguraki be Tama mangata ngaitikingdi.

28 “Kaiko naita malipi kaiboangdi kudokidoki be kana moatubudi kubazibazi be kumamalotina nge ngau-lo gomai be manaua miangko.

29 Suku ono moatubu bazinga negu godoki be omo gonangaria, be sule oguo godoki. Maka ma ngau muzingagu nge malielie-ba be uia-ba, be ilogu-lo be negu-la ubalabalaka. Bokai be ngau-lo ka manaua uia goita kana. 30 Maka ma suku ngau miangko be ono kana gobazidi kana nge tago imoatubu, be kana moatubudi omo mnanga kana nge baziadi tago dira!”

12

Bong Ono Manauanga ‘Sabat’ Tegiaka Ipura (Mar 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Bong ngaradia-lo nge Iesus bong ono manauanga ‘Sabat’-o ‘uit’ uma-lo ialalale. Tagataga ne nge tole dimate be ‘uit’ kalingodi didoki be patudi dipasipasi be dikangkang. 2 Parasi kaba bokai dita nge Iesus bokai dirai, “Kaba goita! Bakara ka tagataga nem bokai dimuzimuzi? Mata neda dibabari-kita tago iboadu bong ono manauanga ‘Sabat’-o bokai damuzi!”

3 Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Bong Debiti tamoata ne zaiza tole dimate be kana Debiti iemaki masa tago sesu kaleze? 4 Debiti ilako

Nanaranga pera nena-lo be ‘bereti’ ambe Nanaranga ditabangakini nge idoki be ruanga zaiza dikang. ‘Bereti’ ambe Nanaranga tabangakadiani dipura nge mata neda ibabari tagona-tina iboadu di dakang! Tamoata Nanaranga ditabatabaiala ka iboadu dakang. ⁵ Be kana takaia nge bokai: Moses Mata nena-lo pile ngaedi kaleze ki tago? Tamoata Nanaranga ditabatabai bong ono manauanga-o Nanaranga pera nena-lo disilisili nge ‘Sabat’ mata ne ka dikotokotoi. Bokai dimuzimuzi nge giriki nedi tago! ⁶ Ata ngau bokai ura-kaming! Tamoata teke makare isoaki nge ara ilaba-tina be Nanaranga pera ne iuasai. ⁷ Maka ma Nanaranga ‘Buku’ ne bokai ipile,

‘Ngado kudoki be tabataba bokana kuiana nge ngau tago rerengagu. Tamoata takaia ilom ngatagai nge ka rerengagu.’ (Osea 6:6)

Bokaibe pile ngaedi labudi kamakauataki bokana nge ambe tamoata girikidi tagotago moatubu tago kamandi. ⁸ Bakara, Tamoata Natu ka bong ono manauanga ‘Sabat’ nge Tanepoa ne.”

Tamoata Luma Mate
(*Mar 3:1-6; Luk 6:6-11*)

⁹ Kodeka Iesus kaba ngaradi ipereki be Iuda pera nedi ono serereinga-lo isili. ¹⁰ Tamoata teke luma takaia mate nge makara isoaki. Tamoata alu makara disoaki nge zala dilelelei be ono Iesus dato be giriki ono danangalako kana. Be bokai ditegi, “Mata neda teke isumoala ki tago moremore iboadu bong ono manauanga-o akauiaka ngapura?”

11 Be Iesus ikatu be ipile, “Tamoata tekem ‘sipisipi’ nem teke bong ono manauanga-o be gimoa-lo isapasilako masa golako be gopasiki ki tago? 12 Tamoata ka ara biabia be ‘sipisipi’ iuasai! Bokai be mata neda iboadu tatagadi be bong ono manauanga ‘Sabat’-o nge tamoata muzi uia taemakini!”

13 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata luma takaia mate nge bokai irai, “Lumam gonanaraki!” Tamoata ngae luma inanaraki nge luma takaia bokana iuiani. 14 Ata Parasi dialale be diraba be Iesus daumoatei kana.

Nanaranga Malipilipi Kana, Ne Inangai

15 Bong Iesus bokai ilongo daumoatei kana nge kaba ngaradi ipereki be ialale. Be tamoata be aine nge kokoko-tina ditagai. Be more-more dieluakidi nge moarunga-doi iadorakidi. 16 Moremore iadorakidi nge pile kaiboangdia-lo be bokai iradi, “Moakina-tina tamoata takadi karadi.” 17 Bokai imuzi be ‘Propet’ ara Aisaia nge pilenga dikalingo. Aisaia bokai ipile:

18 “Malipilipi kanagu negu-la be unangai nge maka. Ureretakia-tina be ilogu iuiatakia-tina. Oli Spirit negu masa onao mnangaria. Be muzi negu adoadodi masa ungguma takadia-lo ngalakuaki.

19 Ata tago iboadu ngare-sabaridi ki kaikai-la ngameredi. Tago-la. Tago iboadu malala bibia-lo ngameremere be ngapilepile.

20 Lulua muku imakoto be ieno tago iboadu ngakingkotoi. Koalea ikarakara be ambe saringatuka ngamate kana nge tago iboadu ngaumoatei. Ngai masa ngamuamua-la

nibe mata adoadodi ngaemaki be dakai be dauasa.

²¹ Be tamoata moarunga be ungguma moarunga masa ngai ono dakai be darapurapu.” (Ais 42:1-4)

Iesus Be Bielzebul
(*Mar 3:20-30; Luk 11:14-23*)

²² Kodeka tamoata alu tamoata teke mata leuadi Iesus-lo dieluaki. Tamoata ngae nge mariaba goalaka teke ilona-lo isoaki. Bokai be pile ibebe. Kodeka Iesus itaguraki be tamoata ngae iadoraki be mata diuia be aoa itakaka be ipilepile.

²³ Tamoata be aine moarunga makara disoaki kaba bokai dita nge dipitilaki-tina be bokai dipile, “Nge ka Debiti Natu ki taila?”

²⁴ Ata Parasi pile ngaedi dilongo nge bokai dipile, “Mariaba goalakadi biabiadi nedi ara Bielzebul kaiboang nena-lo ka mariaba goalakadi itaotaodi.”

²⁵ Ata Iesus ilodi ikauataki be bokai iradi, “Ungguma teke dienegei be nedia-la dieunung masa ara-be-leuanga dadoki. Anua ki tubu teke dienegei be nedia-la dieunung masa tago dasoaki-salaga.

²⁶ Satang itaguraki be nena-la itaoni be inegea-ramo nge ne ka iemaki be nena-la iduaduai. Bokai nge masa baituka be anua ne ngakai?

²⁷ Kam kapile Bielzebul kaiboang nena-lo ka mariaba goalakadi utaotaodi ki? Aria, kamarai! Naita ka tagataga neming kaiboang iandi be mariaba goalakadi ditaotaodi? Tagataga neming kana diememaki nge kamaita be masa kamakaua kam moangi be boliboli! ²⁸ Ata kam

bokai kakaua ngau Nanaranga Oli Spirit ne kai-boang nena-lo ka mariaba goalakadi utaotaodi nge bong ono Nanaranga ngatanepoa kana ambe ipuraka-kaming!

²⁹ “Tamoata tago teke iboadu tamoata teke kaiboangi pera kanana-lo ngalako be kana ne nganakoaki. Tago-tina. Ngalako be ngauauri noko pera kanana-lo nganako.

³⁰ “Tamoata tago iruangama nge moimoi be ierekeia. Tamoata tago idumaia be kana kibudinakiru nge ngaia-tina ka kana iraramoaki.

³¹ Bokai ka ngau bokai ura-kaming: Tamoata nangata muzigoala ki pile goalakadi iemaki nge iboadu giriki ne ngae rokaka-le ngapura. Ata tamoata naita pile-goala ane Oli Spirit iebuloi nge tagona-tina iboadu muzigoala ne ngae rokakale ngapura! Tago be tago-soasoa! ³² Tamoata naita Tamoata Natu pile goala-lo iebuloi masa giriki ne ngae rokakale ngapura. Ata tamoata naita pile-goala ane Oli Spirit iebuloi nge muzigoala ne ngae tagona-tina iboadu kaituka ki alauri rokakale ngapura. Tago be tago-soasoa!

Kai Be Kalingo

(Luk 6:43-45)

³³ “Kai iauia masa patu uia ngapupuraki. Kai goalaka masa patu goalakadi ngapupuraki. Kai patu-nalo ka masa kauataka ngapura. ³⁴ Kam moata elu! Ilo ming-lo muzigoala dikauri masa baituka be pile uia kamapile? Kana iloming-lo dikauri ka aoaming-lo dipusikasika. ³⁵ Tamoata iauia pile uia ilona-lo inangananga. Bokai be pile-la uia ka ipilepile. Tamoata goalaka nge

pile goalakadi ilona-lo dikauri. Bokaibe pile goalakadia-la ka ipilepile.

³⁶ “Ngau ka ura-kaming! Bong biabia ono giriki adorakangao masa pile tago uia ramoramo-ba tamoata ki aine teke-teke dipile masa Nanaranga darai. ³⁷ Maka ma Nanaranga masa pilengam-la ka ngatagadi be ngapile giriki nem tago, be pilengam-la ka ngatagadi be giriki omo nganangalako kana.”

*Kilala Emaka Ngapura Kana Be Tegi Ipura
(Mar 8:11-12; Luk 11:29-32)*

³⁸ Kodeka Parasi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki alu ditaguraki be Iesus bokai ditegi, “‘Tisa!’ Keka kirere kilala kaiboangdi Nanaranga-la iboadu ngaemaki nge teke goemaki be gate.”

³⁹ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kam tamoata be aine bong ngaedia-lonalona nge muzingaming goalakadi. Muzingaming nge aine roa ono ngamanainai bokana! Kam kilala kaiboangi teke lang anua-lonalona kareretaki ki? Tagona-tina iboadu kilala bokainaina teke memaki! Kilala maka ‘Propet’ ara Zona emakani ipura-la ka masa kamate. ⁴⁰ Toira-la Zona amaridi toli be oabubudi toli ika ilona-lo ieno bokana, Tamoata Natu masa amaridi toli be oabubudi toli kateka ilona-lo ngaeno. ⁴¹ Bokaibe alauri bong biabia ono giriki adorakangao masa Ninibe dataguraki be datunuri-kaming be giriki omingo danangalako. Bakara, bong Zona Ninibe anua-lo ilako be Nanaranga pilenga mangata iradi nge ilodi dibuiri be muzigoala nedi disegeaki. Ata moimoi ka ura-kaming! Tamoata teke makare isoaki nge

Zona iuasai. ⁴² Alauri bong biabia ono giriki adorakangao masa Siba moaede kandi ngatuirake be tamoata be aine kaituka kasoaki nge ngatunurikaming be giriki omingo nganangalako. Maka ma moaede ngae nge kateka buru ege takaianao ka itui be ipura be Solomon kauanga malaidi isuletaki be ilongo. Ata tamoata teke kaituka makare isoaki nge Solomon iuasai!

Mariaba goalaka Kababe Imule
(Luk 11:24-26)

⁴³ “Bong ‘mariaba goalaka’ tamoata ipereki masa ngalale be kaba baradegadia-lo be kaba ono manauanga ngalelei. Kaba ono manauanga tago teke ite ⁴⁴ masa nena-la bokai ngarai, ‘Kaba be pera kanagu-lo mule.’ Ngamule masa pera ubana-ba ngaeno be ngate. Pera ilo nge roroia ngapura be ngagoaza-tina be kana moarunga pera-lo nge adoado daeno be ngamule. ⁴⁵ Kodeka ngalale be mariaba goalakadi muzingadi goalakingadi ngai diuasai nge limarua ngabagadi be pera ngae ilona-lo dasili be makara dasukoaki. Be tamoata ngae kodeka masa muzinga dagoala-tina. Muzi bokainaina masa tamoata be aine muzinga-ming goalakadi bong ngaedia-lo kasoaki nge dapura-kaming.”

Iesus Tina Be Taritoka
(Mar 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Iesus isi tamoata be aine isulesule-ladi be tina be taritoka dipura be dapile-budu kana be eluku dituitui. [⁴⁷ Kodeka tamoata teke Iesus bokai irai, “Tinam be taritokam kamapile-budu kana direre be eluku dituitui.”] ⁴⁸ Be Iesus ikatu be

bokai ipile, “Tinagu naita? Naita ka taritokagu?”
⁴⁹ Kodeka tagataga ne itunuridi be bokai ipile,
 “Ngaedi ka tinagu be taritokagu! ⁵⁰Tamoata naita
 Tama-gu lang anua-lo isoaki rerenga itagatagadi
 ka taritoka-gu, marau-gu be tina-gu.”

13

Tamoata Kangkang-patu Iliki (Mar 4:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Amarina-la ngaranao be Iesus pera ono isoaki
 nge ipereki be ilako dang biabia Galili zagenao
 isoaki. ² Tamoata be aine kokoko-tina dipura
 be diboalingi bokana kati tekenao ibulilako be
 ilona-lo isoaki. Be tamoata be aine moarunga
 dipura nge kabu-lo dituitui. ³ Be pile ono tonanga
 ane be kana kokoko-tina irangakidi. Bokai ipile,
 “Tamoata kangkang tanotano teke ialale uma
 kanana-lo kangkang-patu iliki. ⁴ Bong ilikiliki
 nge kangkang-patu alu zala muku ono alalenga-
 lo disapasiria, be mang dipura be dikang. ⁵ Aludi
 kateka garaparapanao disapasiria. Makara nge
 kateka tago imatoli. Moimoi oaikiki-la be didula,
⁶ ata ziridi tago ditaoio-tina. Bokai be bong
 amari ikai nge imoamoapoato be dimarango.
⁷ Aludi moamoaesae be siresire maradi disapasi-
 lako. Bokai be siresire be moamoaesae dilaba
 nge kangkang-patu didula nge disukumdi be
 dileua. ⁸ Ata aludi nge kateka iauia-o disapasiria
 be dilaba be kangkang dipuraki. Aludi kalin-
 godi tamoatadi-lima moarunga dipuraki, aludi
 tamoatadi-toli dipuraki, be aludi kalingodi kule-
 moadi toli dipuraki.”

⁹ Pile ngaedi ono ngamambuaki kana nge Iesus bokai ipile, “Kungi-ming otioti nge kamalongo.”

Iesus Bakara Ka Pile Ono Tonanga Ane Be Isulesule

(Mar 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Kodeka tagataga ne dipura be bokai ditegi, “Bakara ka pile ono tonanga ane be kusulesuledi?”

¹¹ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Bong ono Narananga ngatanepoa kana labu sikita kauataka nge ambe kam ania-ming ipura. Ata di tago.

¹² Bokai be tamoata kana ne otioti masa kaba kokoko-la be ania ngapura, be dakoko-tinani be bagabaga darai. Ata tamoata kana ne tago masa dokiadia-le dapura. Kana nena-ra tago kokoko, ata masa dokiadia-le dapura. ¹³ Bakara ka pile ono tonanga ane be usulesuledi nge labu bokai:

“Moimoi matadi kaba ditaita, ata kana tago teke dite. Moimoi kungidi dilongolongo, ata pile tago teke dilongo ki labu dikauataki.

¹⁴ “Bokai be Aisaia pilenga mumuakadi ngaedi nge di diemaki be dikalingo:

‘Kam masa pile kamalongo be kamalongolongo, ata masa pile labudi tago kamakauataki. Kaba masa kamaita be kamaitaita, ata masa kana tago teke kamate be kamakialangi.

¹⁵ Bakara, tamoata ngaedi ambe panganadi dingao-ramo. Kungidi ambe diono. Be matadi ambe dikotoaki. Tago bokana nge

ambe matadi kaba daitaita; kungidi dalongo be ilodia-lo be pile labudi dakau-ataki, be ngau-lo damai be miaka-uiakidi.’ (Ais 6:9-10)

¹⁶ “Ata kam kauia-tina! Mata-ming kaba dita be kungi-ming pile dilongo. ¹⁷ Moimoina-tina ka ura-kaming! ‘Propet’ be tamoata uia kokoko-tina kana kam kaitaita nge daita-tina kana direre, ata tago dita. Pile kam kalongolongo nge dalongotina kana direre, ata tago dilongo.

Tamoata Uma-lo Kangkang Iliki Labu Ipasiki
(*Mar 4:13-20; Luk 8:11-15*)

¹⁸ “Kamalongolongo be masa tamoata uma-lo kangkang-patu ilikiliki labu kamakauataki. ¹⁹ Tamoata bong ono Nanaranga ngatanepoa kana dilongoraki be pile labudi tago dikaua nge kangkang-patudi zala mukuna-lo disapasi bokana. Satang oaikiki-la be ipura be pile Nanaranga ilodia-lo inanga nge idokiledi. ²⁰ Kateka garaparapa-nao disapasiria nge tamoata maka Nanaranga pilenga dilongo be oaikiki-tina suri-uia-lo be didoki bokana. ²¹ Ata tamoata bokainaina nge ziridi tagotago be soakingadi tago disalaga. Bokaibe giriki be moatubu bibia Pile Uia ara-nao be dapura masa oaikiki-tina dasege be dairatu. ²² Siresire be moamoaesalo dibala nge tamoata pile dilongo bokana. Ata kana ono moauriuri dasukoaki kana nge ilodi dibukubukutaki, be ‘mone’ be kateka kana ono suri uianga nge direreretakitina. Bokaibe kana direreretaki ngaedi ka Nanaranga pilenga dikubati be kangkang tago dipuraki. ²³ Kateka iauia-o dibala nge tamoata

pile dilongo be labudi dikauataki bokana. Tamoata bokainaina ka kangkang dipupuraki. Alu kangkang tamoatadi-lima dipuraki, aludi tamoatadi toli dipuraki, be aludi kulemoadi toli dipuraki.”

Siresire Goalakadi

²⁴ Kodeka Iesus pile ono tonanga takadi bokai ipile, “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge bokainatuka. Tamoata teke ilako be uma kanana-lo kangkang-patu uia iliki. ²⁵ Oabubu tekena-lo moarungabiabia dieno nge uma-marau erekei ne ipura be kangkang-patudi uia maradi nge siresire iliki. ²⁶ Kangkang dilaba be dirobu nge siresire ambe didula.

²⁷ “Kodeka uma-marau malipilipi ne dipura be bokai ditegi, ‘Biabiadi, kangkang-patu uia ka uma-lo kuliki. Siresire inanga ka dipura?’

²⁸ “Be ngai ikatu be bokai ipile, ‘Erekei kata ka bokai imuzi.’

“Be malipilipi ne bokai dipile, ‘Galako be siresire gatate ki moaki?’

²⁹ “Ata uma-marau ikatu be bokai ipile, ‘Moaki katate. Siresire kamatatate masa kangkang zaiza be kamatate-budu takana. ³⁰ Kangkang be siresire dalabalaba-budu nibe kangkang damaure. Kodeka bong ono uaroenga-lo masa tamoata kangkang diuaroeroe bokai mradi, “Siresire kamatate-mua be bidana-lo kamauau be eoa-lo kamarokakilako. Alauri nge kangkang kamabudinaki be pera ono kangkang koazalaka negu-lo kamananga.” ’ ’ ”

*‘Mastet’ Patu Ono Tonanga Ipura
(Mar 4:30-32; Luk 13:18-19)*

³¹ Iesus kababe pile ono tonanga takadi bokai ipile, “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge bokai. Tamoata teke kai ara ‘mastet’ patu idoki be uma nena-lo itanomi. ³² Kai-patu moarunga maradi nge ‘mastet’ patu ka mukumukunatuka, ata ngalaba nge kai biabiatuka ngapura, be mang dapura be sapara-nao gupadi daemaki.”

‘Is’ Ono Tonanga Ipura
(Luk 13:20-21)

³³ Iesus kaba pile ono tonanga takadi bokai iradi, “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge bokainatuka. Aine teke ‘is’ idoki be ‘palaua’ zaiza ibairi. Alauri nge ‘is’ ege-ege ‘palaua’-lo isili be iemaki be idodoraki.”

Iesus Pile Ono Tonanga Labudi Irangaki
(Mar 4:33-34)

³⁴ Iesus nge pile ono tonanga-la ane be tamoata be aine isulesledi. Sule tago teke bokaina-ba isuledi. Sule moarunga nge pile ono tonanga-la ane be isuledi. ³⁵ Iesus bokai imuzi be ono ‘propet’ teke pilenga iemaki be dikalingo. ‘Propet’ ngae bokai ipile:

“Bong mraradi masa pile ono tonanga ane be mraradi. Be kana moarunga zumkakadi dipura tongira kateka emaka ipura-lo be imai masa mrangakidi.” (Sam 78:2)

Iesus Siresire Goalakadi Labudi Ipasi

³⁶ Iesus isule-doi kodeka tamoata be aine moarunga iperekidi be pera-lo isili. Be tagataga ne disili nge bokai dirai, “Siresire goalakadi uma-lo dipura nge labu gorangaka-kama.”

³⁷ Be Iesus bokai ipile, “Tamoata kangkang-patu uia uma-lo iliki nge Tamoata Natu. ³⁸ Uma nge kateka ngae. Kangkang nge tamoata uia moarunga bong ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo dalako kana. Siresire goalakadi nge Satang ruanga zaiza. ³⁹ Erekei siresire goalakadi iliki nge Satang. Bong ono uaroenga nge kateka manubunga. Tamoata uaroeroe nge Nanaranga ‘enzel’ ne. ⁴⁰ Siresire didokidoki be dibubulai bokana masa kateka manubunga-nao bokainatuka damuzi kana. ⁴¹ Tamoata Natu masa ‘enzel’ ne nganepidi be tamoata muzingadi goalakadi be tamoata rangguma tamoata takadi diememakidi be muzigoala diememaki nge datetekidi be anua ne ono Nanaranga ngatanepoa kana nge dapereki. ⁴² Be dadokidi be eoa kanabibia tago matemate-lo darokakidialako. Makara masa datangtang be iledi dakaraposaposa. ⁴³ Kodeka Nanaranga tamoata be aine ne masa Tama-di anua nena-lo amari bokana damalamalama. Bokai be kungi-ming otioti nge kamalongo!

Kana Zazaia Atabalabala-tina Zumkaka Ipura

⁴⁴ “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge bokai. Kana teke zazaia atabalabala-tina nge uma tekana-lo dikumraki be ieno. Tamoata teke ite, ata kababe ikumraki. Suri nge diuia-tina. Bokai be ialale be kana ne moarunga tamoata takadi iandi be dizaza be ‘mone’ ono idoki, be imule be uma ngae izazai.

Kaloilo Ono Tonanga Ipura

⁴⁵ “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana takadi bokai. Tamoata teke kaloiloi uarikadi ilelelei. ⁴⁶ Bong ialalale nge kaloiloi teke uarikana-tina zazaia atabalabala-tina nge ite. Kodeka ialale be kana ne moarunga tamoata takadi iandi be dizaza be ‘mone’ ono idoki, be imule be kaloiloi ngae izazai.

Raka Ono Tonanga Ipura

⁴⁷ “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana suletaka takaia nge bokai. Raka teke dang-lo rokakalako ipura be ieno, be ika bakarairai-bakarairai nge ono dokiadi dipurapura. ⁴⁸ Raka-lo ika dikauri nge kabu-lo direpekalako be kodeka disoakiria be ika dinege. Irakingadi nge didokidoki be raba diauiiau be goalakingadi nge dirorokaki. ⁴⁹ Kateka manubunga-nao masa bokainatuka-la muzi ngapura kana. Nanaranga ‘enzel’ ne masa dapura be tamoata goalakadi tamoata adoadodi maradi ka dadokidi be dazageakidi. ⁵⁰ Dazageakidia-doi kodeka dadokidi be eoa kanabibia tago matemate-lo darokakidialako. Makara masa datangtang be iledi dakaraposaposa.”

Mata Toirairadi be Mata Oauoau

⁵¹ Kodeka Iesus tagataga ne bokai itegidi, “Pile moarunga ngaedi nge labudi kakaua ki tago?”

Be di dikatu be dipile, “E! Kikaua!”

⁵² Kodeka bokai iradi, “Bokaibe tamoata Moses Mata ne disulesuletaki kata itaguraki be bong ono Nanaranga ngatanepoa kana tagataga ne ipura masa pera-marau teke pera nena-lo kana oauoau be kana muamuadi ipasipasi bokana.”

Jesus Nasaret Anua-lo Ditaoni
(Mar 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Iesus pile ono tonanga ngaedi ipile-doi kodeka kaba ngaradi ipereki. ⁵⁴ Be ialale be anua-tina nena-lo ipura. Makara ipura nge ilako be pera nedo ono serereinga-lo isili be isuledi. Tamoata be aine dipura be pilenga dilongo nge dipitilaki-tina be bokai dipile, “Kaua malaidi bokainaina inanga ka ita? Kilala iememaki nge kaiboang nedo inanga ka ita? ⁵⁵ Pera kelikeli natu ki taila? Ngai ki naita ka tina Maria? Ngai ki taila ka tari Zems, Iosep, Saimon be Iudas? ⁵⁶ Ngai marau ki naita marau sisiki ka makare disoaki? Kana ngaedi ina ka ita?” ⁵⁷ Bokai ditegiaki be kodeka diebuloni be disegeaki.

Be Iesus itaguraki be bokai iradi, “‘Propet’ anua-tina nena-lo be dara-tina nena-lo nge muaka ne tagotago.” ⁵⁸ Bokai be makara Nasaret-lo nge kilala kaiboangdi tago kokoko iemaki, bakara lama tago diuni.

14

Zon Baptais Matenga
(Mar 6:14-29; Luk 3:19-20; 9:7-9)

¹ Bong ngaradia-lo nge Erot Galili kaba lasatanepoa nedo bokana isoaki be Iesus ilongoraki.

² Kodeka Erot itaguraki be tamoata ne bibia bokai iradi, “Moimoina-tina Zon Baptais ka mate-lo be imarang. Bokai ka kaiboang ono kilala kaiboangdi emakinga bokainaina dienoni.”

³ Erot ka ipile be Zon oarige ane diuauri be uaura pera-lo dinangai. Erodias lili-nao ka uaura-lo inangai. Erodias nge Erot taritoka

Pilip roa. ⁴ Zon Baptais izamazama Erot bokai irarai, “Erodias kuati nge mata neda-lo tagona-tina iuia.” ⁵ Erot nge Zon ngaumoatei kana, ata Iuda imatakuridi. Bakara, Iuda tamoata be aine dipile Zon nge ‘propet’ kata.

⁶ Bong teke bong ono Erot tina inekiaki dipura nge Erodias natu aineka ipura be Erot ruanga zaiza ioagudi. Makara nge Erot suri diuia-tina. ⁷ Kodeka Erot itaguraki be natu aine ngae pile tago tototo ane be bokai irai, “Moimoina-tina ka uraiko! Kana kureretaki be kurangaki masa miangko!” ⁸ Erodias nge ambe natu irai-doi. Bokaibe natu aine ngae bokai ipile, “Kaituka-tina makare be Zon Baptais pangana tabira tekenalo be goana.” ⁹ Erot bokai ilongo nge ilo ibuku-tina. Ata ambe lou ne matadi-o be pile tago tototo iemaki. Bokaibe ipile be natu aine ngae rerenga ditagadi. ¹⁰ Be inepidi be dilako uaura pera-lo be Zon dudu ditotoki. ¹¹ Kodeka pangana didoki be tabira tekenalo dinangalako be natu aine ngae diani be tina-nalo ilakuaki. ¹² Alauri nge Zon tagataga ne dipura be Zon tamoata dibagai be dikumraki. Dikumrakia-doi kodeka dialale be Iesus dirai.

*Iesus ‘5,000’ Tamoata Moane Kangkang Iandi
(Mar 6:30-44; Luk 9:10-17; Zon 6:1-14)*

¹³ Iesus Zon rangaka ilongo nge kaba ngaradi ipereki be kati tekenao ibuli be kaba tekedi tamoata tagongana-lo ilako. Tamoata be aine kokoko-tina dilongoraki nge anua nedi dipereki be ae-dialo ditagai. ¹⁴ Iesus kati-o be inokuria be

tamoata be aine kokoko-tina itedi nge ilo itagadia-tina. Be moremore kokoko iadorakidi.

¹⁵ Rairai-tuka nge tagataga ne dimai be bokai dirai, “Ambe irairai-tina be kaba ngaedi nge masauaba-tinao ka dieno. Tamoata be aine anua-lo gonepidialako be kangkang kandi dazaza.”

¹⁶ Ata Iesus ikatu be bokai ipile, “Bakara ka dalale? Kam kangkang kamandi be dakang.”

¹⁷ Be di dikatu be dipile, “Kangkang kana-ma tago. ‘Bereti’-la lima be ika rua ka maka dieno!”

¹⁸ Kodeka Iesus bokai ipile, “Kamadokimai.”

¹⁹ Kodeka tamoata be aine iradi be siresire-o disoakiria. Disoakiria kodeka ‘bereti’ lima be ika rua idoki be lang-lo itadalako be Nanaranga iperui. Kodeka ‘bereti’ isare be tagataga ne iandi be tamoata be aine dinegedi. ²⁰ Moarunga dimoanako be didoli-tina. Didoli be kangkang dimuleaki nge Iesus tagataga ne raba bibia kulemoa-be-rua diau. ²¹ Tamoata moane makara dimoanako nge ‘5,000’ moarunga. Aine be natu tago uareadi dipura.

Iesus Dang Kusi-nao Ialale
(*Mar 6:45-52; Zon 6:15-21*)

²² Alauri nge Iesus tagataga ne inepidi be kati-o be damua be dang ege takaiana dalako kana. Be ngai isoaki be tamoata be aine inepidi be dialale.

²³ Inepidi be dialale kodeka buku muku teke ieneki be rubenaba be ngarabo kana. Makara rubenaba isoaki be irodo. ²⁴ Kati ono tagataga ne dialale nge ambe kasau-tina-lo irebareba. Oasa nge kati aro ipurapura be nugunugu ambe kati dirokarokaki.

²⁵ Mang-o nge Iesus dang kusi-nao ialale be itagadi. ²⁶ Dang kusi-nao ialalale be tagataga ne dite nge taburidi dira-tina be bokai dipile, “Anunu kata!” Taburidi nge dira-tina be dingangaraki be kaba dirati.

²⁷ Ata Iesus oaikiki-tina bokai iradi, “Kamakai-boang! Moaki taburi-ming dira! Ngena ngau!”

²⁸ Kodeka Pita ikatu be bokai ipile, “Tanepoa! Nge moimoi kaiko nge gopile be dang kusi-nao mialale be mai.”

²⁹ Be Iesus ikatu be irai, “Gomai.”

Kodeka Pita iposi be dang kusi-nao ialale be Iesus taona itao. ³⁰ Ilakolako be oasa ite nge taburi-ira be ambe imoalobaloba. Pita kaba bokai ita nge ikilau, “Tanepoa! Gouketa!”

³¹ Makara nge Iesus oaikiki-tina luma inaraki be Pita idoki be bokai irai, “Lama uniangam disiki-tina! Bakara ka ilom irua?”

³² Be bong kati-o dibulilakoru nge oasa ileua.

³³ Makara nge tamoata kati-o disoaki Iesus dirakeaki be bokai dipile, “Moimoina-tina kaiko Nanaranga Natu.”

*Iesus Genesaret Kaba-lo Moremore Iadorakidi
(Mar 6:53-56)*

³⁴ Bong dang biabia ditotoki be ege takaianao dilako nge Genesaret kaba-lo ditoka. ³⁵ Makara nge anua-marau Iesus dikilalangi. Kodeka pile dinanga be anua moarunga makara saringa dieno-lo nge moremore nedi Iesus-lo dieluakidi. ³⁶ Be diakoroi be ngasumoala be moremore kusi-ba ne zagenao dadauraki be dauia kana. Bokai-be moarunga kusi ne zagenao didauraki nge diuia-doi.

15

Juda Tamadi be Tubudi Mata Nedi (Mar 7:1-13)

¹ Kodeka Parasi alu be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki alu Ierusalem-lo be dipura be Iesus bokai ditegi, ² “Bakara ka tagataga nem tago tubuda mata nedi ditagatagadi be luma-di diasasaki noko dimoanakonako?”

³ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Bakara ka Nanaranga pilenga muriming kananga be neming sulenga-ming katagatagadi? ⁴ Nanaranga bokai ipile, ‘Tinam be tamam gomuamuakidi be pilengadi golongolongo.’* Be takadi bokai, ‘Tamoata naita tina ki tama ingesuaki nge umoatea ngapura.’* ⁵ Ata kam tamoata be aine bokai kasulesuledi: Tamoata teke kana teke iboadu ono tina be tama ngadumadi kana, ata bokai ipile, ‘Kana ngae Nanaranga ne’ ⁶ nge tago iboadu tina be tama ono ngadumadi. Bokainatuka kamuzimuzi be Nanaranga pilenga muriming kanangananga be neming sulenga-ming katagatagadi. ⁷ Boli-ngaming ratadi! ‘Propet’ Aisaia tongira nge kam-tina ka irangaki-kaming be ambe pilenga ngaedi dikalingo. Aisaia bokai ipile:

⁸ “Tamoata ngaedi nge oasi-diaba ane ka dirakerakeaka. Ata ilodi nge kasaubatina-lo ka dieno. ⁹ Tamoata-ramo sulengadi didokidoki be tamoata takadi disulesuledi be dipilepile-ra nge Nanaranga pilenga. Rakeaka ra dirakerakeaka, ata dimamalomalo-ba’ ” (Ais 29:13)

* **15:4:** Eks 20:12; Diut 5:16 * **15:4:** Eks 21:17; Leb 20:9

*Kana Tamoata Diememakidi Be Dibolobolo
(Mar 7:14-23)*

¹⁰ Kodeka Iesus tamoata be aine moarunga ikiladia-mai saringa be bokai iradi, “Kamalongo be kamakaua. ¹¹ Kana tamoata ilona-lo dilakolako nge tago iboadu daemaki be ngabolo. Tago. Kana ilona-lo be dirake be aoa-nalo dipusika ka masa daemaki be ngabolo.”

¹² Kodeka tagataga ne dimai be bokai dirai, “Pile ngaedi kupile nge Parasi kuemakidi be namadi dira-tina.”

¹³ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kai moarunga Tama-gu lang anua-lo isoaki tago itano masa tetekadi dapura. ¹⁴ Ilo-ming moaki dibukutakidi. Matadi leuadi kaoa ka dimuamua be tamoata takadi ditagatagadi! Mata-leua kata ka mata-leua ruanga iaromuamuani masa gimoa-lo dasapasilakoru.”

¹⁵ Kodeka Pita itaguraki be bokai ipile, “Pile ngaedi labudi gopasi-kama.”

¹⁶ Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Kam isi takadi bokana be ilo-ming tago dizama ki? ¹⁷ Tago kakaua? Kana tamoata aoa-nalo disili nge boura-nalo dilako be kababe dipusika. ¹⁸ Ata kana maka tamoata aoa-nalo be dipusika nge ilona-lo ka dikautaki be dipusika. Be nge kana bokainaina ka tamoata diememakidi be dibolobolo. ¹⁹ Tamoata ilona-lo be muzi goalakadi ngaedi ilelelenaki be iememaki: Tamoata takadi iumoatemoatedi; roti igagamang; ipogizagizaramo; ianakonako; iboliboli; be Nanaranga be tamoata takadi boli-pile ane be iebulobulodi. ²⁰ Kana ngaedi ka tamoata diememakidi be dibolobolo. Tamoata luma tago iasaki noko

imoanako, di sulengadi bokana nge tago iboadu tamoata ngaemaki be ngabolo.”

Aine Akerenga Iesus Lama Iunani
(Mar 7:24-30)

²¹ Kodeka Iesus kaba ngaradi ipereki be ilako be kaba Saidon be Taia anua saringadi dieno-lo isoaki. ²² Kenan aine teke makara isukoaki nge ipura be Iesus bokai irai, “Tanepoa, Debiti Natu! Ilom ngatagaia! Natu-gu aineka mariaba goalaka ilona-lo isoaki be sururu bibia-tina idokidoki.”

²³ Ata Iesus imoadubulae-ba be tago sesu ipile. Be tagataga ne dimai be bokai dirai, “Aine ngae gonepi be ngalale! Itagataga-kita be inaboaki-boaki be ambe iaka-poakikita-tina.”

²⁴ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Ngau Israel ‘sipisipi’ ne leuadia-lo ka nepiagulako ipura.”

²⁵ Ata aine ngae imai be Iesus ae-nalo itapuloria be bokai ipile, “Tanepoa. Godumaia!”

²⁶ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Nge tago iuia natu-muku kangkang kandi keu nedi aniadi dapura.”

²⁷ Kodeka aine ngae bokai ipile, “Tanepoa, ngara moimoi! Ata keu kababe kangkang buru-ruingadi tamadi dikangkang be disapasipasi nge dikangkang.”

²⁸ Makara nge Iesus ikatu be aine ngae bokai irai, “Aine, kaiko lama uniangam dilaba-tina! Bokai be kana kureretaki masa ngapuraniko.” Be bong-la ngaranao natu aineka iuia.

Iesus Tamoata Kokoko-tina Iadorakidi

²⁹ Iesus kaba ngaradi ipereki be Galili dang biabia isauani be ialale. Ialale be buku muku teke

ieneki be isoakiria. ³⁰ Tamoata be aine kokoko-tina dipura be tamoata aedi matedi, matadi leuadi, tapoudi matedi, pile bebebedi be more-more kokoko-tina nge dieluakidi be Iesus ae babadia-lo dinangadiaria. Be Iesus itaguraki be iadorakidi. ³¹ Tamoata be aine moarunga kaba bokai dita pile bebebedi dipilepile, tapoudi matedi diuia, aedi matedi dialalale, matadi leuadi kaba ditaita nge dipitilaki-tina be Iesus dikabaki. Bokaibe Israel Nanaranga nedi dirakeaki.

*Iesus ‘4,000’ Tamoata Moane Kangkang Iandi
(Mar 8:1-10)*

³² Kodeka Iesus tagataga ne ikiladi be bokai iradi, “Tamoata be aine ngaedi ilogu itagadia-tina. Ambe amaridi toli sakeguo disoaki. Masa rakana dakang? Tago urere toletole-ba mnepidi be dalale. Zala-lo matadi dasoalili be datamong takana.”

³³ Kodeka tagataga ne bokai dipile, “Kaba ngaedi nge masaua-lo ka dieno. Kangkang masa inanga gate be gandi be dakang?”

³⁴ Be Iesus ikatu be ipile, “‘Bereti’ kana-ming ira dieno?”

Be di dikatu be bokai dipile, “Lima-rua, ika mukumukudi alu zaiza.”

³⁵ Kodeka Iesus itaguraki be tamoata be aine iradi be kateka-o disoakiria. ³⁶ Disoaki-doiria kodeka ‘bereti’ lima-rua be ika idoki be Nanaranga iperui be ikoto. Kodeka tagataga ne iandi be tamoata be aine dinegedi. ³⁷ Tamoata be aine moarunga dimoanako be didoli-tina. Didoli be kangkang dimuleaki nge Iesus tagataga ne raba bibia lima-rua diau. ³⁸ Tamoata moane

makara dimoanako nge ‘4,000’ moarunga. Aine be natu tago uareadi dipura. ³⁹ Alauri nge ta-moata be aine inepidi be dialale. Kodeka kati-o ibuli be Magadan kaba-lo ilako.

16

*Jesus Kilala Ngaemaki Kana Be Dirai
(Mar 8:11-13; Luk 12:54-56)*

¹ Parasi alu be Sadiusi alu dipura be Iesus datoi kana. Be ditegi be kilala kaiboangi teke lang anua-lonalona ngaemaki kana.

[² Ata Iesus ikatu be bokai ipile, “Amari ambe ilakolako masa bokai kamapile, ‘Lang idaradara. Anua masa ngauia.’ ³ Oabuna-biabia masa bokai kamapile, ‘Lang izimzim be idaradara. Ura masa ngapura.’ Lang-ba kateate be ono anua irakinga be goalakinga kakauakauataki. Ata kilala kaituka bong ngaedia-lo dipurapura nge tago kaita be kakauataki!] ⁴ Muzinga-ming goalakadi be N-naranga ono kamanainai! Kam kilala lang anua-lonalona kareretaki ki? Tagona-tina iboadu teke ania-ming ngapura! Zona-la kilala ne ka masa ania-ming ngapura.” Ipile-doi kodeka iperekidi be ialale.

*Jesus Parasi Be Sadiusi ‘Is’ Bokana Itonangadi
(Mar 8:14-21)*

⁵ Iesus tagataga ne zaiza dang biabia ara Galili ditotoki be ege takaiana dilako nge tagataga ne ilodi dikoko be ‘bereti’ tago teke didokidoki. ⁶ Kodeka Iesus bokai iradi, “Eke! Ilo-ming kauakaua! Parasi be Sadiusi ‘is’ ono ‘bereti’ emakanga nedo kamamatakoakia-tina uia.”

⁷ Iesus bokai ipile nge tagataga ne ditaguraki be ambe nedia-la maradi pile ngaedi diegoregore-taki. Kodeka bokai dipile, “Ngena ‘bereti’ tago teke tadokidoki ka bokai ipile!”

⁸ Ata Iesus ikaua rakana ka dirangarangaki. Bokaibe, bokai itegi, “Bakara ka neming-la kapilepile ‘bereti’ tago? Lama unianga-ming disiki-tina! ⁹ Tago isi kakaua ki? ‘Bereti’ lima tamoata moane ‘5,000’ moarunga usaredi nge ilo-ming diandi ki tago? Dimoanako-doi be raba bibia ira kaiu? ¹⁰ ‘Bereti’ lima-rua tamoata moane ‘4,000’ moarunga usare be dikang nge ilo-ming diandi ki tago? Didoli nge raba bibia ira kaiu? ¹¹ Baituka ka tago kakaua ngau tago ‘bereti’ ka urarangaki? Ata Parasi be Sadiusi ‘is’ nedi kamamatakoaki-tina uia!”

¹² Kodeka tagataga ne dikaua, nge tago ‘is’ ono ‘bereti’ emakanga ka irangarangaki. Tago. Nge Parasi be Sadiusi sulengadi ka irarangaki.

Pita Iesus Mangata Irangaki
(*Mar 8:27-30; Luk 9:18-21*)

¹³ Bong Iesus ilako be anua ara Sisaria Pilipai isaringai nge tagataga ne bokai itegidi, “Tamoata be aine moarunga Tamoata Natu naita kana dirangaki?”

¹⁴ Be di dikatu be dipile, “Alu Zon Baptais kana dipile. Alu Ilaiza kana dipile. Alu Zeremaia ki ‘propet’ kata kana dipile.”

¹⁵ Be Iesus kaba itegidi, “Be kam ba ilo-ming dipile? Ngau naita kana karangaka?”

16 Kodeka Saimon Pita ikatu be bokai ipile, “Kaiko ka Kristus. Kaiko Nanaranga moauriuri-la nem-kusoaki isukoaki nge Natu.”

17 Be Iesus itaguraki be Saimon Pita bokai irai, “Saimon, Zona natu, surim dauia! Pile ngaedi nge tago tamoata-ramo kata ka iraiko. Tago! Pile ngaedi nge Tama-gu lang anua-lo isoaki ka iraiko.

18 Bokaibe ngau bokai uraiko: Kaiko nge Pita.* Be patu ngaenao masa ‘sios’ negu mnaguraki kana. Mate kaiboang ne tagona-tina iboadu ‘sios’ ngae ngabalaki. 19 Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana babaduadua uasara ne nge masa miangko. Rakana teke makare kateka-o kubabari masa lang anua-lo babaria ngapura. Rakana teke makare kateka-o kusumoalataki masa lang anua-lo sumoalataka ngapura.”

20 Kodeka tagataga ne moarunga ibabaridi moakina-tina sesu dipile ngai ka Kristus.

*Iesus Matea Be Maranga Irangaki
(Mar 8:31–9:1; Luk 9:22-27)*

21 Bong ngaranao be ilako nge Iesus mangata-la be tagataga ne iraradi masa Ierusalem ngalako be Iuda tamoata nedi bibia, be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi, be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki dataguraki be sururu bibia-tina dani be umoatea ngapura. Ata amaridi tolianao masa kababe ngamarang be moauriuri ngasoaki.

22 Kodeka Pita itaguraki be Iesus laua-ba ilakuaki be bokai irai, “Tanepoa! Ngau tago

* **16:18:** Ara Pita labu nge “Patu-baba biabia.”

urere Nanaranga bokai ngabasakiko! Tagona-tina iboadu! Kana bokainaina moakina-tina teke ipuraniko!”

²³ Kodeka Iesus ibuiri be Pita bokai irai, “Satang, goiratu! Murigu golako! Zalakagu kuono-la be ieno! Kana ilom ianiandi nge tago Nanaranga-lo ka dipura. Tago! Nge tamoata-ramo-lo ka dipura!”

²⁴ Kodeka tagataga ne bokai iradi, “Tamoata naita ngau ngatagaia kana nge nena-la ngailo-leuataki, be kai ne kapalapala uauau ngabazi be ngatagaia. ²⁵ Bakara, tamoata naita ne moauri-uri soakinga ngauketi kana masa ngaleua. Ata tamoata naita ngau kanabe imate masa moauri-uri soakinga ngaita. ²⁶ Maka ma bokai kamakaua: Tamoata teke kana moarunga kateka-onaona idoki be inemdi, ata mariabaka eoa tago matemate-lo ilako be makara nem-kusoaki isukoaki. Bokai nge kana kateka-onaona masa baituka be dadumai? Ki tamoata bokainaina masa rakana-tina teke ngauasai be nganemi? Tago-la! Ki masa rakana ane be tamoata teke iboadu ne mariabaka ngazazai be ono moauriuri-la ngasukoaki! Tagona-tina iboadu! ²⁷ Bakara, Tamoata Natu ambe Tama malama ne be kai-boang nena-lo be ‘enzel’ ne zaiza be dapura kana. Be masa tamoata teke-teke kana diemaki nge ngatagadi be zazanga ngandi. ²⁸ Ngau ka urakaming! Alu makare dituitui masa mate bubuna tagona-la date be Tamoata Natu ngatanepoa be ngapurapura be date.”

*Iesus Itabuli Be Imalama-tina
(Mar 9:2-13; Luk 9:28-36)*

¹ Amaridi lima-teke dimanubu kodeka Iesus itaguraki be Pita be Zems taritoka Zon diaru ibagadiato be buku salagalaga tekenao rubedia-bato dilakoto. ² Kaba ditaitato noko Iesus itabuli be takana-ba ipura. Lili nge amari bokana dimalama be kusi ne nge diuasua-tina amari malamaka bokana. ³ Makara nge Moses be Ilaiza inangai-ba ka matadi-o dipuraru be Iesus diato dipilepileto. ⁴ Makara nge Pita itaguraki be bokai ipile, “Tanepoa! Nge iuia-tina makare tasoaki. Kurere nge bazarua toli memaki. Teke nem, teke Moses ne, teke Ilaiza ne.”

⁵ Pita isi ipilepile-la be oaru malamaka otioti teke ipura be isukumdi be malonga teke bokai ipile, “Nge Natugu! Ngau urereretakia-tina, be surigu diuiatakia-tina! Kamalongolongori.”

⁶ Iesus tagataga ne toli ngaedi malonga ngae dilongori nge taburidiato dira-tina be lili-diato kateka-lo dinangalakoto. ⁷ Ata Iesus ilako be luma odiatio inangaria be bokai ipile, “Kamatuiraketo! Taburi-mingto moaki dira.”

⁸ Ditada-raketo nge tamoata tago teke dite. Iesus-la rube ituitui be diteato.

⁹ Buku-o be ditaotao nge Iesus bokai iradiato, “Kana kaita ngaedi nge moakina-tina teke karangakini nibe ngalako Tamoata Natu-ba mate-lo be ngamarang!”

¹⁰ Kodeka tagataga ne bokai ditegi, “Bakara ka tamoata Moses Mata ne disulesletaki bokai dipile Ilaiza ngapura mua noko?”

¹¹ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Ilaiza moimoi ngapura mua kana. Ngai ka kana moarunga kabadia-lo ngananga kana. ¹² Ata ngau bokai ura-kaming! Ilaiza ambe ipura-doi. Ata tamoata be aine tago dikilalangi be rerengadiaba-lo dipulonaki. Be bokainatuka-la, Tamoata Natu masa bokainatuka-la dapulonaki be sururu dani.”

¹³ Makara nge tagataga ne dikaua nge Zon Baptais ka irangarangaki.

*Iesus Natu-muku Teke Iadoraki
(Mar 9:14-29; Luk 9:37-43a)*

¹⁴ Dilakoto be tamoata be aine moarunga dipurakadi nge tamoata teke ipura be Iesus aro tuku-nao irokazokuria. ¹⁵ Be bokai ipile, “Tanepoa, natu-gu moaneka ilom ngatagai! Ingao-ngao be ambe igoala-tina! Ngaonga dipurapura nge eoa-lo be dang-lo itapulopulolako. Ambe bong kokoko-tina bokai imuzi. ¹⁶ Tagataga nem-lo ulakuaki, ata tago diboadu dadoraki.”

¹⁷ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Kam tamoata be aine bong ngaedia-lo kasoaki nge lama tagona-tina kauni, be tago kakaua inanga kalakolako! Masa uanana salagatikadi baituka makare sakeming-lanao msukoaki? Ambe ilogu iakatakaming-tina! Aira-tina be masa kamakaua? Natu moane ngara maka kamadokamai!”

¹⁸ Kodeka Iesus itaguraki be mariaba goalaka itaoni be bong-la ngaranao natu moane ngae iuia.

¹⁹ Alauri nge tagataga ne nedia-ba be dipura be Iesus bokai ditegi, “Bakara ka keka tago kiboadu mariaba goalakadi gataodi?”

²⁰ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Lama uniangaming isi disiki-tina ka tago kaboadu! Moimoi ka ura-kaming. Lama una-ming labatikadi dedaupatu bokana nge iboadu buku ngara bokai kamarai, ‘Makare be ene golako.’ Be ngalongorikaming be ngalako. Iboadu-tina kolo-kolo be kamaemaki. [²¹ Rabo be kangkang zirau ka diboadu mariaba goalakadi dataodi. Kana takadi tago diboadu.]”

Iesus Matenga Kaba Irangaki

(Mar 9:30-32; Luk 9:43-45)

²² Bong ambe Galili kaba-lo diepurapurari nge Iesus bokai iradi, “Tamoata Natu ambe saringatuka dadoki be tamoata luma-dio dasalangaki kana. ²³ Be tamoata ngaedi masa daumoatei, be amaridi toli muridi masa marangaka ngapura be moauriuri ngasoaki.”

Tagataga ne bokai dilongo nge ilodi dinodotina.

‘Tagisi’ Nanaranga Pera Nena-lonalona Zazaia

²⁴ Kaperneam anua-lo dipura nge tamoata Nanaranga pera nena-lo ‘tagisi’ didokidoki dilako be Pita bokai ditegi, “Biabiadi nem ‘tagisi’ Nanaranga pera nena-lonalona izazazai ki tago?”

²⁵ Be Pita ikatu be ipile, “E, izazazai.”

Be bong Pita pera-lo ilako nge Iesus matamatanutaka itegi-rake, “Saimon, bakara ilom ipile? Rangguma ka anuatanepoa kateka-onaona ‘tagisi’ dianiandi? Anua-marau ki akerengadi?”

²⁶ Be Pita ikatu be ipile, “Akerengadi.”

Kodeka Iesus bokai ipile, “Bokai nge anua-marau moaki ‘tagisi’ dizazazai. ²⁷ Ata kita tago

tarere tamoata ngaedi tailo-sururudi. Dang biabia-lo golako be kilolo ono konanga kanam teke gorokakalako. Ika kurepekiatuka-mua ao-nalo masa ‘mone’ teke ngaeno be gote. ‘Mone’ ngae iboadu-tina ‘tagisi’ Nanaranga pera nena-lonalona ngazazaia-kitaru. Godoki be goalale be ono go‘tagisi’-kitaru.”

18

Naita Ka Biabiatuka (*Mar 9:33-37; Luk 9:46-48*)

¹ Bong ngaranao nge Iesus tagataga ne dipura be bokai ditegi, “Anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo masa naita ka ara biabiatuka?”

² Be Iesus itaguraki be natu-muku teke ikilai be arodi ituiraki ³ be bokai ipile, “Moimoi ka ura-kaming. Ilo-ming tago ditabuli be natu-muku bokana kapura nge tagona-tina iboadu anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo kamalako. ⁴ Bokai be tamoata naita nena-la ibalaki be muzinga natu-muku ngae bokana masa anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo ara biabiatuka. ⁵ Be tamoata naita aragu-o be natu-muku bokainaina idoki be iadoraki nge ngau ka iadoraka.

Muzigoala Emakadi (*Mar 9:42-48; Luk 17:1-2*)

⁶ “Ata tamoata naita natu-muku bokainaina teke ngau lama iunana idoki be muzigoala itikini nge iuia-tina patu kanabiabia teke duduna-lo tukua-lako ngapura be makasi biatangana-lo patuae kautadi dapura. ⁷ Kateka ngae nge

imakadoma-tina! Maka ma kateka ngaenao ka kana goalakadi dieneno be ono tamoata diememakidi be muzigoala diememaki. Kana ngaedi masa dapurapura. Ata tamoata muzigoala ngaedi labudia-tina nge imakadoma-tina!

⁸ “Lumam ki aem iemakiko be muzigoala kue-maki nge gotaratotoki be gorokaki. Lumam tekena-la ki aem tekena-la be moauriuri-la soaki-lo kulako nge iuia. Lumam ruoti-doi ki aem ruoti-doi dieno-la be eoa tago matemate-lo kulako nge tagona-tina iuia! ⁹ Matam takaia ka iemakiko be muzigoala kuemaki nge gok-ingpasiki be gorokaki. Matam tekena-la be moauriuri-la soaki-lo kulako nge iuia. Ata matam rua dieno-la be eoa tago matemate-lo kulako nge tagona-tina iuia!

‘Sipisipi’ Leua Ono Tonanga Ipura
(Luk 15:3-7)

¹⁰ “Natu-muku moakina-tina teke kabalaki. Ngau ka ura-kaming. Lang anua-lo nge natu-muku ‘enzel’ nedi izamaizama Tama-gu lang anua-lo isukoaki aro dituitui. [¹¹ Tamoata Natu nge tamoata be aine leuadi ka ngauketidi kana ka ipura.]

¹² “Ilo-ming bakara dipile? Tamoata teke ‘sipisipi’ ne ‘100’ moarunga be teke ileua masa rakana ngaemaki? Kamalongo! Takadi ‘99’ masa bukua ngaperekidi be daramomomo be ngalale be teke ileua nge ngalelei. ¹³ Moimoi ka ura-kaming! Ite masa teke leua ngae nge suri dauiatokia-tina. Takadi ‘99’ tago dileua nge sakenao ka disoaki. Bokai be tago ngailo-bukutakidi

kana. ¹⁴ Bokainatuka-la, Tama-ming lang anua-lo isoaki tago irere mukumukudi ngaedi nge teke ngaleua.

Taritokam Muzigoala Iemaki

¹⁵ “Taritokam kata muzigoala teke iemakaniko nge golako be giriki ne goitikini. Ata zuguma-ba be gorai. Ilongoriko nge ambe taritokam kaba kumuleaki. ¹⁶ Ata tago ilongoriko nge tamoata teke ki rua gobagadi. Bokai masa ‘tamoata rua ki toli pile tekedia-doi diemaki nge pilengadi moimoi be kalingodi.’* ¹⁷ Tago ilongoriko nge golako be tamoata be aine moarunga ‘sios’-lo goradi. Tamoata be aine ‘sios’-lo tago ilongoridi nge kodeka akerenga ki ‘tagisi’ dokidoki bokana gobasabasaki.

Kana Babariadi Be Sumoalatakadi

¹⁸ “Moimoi ka ura-kaming. Rakana teke kateka-o kababari masa lang anua-lo babaria ngapura. Be rakana teke kateka-o kasumoalataki masa lang anua-lo sumoalataka ngapura.

¹⁹ “Kaba moimoi ka ura-kaming! Tamoata rua maka kateka-o kana teke direretakiaru be disinauru be dadokiaru kana, masa Tama-gu lang anua-lo isoaki kana disinautakiaru nge ngaemaka-diaru. ²⁰ Tamoata rua ki toli aragu-o be dipura be disoaki-budu nge ngau maradi usoaki.”

Iesus Oti Rokakadi Isuletaki

²¹ Kodeka Pita imai be Iesus bokai itegi, “Tanepoa! Bong ira taritokagu muzigoala ngaemakina be mrokakile? Bong lima-rua ki ira?”

* **18:16:** Diut 19:15

²² Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Moaki bong lima-rua-la. Bong kulemoadi-lima-rua-be-lima-rua. ²³ Bokainatuka mtonanga: bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge bokai. Anuatanepoa teke ilako be malipilipi nena-lo oti nedi ngaia-lo dieno nge ngadoraki kana. ²⁴ Iadoadoraki be isoaki nge tamoata teke ‘mone 10 tausen’ moarunga idoki be tago isi ikatu nge dieluaki. ²⁵ Ata malipilipi ngae tago iboadu ngakatu. Bokai be anuatanepoa ngae ipile be roa be natu be kana ne moarunga zaiza be ‘mone’ odio dadoki be ono oti ne ngakatu kana. ²⁶ Ata malipilipi ngae itaguraki be tanepoa kana aro tuku-nao irokazokuria be iakoroi be bokai ipile, ‘Ilom ngatagaia be gorapu be ‘mone’ moarunga udoki nge mkatu.’ ²⁷ Bokai be anuatanepoa ngae nge malipilipi ne ilo itagai be bokai irai, ‘Oti nem ngaedi moaki kukatu.’ Be ilikitaki be ialale.

²⁸ “Ata tamoata ngae ipusika nge malipilipi-budu ruanga teke ngaia-lo ‘mone’ kulemoa-la idoki nge ite. Kodeka itaguraki be malipilipi-budu ruanga nge idokimatei be audio-nalo idaurakilako be bokai irai, ‘Oti nem moarunga ngau-lo dieno oaikiki-tina gokatu.’ ²⁹ Kodeka malipilipi-budu ruanga nge aro tuku-nao irokazokuria be iakoroi be bokai irai, ‘Ilom ngatagaia be gorapu masa oti nem mkatu.’ ³⁰ Ata tamoata ngae isege be itaguraki be malipilipi-budu ruanga uaura-lo inangai. Be makara uaura-lo ngasoaki nibe oti ne moarunga nge ngakatu-doi. ³¹ Malipilipi takadi kaba bokai dita nge ilodi tagona-tina diuia. Bokai be dilako be kana moarunga ta-

moata ngae iemaki nge anuatanepoa kandi dirangakini. ³² Kodeka anuatanepoa ngae itaguraki be tamoata ngae ikilai be bokai irai, ‘Kaiko malipilipi tago iauia! Kutangna be oti nem moarunga ngau-lo dieno nge ilogu itagaiko be tago kukatu. ³³ Bakara ka malipilipi-budu ruangam ilom tago itagai ngau-la ilogu itagaiko bokana?’ ³⁴ Anuatanepoa ngae nge tamoata ngae ilo iratakia-tina. Bokai be ipile be uaura-lo dinangai be sururu bibia-tina ngadokidoki nibe oti ne moarunga dieno nge ngakatu-doi.”

³⁵ Be Iesus pile ngaedi bokainatuka imambuaki, “Kam moarunga tarito-kaming tago iloming-lo be giriki nedi karokakiledi masa Tama-gu lang anua-lo bokainatuka-la ngabasaki-kaming.”

19

Aine Segeakadi Suletaka (Mar 10:1-12; Luk 16:18)

¹ Iesus pile ngaedi imambuaki be Galili ipereki be Zudea kaba-lo ilako. Zudea kaba ngaedi nge Zodan zagura ege takaiana ka dieno. ² Be tamoata be aine dum kokoko-tina nge ditagai be makara be moremore nedi iadorakidi.

³ Makara nge Parasi alu dipura be Iesus datoi kana. Be bokai ditegi, “Mata neda disumoala ki tago tamoata teke iboadu rerenganaba-lo roa ngasegeaki?”

⁴ Be Iesus ikatu be ipile, “Gere ngaedi kaleze ki tago?

‘Matamatana-tina Nanaranga moane be aine iemakidi.’ (Zen 1:27)

⁵ Be bokai ipile, ‘Bokaibe moane tina be tama ngaperekidi be roa diaru dataga-buduru be tamoata teke dapuraru.’* ⁶ Diaru nge ambe tago rua. Diaru ambe tamoata teke. Bokaibe kana Nanaranga iuau-tekenanadi nge tamoata tago teke iboadu ngaramoaki.”

⁷ Ata Parasi kaba ditegi, “Nge bakara ka Moses ipile moane iboadu ‘pepa’ ono roti gamana teke roa ngageretani be ngani be nganepi be ngalale?”

⁸ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Pangana-ming dipatungaki be raia-ming dira. Bokai ka Moses isumoala-kaming be iboadu roa-ming kamasegeakidi. Ata matamata kateka emaka ipuralo nge tago bokai. ⁹ Ata ngau bokai ura-kaming: Tamoata naita roa tago ono imanai, ata isegeakiba be aine takaia iuati nge moane ngae roti igamani be aine takaia diaru dieno-buduru.”

¹⁰ Kodeka tagataga ne bokai dipile, “Muzi bokai rotiroti maradi dieno nge moakina-ma roti ipurapura.”

¹¹ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Sule ngaedi nge masa tago tamoata moarunga dadoki. Tago. Tamoata-la rangguma Nanaranga kaiboang iandi ka masa dadoki. ¹² Tamoata alu bokainaina be tinadi dinekiakidi be ono tago iboadu daroti. Aludi tamoata ruangadi ka diaka-goaladi* be tago iboadu daroti. Aludi nge bong ono Nanaranga ngatanepoa kana lili-nao ka nedia-la be roti disege. Bokaibe tamoata naita sule ngaedi ireretaki be idoki nge ngadoki.”

* **19:5:** Zen 2:24 * **19:12:** Pile ngaedi labudi nge “labedi saresare.”

*Jesus Natu-muku Imaroudi
(Mar 10:13-16; Luk 18:15-17)*

¹³ Kodeka tamoata alu natu-muku dieluakidi be Iesus luma odio nganangaria be ngarabodi kana. Ata Iesus tagataga ne ditaguraki be tamoata ngaedi diebulodi. ¹⁴ Makara nge Iesus bokai ipile, “Natu-muku kamalikitakidi be ngau-lo damai. Moaki zalakadi kaono. Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge natu-muku bokainaina nedi.”

¹⁵ Kodeka natu-muku dimai be luma odio inangaria be ialale.

*Tamoata Amuna Teke Kana Ne Kokoko
(Mar 10:17-31; Luk 18:18-30)*

¹⁶ Tamoata amuna teke ipura be Iesus bokai itegi, “‘Tisa,’ rakana iauia memaki be masa moauriuri-la nem-kusoaki soaki ipurapura nge mdoki?”

¹⁷ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Bakara ka kana iauia kana be kutegia? Nanaranga-la ka iauia. Bokaibe moauriuri-la gosukoaki kana nge Nanaranga mata ne moarunga gotagatagadi.”

¹⁸ Kodeka tamoata ngae bokai itegi, “Nanaranga mata ne nangatadi?”

Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Tamoata takaia moaki kumotei; roti moaki kugamani be aine takaia kamru kaeno-buduru; moaki kuianako; tamoata takaia moaki kuboliaki; ¹⁹ ‘tamam be tinam gomamuaki-di;’* be ‘tamoata ruangam gororeretakidi nem-la kurereretakiko bokana.’ ”*

* **19:19:** Eks 20:12-16; Diut 5:16-20 * **19:19:** Leb 19:18

20 Be tamoata ngae bokai ipile, “Mata moarunga ngaedi nge ulongolongo be utagatagadi. Rakana-tina tekena-lo isi utukura?”

21 Kodeka Iesus itaguraki be tamoata ngae bokai irai, “Kurere gouia be goado-tina kana nge goalale be kana nem ‘mone’ odio godoki, be ‘mone’ ngaedi godoki be tamoata kana nedi tagotago goandi. Bokai masa kana uia-tina Nanaranga lang anua-lo ngangko be kana nem dakoko-tina. Kana ngaedi goemaki-doi, kodeka gomai be gotagaia.”

22 Tamoata ngae nge kana ne kokoko-tina. Bokaibe pile ngaedi ilongo nge ilo ibuku-tina be ialale.

23 Kodeka Iesus itaguraki be tagataga ne bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming. Tamoata kana nedi kokoko masa anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo sili daradia-tina.

24 Kababe mra-kaming kana! ‘Kamel’ lili kusi-kalaura boazingana-lo ngasili kana masa sili tagona-tina darai. Ata tamoata kana ne kokoko anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo ngasili kana, masa sili daraia-tina.”

25 Bong tagataga ne pile ngaedi dilongo nge dipitilaki-tina be bokai dipile, “Bokai nge alauri masa Nanaranga naita ngauketi be ngamuleaki?”

26 Kodeka Iesus adoado-la matadia-lo idedodialako be bokai iradi, “Moimoi tamoata tago diboadu kana ngae daemaki, ata Nanaranga-lo nge kanaba. Maka ma Nanaranga iboadu-tina kana moarunga ngaemaki.”

²⁷ Be Pita ikatu be bokai irai, “Gote! Keka kana nema moarunga kipereki be kitagaiko. Masa rakana-tina ngaeno-kama be ganemi?”

²⁸ Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Moimoi ka urakaming. Alauri kana oauoau emakadi dapura kanana-o masa kam kulemoa-be-rua ngau kata-gaia nge bagi ono tanepoanga-o kamasoaki be Israel bagi nedi kulemoa-be-rua kamapapanan-uaki. Bong ngaradi-o masa Tamoata Natu bagi ono tanepoanga ne malamaka kaiboangdi-o nga-soaki. ²⁹ Be tamoata naita ngau kanabe pera kana, taritoka, marau, tama, tina, natu, ki uma ne ipereki masa zazanga bibia-tina ngadoki be alauri masa nem-kusoaki ngasukoaki. ³⁰ Ata tamoata kokoko-tina dimua masa dalauri, be alalauri masa damua.”

20

Tamoata Uma-lo Dimalipi

¹ “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge bokai: Tamoata teke uma kana otioti nge oabunabe ialale be tamoata alu itedi be ‘uain’ uma kanana-lo damalipini kana. ² Tamoata alu itedi be isumoala masa ‘mone siliua’ teke-teke ane amari ngarana-lo ngazazadi. Kodeka inepidi be dialale be uma kanana-lo damalipi kana. ³ Amari ambe ikai nge kababe ilako malala-lo be tamoata alu makara dituitui-ba nge itedi ⁴ be bokai iradi, ‘Kamalale be uma kanagu-lo kamamalipi be zazanga adoadodi miang-kaming.’ ⁵ Be tamoata ngaedi dialale be dimalipini.

“Amari-soasoa-tina be amari ambe aoa-lo ibala nge kababe ialale be tamoata alu ibagadi be

dimalipini. ⁶ Ambe amari ngasapasilako kana nge kaba ilako malala-lo be tamoata alu makara dituitui-ba itedi be bokai itegidi, ‘Bakara ka bokaina-ba katuitui be ambe amari-ba ngamanubu kana?’

⁷ “Be di dikatu be dipile, ‘Tamoata tago teke malipi iang-kama.’

“Kodeka tamoata ngae bokai iradi, ‘Kamalale be uma kanagu-lo kamamalipi.’

⁸ “Rairaituka-tina nge uma-marau itaguraki be tamoata ne malipi-lo imuamua ikilai be bokai irai, ‘Malipilipi gokiladi be zazanga goandi. Tamoata alaurituka dipura zazanga goandia-mua. Be bokai goaniandi nibe dipura mua nge alaurituka zazanga nedi goandi.’

⁹ “Kodeka tamoata rairaituka dipura be dimalipi nge dimai be ‘mone siliua’ teke-teke didoki. ¹⁰ Ilako be tamoata dipura mua dimai nge ilodi dipile masa zazanga bibia dadoki. Ata moarunga dimalipituka-mua nge ‘mone siliua’ teke-teke didoki. ¹¹ Zazanga nedi didoki be dita nge uma-marau digulungaetaki. ¹² Be bokai dipile, ‘Tamoata alaurituka dipura nge tago uanana sasalaga dimalipi. Keka oabunabe kimalipi nibe irairai-ba. Amari iumoate-kamai-tina, ata zazanga tekedia-doi kuiang-kama!’

¹³ “Kodeka uma-marau itaguraki be teke bokai irai, ‘Ruanga, ngau tago upakaiko. Kusumoala ka kupura be ‘mone siliua’ teke amari ngaena-lo kumalipitaki. ¹⁴ Zazanga nem godoki be goalale. Tamoata alaurituka ipura kamru zazanga tekedia-doi miang-kamingru kana urere. ¹⁵ ‘Mone’ ngaedi nge negu. Be rerengagu-lo bakara mbasaki kana

nge tago teke iboadu ba ngaraia. Ki masa muzi iauia uemaki ka kuilo-rataka?”

¹⁶ Be Iesus pile ngaedi ane be sule ne ngaedi nge imambuaki, “Alalaurituka masa damua, be muamuatuka masa dalauri.”

Iesus Bong Tolia Matenga Irangaki
(*Mar 10:32-34; Luk 18:31-34*)

¹⁷ Iesus Ierusalem ilakolako nge tagataga ne kulemoa-be-rua nedia-ba ilakuakidi be bokai iradi, ¹⁸ “Kamalongo. Ambe Ierusalem talakolako. Makara masa Tamoata Natu dadoki be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki luma-dio danangai. Be masa umoatea kana be dasumoalataki. ¹⁹ Kodeka dadoki be Ungguma Takadi dandi be ono damanai be darautotoki be kai kapalapala uauau-o darokatagaki. Ata amaridi tolianao be masa ngamarang be moauriuri ngasoaki.”

Aine Teke Rerenga
(*Mar 10:35-45*)

²⁰ Kodeka Zebidi natu Zems be Zon nge tina-diaru zaiza be dipurato. Be tina-diaru ilako Iesus aro tuku-nao irokazokuria be bokai irai, “Kana teke goemakana kana urere.”

²¹ Be Iesus itaguraki be bokai itegi, “Rakana kurere?”

Be aine ngaie ikatu be ipile, “Gosumoalana be bong kutanepoa masa natugu ruoti oanam be ngasimo dasoakiru.”

²² Kodeka Iesus bokai ira-diaru, “Tagona-tina kakauaru rakana kata ka kasinautakiaru. Sema

ono ngau saringatuka dang msing kana nge kaboaduru ono kamasingru ki tago?”

Be diaru dikaturu be bokai dipileru, “Keru kiboaduru.”

²³ Bokai dipileru nge Iesus bokai ipile, “Moimoi masa sema kanagu-lo dang kamasingru. Ata naita oanagu-o ki ngasigu-o ngasoaki kana nge ngau tago uboadu msumoalataki. Tamoata maka Tama-gu kabadi ambe makara iadoraki be dieno-la ka masa oanagu-o be ngasigu-o dasoaki.”

²⁴ Bong tagataga ne kulemoa takadi dilongo nge Zems be Zon dilo-ratakidiaru. ²⁵ Kodeka Iesus ikiladia-doi be bokai iradi, “Kam kakaua Ung-guma Takadi anuatanepoa kandi nge gadagada nedi diduamatematedia-tina uia. Be tamoata nedi aradi bibia nge dikaikai-tina be gadagada pile dilongolongo be ditagatagadi. ²⁶ Ata muzi ngaedi moaki kam-lo dieno. Tamoata naita aram ngalaba kana kurere nge kam moarunga malipilipi kana-ming ngapura. ²⁷ Be tamoata naita ngamuatuka-kaming kana irere nge kam moarunga dududu kana-ming bokana ngasoaki. ²⁸ Tamoata Natu nge bokainaina. Ngai tago damalipini kana ka ipura. Tago. Ngamalipidi kana ka ipura, be ngamate be ono kokoko-tina ngazazadi be ngamuleakidi.”

Iesus Tamoata Rua Matadi Leuadi Iadoraki-diaru

(Mar 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Zeriko anua dipereki be dialalale nge tamoata be aine kokoko-tina ditagadi. ³⁰ Tamoata rua mata-diaru leuadi nge makara zala zage-o disoakiru. Bong bokai dilongoru Iesus ambe

ngabagapaliti-diaru kana nge dimereru be bokai dipileru, “Tanepoa, Debiti Natu, ilom ngataga-kamairu.”

³¹ Makara nge tamoata be aine Iesus zaiza dialalale-budu ditaguraki be diebulo-diaru be aoa-diaru daonoru kana dira-diaru. Ata diaru kaikai-la dimereru be bokai dipileru, “Tanepoa, Debiti Natu, ilom ngataga-kamairu!”

³² Kodeka Iesus itui be ikila-diaru be itegi-diaru, “Rakana memaka-kamingru kana karereru?”

³³ Be diaru dikaturu be dipileru, “Tanepoa, mata-mairu gouasari be kaba gaitaitaru kana kirereru.”

³⁴ Makara nge Iesus ilo itaga-diaru be mata-diarua-lo idaurakilako be oaikiki-tina mata-diaru diuia be kaba ditaru. Kodeka ditagurakiru be Iesus ditagaiaru.

21

Iesus Anuatanepoa Bokana Be Ierusalem-lo Isili

(Mar 11:1-11; Luk 19:28-40; Zon 12:12-19)

¹ Iesus tagataga ne zaiza Ierusalem dilakolako nge Betpez anua-lo dipura. Anua muku ngae nge buku muku ara ‘Olib’ saringa ka ieno. Makara be tagataga ne rua inepi-diaru be dimuaru.

² Dalaleru kana nge bokai ira-diaru, “Anua ene aro-mingru ieno kanana-lo kamalakoru. Makara masa oaikiki-tina ‘dongki’ teke ditukui be natu diaru dituituiru nge kamatearu. Kamarubetakiaru be kamabaga-dianauru. ³ Tamoata teke

bakara ira-kamingru nge bokai kamaraiaru, ‘Bi-abiadi nema ireretaki-diaru. Masa oaikiki-la ngamuleakidi.’ ”

⁴ Kana ngaedi bokai dipura be ‘propet’ teke pilenga dikalingo. ‘Propet’ ngae bokai ipile,

⁵ “Zaion anua bokai kamarai: ‘Kamate. Anuatanepoa neming teke ambe ipurapura-kaming. Ngai muzinga malielie-ba, be ‘dongki’ tekenao isoaki be ipurapura. ‘Dongki’ natu tekenao isoaki be ipura.’ ” (Zek 9:9)

⁶ Kodeka tagataga ne ruoti nge dialaleru be Iesus-la ira-diaru bokana kana diemakiru. ⁷ Be dialaleru be ‘dongki’ natu diaru dibaga-diaru be kusi-sili nediaru ‘dongki’-o dinangaru be Iesus odio isoakiria. ⁸ Makara nge tamoata be aine dum kanabiabia teke nge kusi nedi dipasi be zala-lo diulalaki. Aludi kai sapara dikoto be diulalaki.

⁹ Kodeka tamoata be aine ngaedi nge Iesus aro be muri dialalale be dimoaguruguru be bokai dipilepile,

“Debiti Natu tarakeaki! Tamoata naita Tanepoa ara-nao be ipura masa Nanaranga ngamaroui. (Sam 118:26) Nanaranga ara atabala-tina tanangai!”

¹⁰ Iesus Ierusalem-lo ipura nge tamoata be aine makara nge dipitilaki-tina be bokai ditegi, “Ngara naita kata?”

¹¹ Be tamoata be aine Iesus zaiza dialalale-budu nge bokai dipile, “Iesus. Ngai ‘propet’ kata. Anua ne Nasaret, ege Galili kaba-lo.”

*Iesus Nanaranga Pera Nena-lo Isili
(Mar 11:15-19; Luk 19:45-48; Zon 2:13-22)*

¹² Kodeka Iesus ilako be Nanaranga pera nena-lo isili be tamoata makara ditabulibuli be kana dizazaza nge itaodi. Tamoata ‘mone’ didokidoki be dibubuiiri nge bagi nedi ibagabuiiri. Be tamoata maka bune didokidoki tamoata takadi di-aniandi be dizazaza nge bagi nedi ioreaki-iotiaki.

¹³ Be bokai iradi, “Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai digere, ‘Pera negu nge ono rabonga.’* Ata kam ambe ‘anako gupadi’* bokana kabasaki.”

¹⁴ Kodeka Iesus makara Nanaranga pera nena-lo isoaki be matadi leuadi be aedi matedi nge dipura be iadorakidi. ¹⁵ Ata tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki kaba bokai dita kana uia iememaki be natu-muku Nanaranga pera nena-lo dimeremere be bokai dipilepile, “Debiti Natu tarakeaki” nge ilodi dira-tina. ¹⁶ Kodeka ditaguraki be Iesus bokai dirai, “Natu-muku pilengadi kulongo ki tago?”

Be Iesus ikatu be ibokai pile, “Ulongo! Nanaranga ‘Buku’ nena-lo pile ngaedi kaleze ki tago?

‘Natu-muku be natu ruru-kangkang aoa-dialo masa rakeaka uia dapusika.’” (Sam 8:2)

¹⁷ Bokai ipile be kodeka iperekidi be oabubu ngarana-lo nge Betani-lo ieno.

Iesus Kai Teke Ingesuaki
(*Mar 11:12-14, 20-24*)

¹⁸ Izama nge Iesus oabuna-tina be imarang be Ierusalem ilako. Zala-lo ialalale nge tole imate-tina. ¹⁹ Bokaibe kai kalingo kangkang ara ‘pig’

* **21:13:** Ais 56:7 * **21:13:** Zer 7:11

teke zala zagenao ituitui be ite nge ilako. Ata kalingo tago teke ite. Dauna-ba ita. Kodeka kai ngae bokai irai, “Tago iboadu kaba alauri kalingom dapura!”

Makara nge kai ngae oaikikitina-la imarango.

²⁰ Tagataga ne kaba bokai dita nge dipitilakitina. Be bokai ditegi, “Baituka be kai ngae oaikikitina imarango?”

²¹ Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming! Lama kaunia-tina be ilo-ming tago dirua nge iboadu kai ngae uemaki bokana kana kamaememaki. Tago kana-la bokainaina kamaememaki. Iboadu buku ngae bokai kamarai, ‘Gomatate be nem-la be makasi-lo gorokakikolako.’ Be kana ngae masa emaka-ming ngapura.

²² Lama kauni be karabo masa kana kareretakiatina be Nanaranga karaboi nge kamadoki.”

Iesus Kaiboang Ne Ditegiaki

(Mar 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Kodeka Iesus Nanaranga pera nena-lo isili be tamoata be aine isuledi. Isulesuledi nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata nedi bibia dipura be Iesus bokai ditegi, “Kaiboang nangatadi-o ka kana ngaedi kuememaki? Be kaiboang ngaedi naita ka iangko?”

²⁴ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Ngau tegi negu teke mtegi-kaming noko. Kakatungi masa mra-kaming kaiboang nangatadi-o ka kana ngaedi uememaki. ²⁵ Kaiboang ono Zon ruku ono tamalinga ane tamoata be aine irukudi nge inanga ka dipura? Nanaranga-lo ki tamoata-lo ka dipura?”

Iesus bokai itegi nge nedia-la maradi bokai diegore, “Masa bakara tapile? Nanaranga-lo kana tapile masa bokai ngapile, ‘Bokai nge bakara ka lama tago kaunani?’²⁶ Ata tamoata-lo ka dipura kana tapile nge tamoata be aine tamatakuridi. Maka ma tamoata be aine moarunga dipile Zon nge ‘propet’ kata.”

²⁷ Kodeka ditaguraki be Iesus bokai dirai, “Tago kikaua!”

Be Iesus bokai iradi, “E, ngau bokai. Tago iboadu mra-kaming kaiboang ngaedi inanga ka uita be kana ngaedi uememaki.”

Natu Moane Rua Odio Tonanga Ipura

²⁸ Kodeka Iesus bokai ipile, “Bakara ilo-ming dipile? Tamoata teke natu moane rua. Ilako be labalaba bokai irai, ‘Natugu, kaituka uma-lo golako be gomalipi.’

²⁹ “Be natu ngae bokai ipile, ‘Tago urere.’ Ata alauri nge ilo takaia inangai be uma-lo ilako.

³⁰ “Kodeka tamoata ngae kaba ilako be natu sikisiki pile-la ngaedi ka kaba irai. Be natu ngae ikatu be bokai ipile, ‘Biabiadi, masa mlako.’ Ata tago ilako!

³¹ “Natu nangata ka tama rerenga itagadi?”

Be di dikatu be dipile, “Labalaba.”

Kodeka Iesus bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming. ‘Tagisi’ dokidoki be aine pogizagiza masa aro-ming damua, be anua ono Nanaranga ngatanepoa kanana-lo dasili mua.³² Zon ipura be zala adoado itiking-kaming be tago lama kaunani. Ata ‘tagisi’ dokidoki be aine pogizagiza nge

lama diunani. Kam kana iememaki kaita-tina, ata alauri nge tago ilo-ming kabuiri be lama kaunani.

Tamoata Uma Dimalipilipitaki Odio Tonanga Ipura

(Mar 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ “Pile ono tonanga takadi kamalongo. Tamoata teke uma kanabiabia teke iemaki be ‘uain’ itanomi be iaringi. Uma ilona-lo nge gimoa ono ‘uain’ pisaka teke iemaki, be bazarua rakebuli ono tamoata danarinari kana nge ikeli. Alauri nge tamoata alu iandi be damalipilipitaki kana. Be ngai itui be kasau anua tekena-lo ilako. ³⁴ Bong ono ‘uain’ dokia ngapura kana nge uma-marau malipilipi kana inepidi be ‘uain’ kana dabagani kana. ³⁵ Malipilipi kana uma ngaena-lo dilako nge tamoata uma dimalipilipitaki ditaguraki be teke dipaliti, teke diumoatei be tolia dipatui. ³⁶ Makara nge uma-marau kaba malipilipi kana kokoko-la be inepidi be dialale be ‘uain’ kana alu dabagani kana. Ata tamoata uma dimalipilipitaki ditaguraki be malipilipi kana matamata dipura dibasakidi bokana dibasakidi. ³⁷ Alaurituka nge ne natu inepi. Ilona-lo nge bokai ipile, ‘Natu-gu masa damuaki.’

³⁸ “Ata tamoata uma dimalipilipitaki natu dite nge bokai dipile, ‘Nge uma-marau natu, be ngai ka tama kana ne ngadoki be nganemdi kana. Aria, taumoatei be uma ne tadoka-le.’ ³⁹ Kodeka uma-lo ka didoki be eluku dirokakalako be diumoatei.”

⁴⁰ Kodeka Iesus bokai itegidi, “Ilo-ming bakara dipile? Uma-marau ngapura masa tamoata ngaedi bakara ngabasakidi?”

⁴¹ Be di dikatu be dipile, “Tamoata goalakadi ngaedi masa sururu kana-tina-bibia ngandi be ono ngara-leuadi. Be masa ngataguraki be uma ngae ngadoki be tamoata takadi ngandi be bong-tina ono ‘uain’ dokinga-o nge ‘uain’ kana dani-ani.”

⁴² Kodeka Iesus bokai iradi, “Nanaranga ‘Buku’ nena-lo pile ngaedi kaleze ki tago? ‘Ariri maka pera kelikeli disegeaki ka pera kai-boang ne. Kana ngae nge Tanepoa ka iemaki. Tea nge diuia-tina!’ (Sam 118:22-23)

⁴³ “Nge bokai ka ngau ura-kaming! Nanaranga masa ngataguraki be bong ono ngatanepoa kana nge ngadokale-kaming be tamoata takadi ngandi be bong-tina ono ‘uain’ dokinga-o ‘uain’ ne dapurakini. [⁴⁴ Tamoata naita ariri ngae-nao itapuloria masa muku-muku ngapura. Ata ariri ngae tamoata nangatana-o isapasiria masa ngatake-babai.]”

⁴⁵ Tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Parasi pile ono tonanga ngaedi dilongo nge dikaua Iesus di ka irarangakidi. ⁴⁶ Bokai be dauauri kana, ata tamoata be aine dimatakuridi. Maka ma tamoata be aine moarunga dipile Iesus nge ‘propet’ kata.

22

Roti Moanako Ono Tonanga Ipura (Luk 14:15-24)

¹ Iesus kababe pile ono tonanga ane be isuledi. Bokai ipile, ² “Bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge bokainatuka: Anuataneboa teke natu

moaneka iroti be moanako ono rotinga biabia teke iemaki. ³ Moanako iemakia-doi kodeka malipilipi ne inepidi be dialale be tamoata moanako ngaena-lo ikeliakidi nge dialuludi be dapura kana. Ata pura disege.

⁴ “Bokaibe malipilipi ne kaba takadi inepidi. Dalale kana nge bokai iradi, ‘Tamoata moanako-lo ukiladi bokai kamaluludi, “Moanako negu ambe uadoraki be ieno. ‘Bulumakau’ negu be natudi negu dabudabudi ambe umoateadi dipura. Kana moarunga ambe moataungakadi dipura be dieno. Moanako ono rotinga-lo kama-pura!” ’

⁵ “Kodeka malipilipi kana dialale be tamoata kiladi dipura nge dialuludi, ata di tago dilongo be malipi kandia-lo dilako. Teke uma kanana-lo ilako. Teke ‘mone’ ne malipitakana-lo ilako. ⁶ Ata aludi ditaguraki be malipilipi didokimatedi be dipalitidi be diumoatedi. ⁷ Anuatanepoa ngae ilongo nge nama ira-tina be koai-bagi ne inepidi be tamoata gagazigazi nge diumoatedi be anua nedi dibulai.

⁸ “Alauri nge anuatanepoa ngae itaguraki be malipilipi ne ikiladi be bokai iradi, ‘Roti moanako ambe moataungaka ipura be ieno. Ata tamoata moanako-lo ukiladi nge kana iauia tago teke diemaki be ono bubuna iauia miandi be moanako ngaena-lo dapura! ⁹ Zala moarunga-lo kamalako be tamoata be aine mata-mingo didung nge kamaluludi be moanako-lo dapura.’ ¹⁰ Kodeka malipilipi dialale kaba moarunga-lo be tamoata matadi-o didung nge dialuludi. Tamoata goalakadi be uia nge dialuludia-doi be dipura.

Dipurapura nibe pera ono moanako ngapura kana nge ikauri.

¹¹ “Disoakiria kodeka anuatanepoa ngae ipura be itedi. Makara nge tamoata teke ngazing ono rotinga tago inangananga be isili nge makara maradi ite. ¹² Kodeka bokai itegi, ‘Ruanga, baituka be kusili? Ngazing ono rotinga tago kunangananga!’ Ata tamoata ngae tago sesu ipile. ¹³ Be anuatanepoa ngae itaguraki be malipilipi kana bokai iradi, ‘Ae be luma kamauau be eluku malama tagongana-lo kamarokakalako. Makara masa ngatangtang be ile ngakaraposaposa.’ ”

¹⁴ Be Iesus pile ne ngaedi bokainatuka imam-buaki, “Tamoata kokoko-tina aluludi dipura, ata teke-tina-teke ka Nanaranga idokidokidi.”

‘Tagisi’ Dokiadi Tegiaka Ipura
(*Mar 12:13-17; Luk 20:20-26*)

¹⁵ Makara nge Parasi dialale be diepilei be tegitegi ane be Iesus ne pilenga datagadi be datoi kana. ¹⁶ Kodeka tagataga nedi be Erot tamoata ne alu dinepidi be Iesus bokai dirai, “ ‘Tisa,’ keka kikaua kaiko adoadom-tina. Pile kalingodia-lo be Nanaranga mata ne kusulesuletaki. Tamoata tago teke ireperepekiko be rerenga kutagatagadi. Maka ma tamoata aradi otioti ki aradi tago-tagotago nge suridi tekedia-doi bokana kubabasakidi. ¹⁷ Gora-kama! Ilom bakara ipile? Rom ‘Sisa’ nedi ‘tagisi’ ania ngapurapura ki moaki?”

¹⁸ Ata Iesus ikaua nge muzi goalakadi ilodia-lo dieno ka bokai dipile. Be bokai iradi, “Bolingaming ratadi! Bakara ka katoia be giriki memaki kana? ¹⁹ ‘Mone’ ono ‘tagisi’nga teke kamaitikina!”

Kodeka ‘mone’ teke dieluakani. ²⁰ Be bokai itegidi, “Naita anunuka be ara ka makare ‘mone’-o dieno?”

²¹ Be di dikatu be dipile, “ ‘Sisa’ anunuka be ara.”

Kodeka Iesus itaguraki be bokai iradi, “ ‘Sisa’ kana ne nge ‘Sisa’ kamaniani. Be Nanaranga kana ne nge Nanaranga kamaniani.”

²² Tamoata ngaedi pile bokai dilongo nge dipitilaki-tina be Iesus dipereki be dialale.

Mate Be Marang Ditegiaki

(Mar 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ Amarina-la ngaranao nge Sadiusi alu Iesus-lo dipura. Sadiusi dipile matemate tago iboadu damarang. ²⁴ Kodeka Iesus bokai dirai, “ ‘Tisa,’

Moses bokainatuka isule, ‘Tamoata iroti be natu tago teke isi ipura be imate nge tari iboadu aine ngauati be toka imate nge natu ngapurakidiani.’

²⁵ Taritokatoka lima-rua marama disoaki. Labalabatuka iroti be natu tagona-la teke ipura be imate. Bokaibe tari muri itagai nge itaguraki

be toka aine ipereki nge iuati. ²⁶ Tari ruaianao be ilako lima-ruaianao nge bokaina-doi dimuzi. Aine-doi teke diuati. ²⁷ Alauri-tuka nge aine

imate. ²⁸ Bong ono matemate damarang kananao masa naita roa? Maka ma diato lima-rua nge diuatia-doito!”

²⁹ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “Pile ngaradi nge kapakadi! Nanaranga ‘Buku’ ne be kai-boang ne tago kakauataki ki? ³⁰ Bong matemate damarang masa lang anua-lo Nanaranga ‘enzel’ ne bokana dasukoaki, be tago masa darotiroti be tago masa roti kana be negeadi dapurapura.

³¹ Ata mate-lo be marang rangaka nge bokai mtegi-kaming kana. Nanaranga pilenga ngaedi ira-kaming kaleze ki tago? Nanaranga bokai ipile, ³² ‘Ngau Abaram Nanaranga ne, Aisak Nanaranga ne be Zekop Nanaranga ne.’* Bokai be Nanaranga ngae nge moauriuri-la disukoaki Nanaranga nedi. Tago matedi Nanaranga nedi.”

³³ Tamoata be aine moarunga Iesus sulenga dilongo nge dipitilaki-tina be aoa-diaba disanganga.

Mata Nangata Ka Muaka Biabia-tina
(*Mar 12:28-34; Luk 10:25-28*)

³⁴ Parasi bokai dilongo Iesus ambe Sadiusi aoa-di iono nge dipura be diekapotaki be kabu-doi teke disoaki. ³⁵ Kodeka teke itui be Iesus ngatoi kana. Tamoata ngae nge Moses Mata ne disulesuletaki kata. ³⁶ Tamoata ngae bokai itegi, “‘Tisa,’ Nanaranga mata ne Moses igere nge nangata ka ara biabiatuka?”

³⁷ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “‘Nanaranga nem Tanepoa nge moagem be pusom-lo, be mariabakam-lo be ilo lelenaka nem moarungana-lo be gororeretaki.’* ³⁸ Mata ngae ka muamatuka be biabiatuka. ³⁹ Mata ngae ruaia nge bokai, ‘Tamoata takadi gororeretakidi nem-la kurereretakiko bokana.’* ⁴⁰ Moses Mata ne moarunga be ‘Propet’ pilengadi moarunga labudi nge mata ruoti ngaedi.”

Kristus Ditegiaki
(*Mar 12:35-37; Luk 20:41-44*)

* **22:32:** Eks 3:6 * **22:37:** Diut 6:5 * **22:39:** Leb 19:18

⁴¹ Parasi nge isi diekapotaki be disoaki-la. Kodeka Iesus bokai itegidi, ⁴² “Ilo-ming bakara dipile? Kristus nge naita natu?”

Be di dikatu be dipile, “Debiti natu.”

⁴³ Kodeka Iesus bokai ipile, “Bokai nge bakara ka Oli Spirit Debiti ilona-lo isili be Debiti itaguraki be ne natu Tanepoa kana ikilai. Debiti bokai ipile,

⁴⁴ ‘Nanaranga Tanepoa itaguraki be Tanepoa negu bokai irai: Makare kaba aradi bibiatuka oana-guo gosoakiria, nibe erekei nem mduaposakidi be aem babadi erumadi mnangadiaria.’ (Sam 110:1)

⁴⁵ “Kamate. Debiti nena-la be Kristus Tanepoa kana ikilai nge Kristus masa bakara be Debiti natu?”

⁴⁶ Ata tamoata tago teke pilenga ikatu. Maka ma dimatakuri. Bokaibe bong ngaranao be ilako nge tago teke iboadu ngategi.

23

Parasi Be Tamoata Moses Mata ne Disulesule-taki Matakoakadi Dapura

(Mar 12:38-39; Luk 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Kodeka Iesus itaguraki be tamoata be aine moarunga be tagataga ne bokai iradi, ² “Parasi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki nge Moses kaba didoki be disulesule-kaming. ³ Bokaibe pile moarunga dirara-kaming nge kamalongolongo be kamatagatagadi. Ata muzingadi nge moakinata kadoki be katagatagadi. Pile-ra disulesuletaki, ata tago ditagatagadi. ⁴ Kana moatubudi didokidoki be tamoata bage-dio dinanganangaria. Ata tago sesu didumadumadi be kana moatubudi

ngaedi nge dibazibazidi. Tago-la! Kabodi siki dananga be daduma ki! Tago be tago-soasoa!

⁵ “Kana moarunga diememaki nge ono-ba tamoata takadi daitaita kana ka diememaki. Goate nedi ono Nanaranga pilenga dieneno nge dilabatina. Be kusi nedi ono Nanaranga muaka ipurapura nge zagedi disalaga-tina! ⁶ Moanako bibia-lo nge kaba irakingadi didokidoki. Be pera ono serereinga-lo nge aro-tina-lo soaki direrere. ⁷ Malala-lo dialalale nge direrere tamoata takadi di damuamuakidi be direrere-tina ‘Tisa’ kana dakilakiladi. ⁸ Ata kam moaki ‘Tisa’ kana dikilakila-kaming! ‘Tisa’ neming nge tekena-la, be kam moarunga nge taritokatoka. ⁹ Makare kateka-o nge moaki teke ‘mama’ kana kakilakilai. Maka ma Tama-ming tekena-la be lang anua-lo isukoaki. ¹⁰ Moaki teke ‘biabiadi’ kana dikilakilaiko. Biabiadi neming tekena-la. Kristus ka biabiadi neming. ¹¹ Tamoata naita ara bibiatuka kana irere nge moarunga malipilipi neming ngapura. ¹² Bokaibe tamoata naita nena-la irakerakeaki masa balaka ngapura. Be tamoata naita nena-la ibalabalaki masa rakeaka ngapura.

Iesus Parasi Be Tamoata Moses Mata Ne Disulesuletaki Iauadi

(Mar 12:40; Luk 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ “Ue! Kam Parasi be kam tamoata Moses Mata ne kasulesuletaki! Kamakadoma-tina! Giriki bibia didoki-kaming! Bolinga-ming ratadi! Anua ono Nanaranga ngatanepoa kana aoa ono silinga nge tamoata matadia-lo kaonotalako. Ata kam neming-la nge tago iboadu kamasili. Be tamoata maka kapipi be kamasiliakidi kana nge

tago masa dasili! [¹⁴ Ue! Kam tamoata Moses Mata ne kasulesuletaki be kam Parasi! Giriki bibia didoki-kaming! Kam bolinga-ming ratadi! Aine narenare kabobolesidi be pera kandi katotoledi! Be ono giriki neming kamakubati kana nge rabo salagabulidi kaememaki. Bokaibe sururu kamadoki kana nge dasalaga-tina kana!]

¹⁵ “Ue! Kam tamoata Moses Mata ne kasulesuletaki be kam Parasi! Kamakadoma-tina! Giriki bibia ditaga-kaming! Kam bolinga-ming ratadi! Makasi bibia be kaba bibia kalalaleaki be tamoata teke kamauasai be sulenga-ming ngatagagadi kana. Be bong tamoata teke kauasai nge tamoata ngae masa muzigoala emakinga kam muzigoala emakanga-ming ngauasadi. Bokaibe kam-la bokana masa eoa tago matemate-lo ngalako!

¹⁶ “Mata-ming leuadi ka tamoata takadi zala kaititikingdi! Giriki bibia didoki-kaming! Tamoata takadi bokai kararadi: ‘Tamoata Nanaranga pera ne irangaki be pile tago tototo iemaki nge kanaba. Ata ‘gol’ pera ilona-lo dieno irangaki be pile tago tototo iemaki nge nena-la pilenga ngatagadi be kana irangaki nge ngae-maki.’ ¹⁷ Ngaongao-ming! Mata-ming leuadi! Nangata ka ara biabia? Nanaranga pera ne maka ‘gol’ iemaki be irata ki ‘gol’ ka ara biabia? ¹⁸ Sulenga-ming takadi bokai: ‘Tamoata bagi ono Nanaranga tabaia ipurapura irangaki be pile tago tototo iemaki nge kanaba. Ata tamoata tabataba bagi atabala dieno aradi-o be pile tago tototo iemaki nge pilenga ngatagadi be kana irangaki nge ngaemaki.’ ¹⁹ Mata-ming leuadi! Nangata

ka ara biabia? Bagi maka tabataba iemaki be dirata ki tabataba ka aradi bibia? ²⁰ Bokai-be tamoata naita bagi ono Nanaranga tabaia ipurapura irangaki be pile tago tototo iemaki nge bagi be kana moarunga bagi-o dieno aradi-o be pile tago tototo iemaki. ²¹ Tamoata naita Nanaranga pera ne irangaki be pile tago tototo iemaki nge pera be Nanaranga aradi-o be pile tago tototo iemaki. Maka ma Nanaranga ka makara isukoaki. ²² Tamoata naita lang anua aranao be pile tago tototo iemaki nge Nanaranga bagi ne ono tanepoanga be bagi-marau aradi-o be pile tago tototo iemaki.

²³ “Kam tamoata Moses Mata ne kasulesule-taki be kam Parasi! Kamakadoma-tina! Giriki bibia didoki-kaming! Dagurai kana-ming uma-lo katanotano nge kulemoa-kulemoa-lo kanegenege be tekedi nge Nanaranga kaniani. Ata Nanaranga mata-tina ne nge tago katagatagadi. Nanaranga mata ne ngaedia-re: Muzi uia tamoata takadi kamaememakidi, tamoata takadi ilo-ming datagatagadi, be Nanaranga-la ka kamatagatagai. Nanaranga mata ne ngaedi nge kamatagatagadi be kamaememaki, ata takadi matamata urangaki nge moaki ilo-ming dileu-ataki. ²⁴ Mata-ming leuadi ka tamoata takadi zala kaititikingdi! Suru kanaming-lo nge lango karorokaki, ata boro moamoarunga kadokidoki be suru zaiza be katonotono.

²⁵ “Kam tamoata Moses Mata ne kasulesule-taki be kam Parasi! Kamakadoma-tina! Giriki bibia didoki-kaming! Kam bolinga-ming ratadi! Tabira be sema kana-ming nokudi nge kasasaki be digoazagoaza, ata ilodia-lo nge kapisa be muzi-

ramo dikauri! ²⁶ Kam Parasi! Mata-ming leuadi! Sema kana-ming ilodi kamasaki be dagoaza noko. Bokai masa nokudi dagoaza!

²⁷ “Kam tamoata Moses Mata ne kasulesuletaki be kam Parasi! Kamakadoma-tina! Giriki bibia didoki-kaming! Kam bolinga-ming ratadi! Tea-ming nge buna ono tamoata matedi kumrakadi dipurapura bokana oaoa-sepukadi! Nokudi-o nge teadi gokulang-tina, ata ilodia-lo nge tamoata tapou be matedi moapurukadi dikauri!

²⁸ Kam tea-ming bokainaina. Tamoata moarunga ditete-kaming nge ilodi dipilepile kam tamoata uia kaoa, ata iloming-lo nge boli mata be muzi goalakadi dikauri.

*Jesus Moatubu Nedi Irangaki
(Luk 11:47-51)*

²⁹ “Kam tamoata Moses Mata ne kasulesuletaki be kam Parasi! Kamakadoma! Giriki bibia didoki-kaming! Kam bolinga-ming ratadi! ‘Propet’ podadi-o nge bazarua kakelikeli be tamoata adoadodi podadi nge kangazingzingdi.

³⁰ Be bokai kapilepile, ‘Toira tubuma soakingadia-lo be gapura bokana nge ambe tago gadumadi be ‘propet’ ngaedi gaumoatedi.’ ³¹ Bokai kapile nge ambe neming-la karangaki-kaming kam ka tamoata ‘propet’ diumoatedi tubudi. ³² Aria, kamatui be kana tubu-ming dimarangaki nge kamamambuaki!

³³ “Kam moata natu be moata elu! Moaki ilo-ming dipile eoa tago matemate masa kamairatudi! ³⁴ Ngau ka ura-kaming! ‘Propet’ be tamoata kauakauadi be tamoata maka tamoata takadi disulesledi nge masa alu mnepidi be

dapura-kaming. Alu masa kamaumoatedi. Alu masa kai-o kamarokatagakidi. Be alu masa pera neming ono serereinga-lo be kamarautotokidi be anua-anua-lo kamataotaodi be kamalalaleakidi. ³⁵ Bokai be tamoata moarunga girikidi tagotago darakadi maka kateka ngaena dibala masa kam omingo dalako. Tamoata girikidi tagotago nge Abel maka giriki tagotago-lo be imai Barakaia natu Zekaraia-lo daga. Zekaraia nge Nanaranga pera ne be bagi ono Nanaranga tabaia ipurapura maradi ka kaumoatei.

³⁶ “Moimoi ka ura-kaming! Giriki moarunga ngaedi masa tamoata be aine kaituka makare disoaki odi-o dabala.

Jesus Ierusalem Anua Inodomi
(Luk 13:34-35)

³⁷ “Ierusalem! Ierusalem! Kaiko ‘propet’ ku-moatedi be tamoata Nanaranga inepidianiko nge patu oti kundi be dimate. Bong kokoko-tina urere be luma-gu mnanaraki be mboabuniko mang-la aineka natu bazi eruma inanganangadi bokana, ata tago kusumoala! ³⁸ Pera nem kodeka masa segeaka ngapura be ubana-ba ngaeno! ³⁹ Ngau ka bokai uraiko: Tago iboadu kababe gotea nibe bokai gopile,

‘Tamoata naita Tanepoa ara-nao ipura nge Nanaranga iboadu ngamaroui.’” (Sam 118:26)

24

Jesus Ipile Alauri Masa Nanaranga Pera Ne Gamana Ngapura
(Mar 13:1-13; Luk 21:5-19)

¹ Iesus Nanaranga pera ne ipereki be ialalale nge tagataga ne dimai be pera kailo kania moarunga disikengtakini. ² Ata Iesus bokai iradi, “Kana moarunga ngaedi nge kaita uia ki tago? Moimoi ka ura-kaming! Patu ngaedi masa tago teke kabana-lo ngaeno. Moarunga masa dagamang be darokakiria.”

³ Iesus ilako ‘Olib’ Buku-o isoaki be tagataga ne rubediaba dipura. Be bokai ditegi, “Gora-kama! Aira-tina be masa kana ngaedi dapura? Be kilala ono mulenga nem masa nangata ngapura noko, be kodeka kateka manubunga ngapura?”

⁴ Be Iesus ikatu be bokai iradi, “Kaba kamaitaita-tina uia! Tamoata teke ngabolesi-kaming takana! ⁵ Tamoata kokoko-tina masa aragu-o be dapura be bokai dapile, ‘Ngau ka Kristus.’ Be masa dataguraki be tamoata kokoko-tina dabolesi. ⁶ Koai saringatuka dipurapura masa malongadi kamalongolongo. Be koai kasaulo diememaki masa rukudi kamalongolongo. Ata ilom-ing moaki dibuku. Kana bokainaina masa dapurapura, ata ilo-ming moaki dipile kateka manubunga ambe isaringa. ⁷ Anua teke masa ngataguraki be anua takaia diaru daeungru. Ungguma teke masa ngataguraki be ungguma takaia diaru daeungru. Kaba takadia-lo masa tole bibia be rike bibia dapurapura. ⁸ Kana ngaedi nge aine saringatuka nganeki kana be surururu matamata dipurapurani bokana kooa.

⁹ “Kodeka, masa dauauri-kaming be sururu bibia dang-kaming be daumoate-kaming. Ngau kanabe ungguma moarunga kateka-o masa dasegeaki-kaming. ¹⁰ Bong ngaradia-lo

masa tamoata kokoko-tina lama diunana nge damurinaia. Be tamoata kokoko-tina masa nedia-la daesegesegeaki be ruangadi dadokidi be erekei nedi luma-dio danangadi. ¹¹ Kodeka ‘propet’ bolingadi ratadi masa kokoko-tina dapura be tamoata kokoko-tina dabolesidi. ¹² Be muzi goalakadi masa dakoko. Bokaibe tamoata kokoko-tina masa reretaka mata darokaki. ¹³ Ata tamoata naita ikaiboang be isoaki-la nibe manubunga-nao masa Nanaranga ngauketi be ngamuleaki. ¹⁴ Pile Uia ngae ege-ege kateka-o dasuletaki be tamoata be aine moarunga dalongo noko, kodeka kateka manubunga masa ngapura.

Kana Goalakana-tina
(*Mar 13:14-23; Luk 21:20-24*)

¹⁵ “‘Kana goalakana-tina anua gagamang’* masa kaba ratadia-lo ngatuitui be kamate. Kana goalaka ngae ka tongira ‘Propet’ Daniel iran-gaki.” (Tamoata ilezeleze nge pile labudi ngakau-ataki.) ¹⁶ “Bong ngaradia-lo masa tamoata moarunga Zudea kaba-lo disoaki nge dairatu be buku kaba-lo dalako. ¹⁷ Bokaibe tamoata eluku isoaki nge moaki pera kanana-lo isili be kana ne moarunga idoki. ¹⁸ Be tamoata uma kanana-lo isoaki nge moaki imule be kusi-sili ne ibagai. ¹⁹ Bong ngaradia-lo nge aine tinetine be aine natu-muku diarururungi nge dimakadoma-tina! ²⁰ Nanaranga kamaraboi be kana ngae moaki madidi bong-lo ki bong ono manauanga ‘Sabat’-o ipura. ²¹ Bong ngaradia-lo masa sururu dalaba-tina be kana moarunga

* **24:15:** Dan 9:27; 11:31; 12:11

masa dakauborua-ramo. Toira kateka emaka ipura be imai nge kana tago teke bokai ipura. Be alauri masa kana bokainaina tago teke ngapura!
²² Ata Nanaranga ambe kana ngae iaka-tukurai. Tago ngaka-tukurai bokana nge ambe tamoata tago teke ne iauiia ngasoaki. Ata nge Nanaranga tamoata be aine ne kanabe kana goalaka ngae iaka-tukurai. ²³ Bong ngaradia-lo be tamoata teke bokai ira-kaming, ‘Kamate! Kristus makare isoaki,’ ki bokai ipile, ‘Kamate, ene isoaki,’ nge moaki kalongori. ²⁴ Tamoata alu masa dapura be daboli be dapile di ka Kristus. Alu masa daboli be dapile di nge ‘propet’ kaa. Be kilala kaiboangdi masa daemaki be ono tamoata dabolesidi. Be iboadu-tina Nanaranga tamoata ne be aine ne inangadi be disoaki nge dabolesidi. Nge maka ma diboadu-re! Ata tago diboadu. ²⁵ Kamalongo! Kana ngaedi nge isi tagona-la dipura be urakaming-ba mua.

²⁶ “Bokaibe tamoata teke itaguraki be bokai iraka-ming, ‘Lulu kaba-lo isoaki,’ nge moaki kalako. Ki bokai ira-kaming, ‘Ene pera ilona-lo ikoma be isoaki,’ nge moaki kalongo. ²⁷ Bokai kamakaua: Lamalama ipitikaoakaoa nge ege amari rakeanao be ilakolako ege amari bala-iano be lang ere-moarunga nge imalamalama-doi. Be bokainatuka-la, Tamoata Natu puranga masa lamalama-la bokana. ²⁸ Tamoata mate ieno kana masa mang aradi kalo dapura be dakabuni.

Tamoata Natu Puranga
(*Mar 13:24-27; Luk 21:25-28*)

29 “Kana goalakadi ngaedi muridi masa oaikikitina

‘amari mata daleua, kalea masa tago ngamalamalama, goai masa lang-lo ka dasapasi, be kaiboang moarunga makatabala lang-lo dieno nge damoakusu-ramo be tago nedi zalakadi datagatagadi.’ (Ais 13:10; 34:4)

30 “Kodeka masa Tamoata Natu kilala ne lang-lo ngapura be tamoata be aine moarunga kateka-o disoaki nge datang. Be Tamoata Natu masa oaru lang anua-lonalona nena ngasoaki be kaiboang be malama ne zaiza be ngabalabala be date.

31 Kodeka tauru teke masa ngakaba be ‘enzel’ ne ege-ege kateka-o nganepidialako. Be masa kateka ege takanao be dalako ege takaiana be tamoata be aine ne irangakidi be disoaki nge dabagadi.

Kai Ara ‘Pig’ Ono Sule Dokiadi

(Mar 13:28-31; Luk 21:29-33)

32 “Sule uia nge kai ara ‘pig’-o kamadoki. Dikadodo be dimoga be daudi dipura nge ambe kamakaua kana amari bong ka dapura kana.

33 Bokainatuka-la kai ngae bokana, kana urangaki ngaedi kaita nge ambe kamakaua kana bong ngae ambe isaringa be babaduadua kanaming-lo ieno. 34 Moimoi ka ura-kaming! Zugu kaituka maka disoaki ngaedi nge tagona-la damate be masa kana ngaedi dapura. 35 Lang be kateka

masa daleua, ata pilengagu tagona-tina iboadu daleua.

Tamoata Tago Teke Ikaua Tamoata Natu Puranga

(Mar 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶ “Tamoata tago teke bong ngae ki amari siriki ne ngae ikauataki. ‘Enzel’ lang anua-lo tago dikaua. Natu tago ikaua. Tamagu-la rube ka ikaua. ³⁷ Tamoata Natu puranga masa toira-la Noa bong nena-lo be kana emakadi dipura bokana emakadi dapura. ³⁸ Bong ura be urua bibia arodi nge tamoata dimoanakonako be dang disingsing be dirotiroti be nedia-la dienegenegi be dirotiroti nibe ilako bong ono Noa kati-o ibuli. ³⁹ Ata tamoata be aine moarunga tago dikaua rakana ka ipurapura nibe urua-ba dipura be diara-leuadi. Be bokainatuka-la, Tamoata Natu puranga masa bokainatuka.

⁴⁰ “Bong ngara-dio masa tamoata rua uma-lo damalipilipiru. Takaia masa bagaia ngapura be taka masa pereka ngapura. ⁴¹ Aine rua masa kangkang darasirasiru. Takaia masa bagaia ngapura be taka masa pereka ngapura.

⁴² “Kaba kamaitaita uia! Tago kakaua bong nangatanao masa Tanepoa neming ngapura. ⁴³ Ilo-ming kauakaua! Pera-marau ngakaua oabubu lukanga nangatanao anako ngapura kana nge ambe mata poapoara ngasoaki be anako tago iboadu pera kana ngasereki. ⁴⁴ Bokaibe kamakatiuana be kamasoaki. Tamoata Natu puranga tago kakauataki. Ilo-ming dapilepile bong takaianao ka ngapura kana, ata kaituka baraoa ngapura.

*Malipilipi Iauia Be Malipilipi Goalaka
(Luk 12:41-48)*

⁴⁵ “Malipilipi nangata ka kauakaua be malipi ne iememaki? Biabiadi ne irai be malipilipi takadi itetedi be daga-tinao nge kangkang kandi ianiandi. ⁴⁶ Alauri biabiadi ne ngamule be ngate malipi ne iememaki masa malipilipi ngae suri dauia-tina. ⁴⁷ Moimoi ka urakaming! Biabiadi ne masa ngataguraki be kana ne moarunga malipilipi ngae ngani be ngaitaita be ngadoadorakini. ⁴⁸ Ata malipilipi goalaka bokana nge ambe bokai ngapile, ‘Biabiadi negu uananaka disalaga-tina! Masa tago ngamulemarakai kana!’ ⁴⁹ Bokai be ngataguraki be malipilipi ruanga ngaunundi be tamoata muzingadi goalakadi zaiza damoanakonako be ‘uain’ dasingsing be daboangboang. ⁵⁰ Bokai ngamuzimuza masa biabiadi ne mulenga tago ngakauataki. Ilo ngapileni bong takaiana ka ngapura kana be puranga tago irapung. ⁵¹ Kodeka biabiadi ne masa ngataguraki be tamoata ngae ngataratotoki be mukumuku ngapura. Be masa tamoata bolingadi ratadi zaiza kaba tekedia-lo nganangadiabudu, be sururu bibia-tina ngadoki. Makara masa ngatangtang be ile ngakaraposaposa.”

25

Aine Barasi Kulemoa Ono Tonanga Ipura

¹ “Bong ngaranao nge masa bong ono Narananga ngatanepoa kana nge bokainatuka: Aine barasi kulemoa isi moane zaiza tago sesu dienobudu nge ‘lam’ nedi didoki be dialale be moane teke kodeka-ka iroti dazaladoki kana. ² Lima kauakauadi, be lima takadi nge ngaongaodi

bokana. ³ Ngaongaodi bokana nge 'lam'-la nedi didoki be dialale. 'Karasing' tago sesu didokidoki. ⁴ Kauakauadi nge 'lam' nedi be 'karasing' nedi sema-lo be didoki be dialale. ⁵ Rotiroti ngae nge uananaka disalaga. Bokai be aine kulemoa ngaedi nge ditungtung be ambe dienosoa.

⁶ "Oabubu lukangana-tinao nge malonga teke bokai ikilau, 'Rotiroti ambe maka imaimai! Kamamai be kamate.'

⁷ "Aine barasi kulemoa ngaedi nge ambe 'lam' nedia-lo 'karasing' dimanubu be dadoraki be dakarataki kana. ⁸ Kodeka aine lima ngaongaodi nge ditaguraki be kauakauadi bokai diradi, 'Karasing' neming muku kamang-kama. 'Lam' nema ambe dimatamate.

⁹ "Be aine kauakaua dikatu be bokai dipile, 'Tago iboadu! 'Karasing' ngaedi nge tago diboadung-kita. Kamalale be neming kamazaza.'

¹⁰ "Ata bong aine ngaongaodi lima dialale be 'karasing' dazazai kana nge muridi rotiroti ngae ipura. Aine barasi lima disoaki be dirapurapu nge roti-roti zaiza be moanako ngaena-lo disilibudu. Be babaduadua dionoti.

¹¹ "Alauri nge aine lima ngaongaodi nge dimule. Be dikilau be bokai dipile, 'Biabiadi! Biabiadi! Babaduadua gokakata-kama!'

¹² "Ata tamoata ngae ikatu be bokai ipile, 'Moimoi ka ura-kaming! Tagona-tina ukauataki-kaming!'

¹³ Kodeka Iesus pile ngaedi bokainatuka imam-buaki, "Kamasoaki be kaba kamaitaita-tina uia! Bong nangata ki amari siriki nangata tago kakauataki!"

*Malipilipi Toli Ono Tonanga Ipura
(Luk 19:11-27)*

¹⁴ “Bong ngaradia-lo masa bong ono Nanaranga ngatanepoa kana nge bokainatuka: Tamoata bi-
abia teke anua ne ipereki be kasau ngalako kana.
Ngalale kana nge malipilipi kana ikiladi be kana
ne moarunga luma-dio inanga. ¹⁵ Malipingadi ita
kodeka ‘mone’ iandi. Teke ‘mone tausen’ lima
bokana iani. Teke ‘mone tausen’ rua bokana iani.
Be teke ‘mone tausen’ teke bokana iani. Iandia-
doi kodeka ialale. ¹⁶ Kodeka tamoata ‘mone
tausen’ lima idoki nge oaikiki-tina ilako be odio
imalipi be ‘mone tausen’ lima takadi ipuraki.
¹⁷ Be tamoata ‘mone tausen’ rua idoki nge bokai
imuza be ‘mone tausen’ rua takadi ipuraki. ¹⁸ Ata
tamoata ‘mone tausen’ teke idoki nge ilako be gi-
moa teke ikeli be biabiadi ne ‘mone’ ne izumkaki.

¹⁹ “Uanana disalaga-tina kodeka tamoata bi-
abia ngae imule be malipilipi kana zaiza ‘mone’
iandi nge diadoraki. ²⁰ Tamoata ‘mone tausen’
lima idoki nge ‘mone tausen’ lima takadi ipuraki
zaiza be ieluaki be bokai ipile, ‘Biabiadi, kaiko
‘mone tausen’ lima ka kuiana. Goita! Ata ngau
kaba ‘mone tausen’ lima takadi upuraki!’

²¹ “Be biabiadi ne ikatu be bokai irai, ‘Kaiko
muzi iauia-tina ka kuemaki. Kaiko malipilipi
iauia! Be kumalipi-tina uia! Malipi mukumukudi
emakadi be adorakadi kuamang. Bokaibe mnang-
gaiko be malipi bibia gopapananuaki kana. Go-
mai be suri-uia negu-lo tasoaki-buduru!’

²² “Kodeka tamoata ‘mone tausen’ rua idoki nge
imai be bokai ipile, ‘Biabiadi, kaiko ‘mone tausen’
rua ka kuiana. Goita! Ata ngau kaba ‘mone
tausen’ rua takadi upuraki!’

23 “Be biabiadi ne ikatu be bokai irai, ‘Kaiko muzi iauia-tina ka kuemaki! Kaiko malipilipi iauia! Kumalipi-tina uia! Malipi mukumukudi emakadi be adorakadi kuamang. Bokaibe mnan-gaiko be malipi bibia gopapananuaki kana. Go-mai be suri-uia negu-lo tasoaki-buduru!’

24 “Kodeka tamoata ‘mone tausen’ teke idoki nge imai be bokai ipile, ‘Biabiadi, ngau ukaua kaiko panganam patu bokana. Kangkang tamoata takadi ditanotano nge kanam bokana kuaroeroe. Be kangkang tamoata takadi diliki-liki nge kanam bokana kubagabaga. 25 Bokaibe umatakuriko be ulako be ‘mone’ nem kateka-lo uzumkaki. Naka! ‘Mone’ nem maka! Godoki!’

26 “Be biabiadi ne ikatu be bokai irai, ‘Kaiko malipilipi goalakam! Sukoakim-ba kata! Kaiko moimoi kukauataka kangkang tago utanotano nge uaroeroe, be kangkang tago ulikiliki nge ubagabaga? 27 Bakara ka ‘mone’ negu tago ‘beng’-lo kunanga? ‘Beng’-lo gonanga bokana nge ambe mulengaguo be ulikadi mdoki!

28 “Kodeka tamoata bibia ngae bokai ipile, ‘Tamoata ngaena-lo ‘mone tausen’ teke nge kamadoki be tamoata ‘mone tausen’ kulemoa ielua-ki nge kamani. 29 Tamoata kana dienoni masa kokoko-la be ania ngapura be dakoko-tinani, be bagabaga darai. Ata tamoata kana ne tagotago, be kana nena-ra toli-la masa dokiadia-le dapura. 30 Malipilipi goalaka ngae kamadoki be eluku malama tagongana-lo kamarokakalako. Makara masa ngatangtang be ile ngakaraposaposa.

‘Sipisipi’ Be ‘Meme’ Odio Tonanga Ipura

³¹ “Alauri masa Tamoata Natu anuatanepoa bokana be ‘enzel’ zaiza be ngapura. Masa bagi ono tanepoanga ne kaiboang be malamaka otioti lang anua-lo be ibagabagai nge ono ngasoaki be ngapura. ³² Be ungguma moarunga kateka-o masa dapura be aro dakabuni. Kodeka Tamoata Natu masa ngataguraki be ngaizarakidi, tamoata ngado akolakola ‘sipsisipi’ be ‘meme’ izaizarakidi bokana. ³³ ‘Sipsisipi’ masa ngadokidi be oana-nao nganangadi, be ‘meme’ masa ngasina-o nganangadi.

³⁴ “Kodeka Anuatanepoa masa ngataguraki be tamoata be aine oana-nao disoaki bokai ngaradi, ‘Kam Tamagu marou ne omingo dieno! Kama-mai be lang anua toira kateka emakana-la ipura be Tamagu iadoraki be ieno nge kamadoki be kamanemi. ³⁵ Bakara, tole umate be kangkang kana. Madole umate be dang kana. Akerengangu kata, ata pera kanaming-lo kabagaiaulako. ³⁶ Nemoala-ba usoaki be kusi kana be uokori. Umore be katarurutaka nibe uia. Uaura-lo usoaki be kapura be katea.’

³⁷ “Be tamoata be aine uia ngaedi masa bokai dapile, ‘Tanepoa! Aira-tina tole kumate be kangkang kiangko, ki madole kumate be dang kiangko? ³⁸ Aira-tina ka akerengam bokana kiteko be pera kanamai-lo kibagaikolako, ki nemoala-ba kusoaki be kusi kiangko be kuokori? ³⁹ Aira-tina ka kumore ki uaura-lo kusoaki be kipura be kiteko?’

⁴⁰ “Be Anuatanepoa ngae masa ngakatu be bokai ngapile, ‘Moimoi ka ura-kaming! Rakana

muku teke taritokagu ngaedi aradi tagotago-tina kaemakadi nge ngau ka kaemakana!

⁴¹ “Kodeka ngasina-o disoaki masa bokai ngaradi, ‘Kamairatu! Kam Nanaranga ngesuaki ne omingo dieno! Eoa tago matemate Satang ‘enzel’ ne zaiza emakadiadi ipura-lo kamalako!

⁴² Tole umate be kangkang tago kana. Madole umate be dang tago kana. ⁴³ Akerenga-gu, ata pera kanaming-lo tago kabagaiaulako. Nemoala-ba usoaki, ata kusi tago kana be uokori. Umore, ata tago katea be kadoraka. Uaura-lo usoaki, ata tago kapura be katea.’

⁴⁴ “Be di masa dakatu be bokai darai, ‘Tanepoa! Bong nangatanao ka tole kumate, madole kumate, nemoala-ba kusoaki, akerengam bokana kusoaki, kumore ki uaura-lo kusoaki be tago kidumaiko?’

⁴⁵ “Be Anuatanepoa ngae masa bokai ngaradi, ‘Moimoi ka ura-kaming! Tamoata ngaedi aradi tagotago-tina dumadi kasege nge ngau ka dumaia-gu kasege.’

⁴⁶ “Be goalakadi ngaedi masa sururu nemkueno dieneno-lo dalako. Tamoata uia adoadodi masa soaki-uia date be nem-kusoaki dasukoaki.”

26

Iesus Rabataka Ipura

(Mar 14:1-2; Luk 22:1-2; Zon 11:45-53)

¹ Iesus pile ngaedi ipile-doi kodeka tagataga ne bokai iradi, ² “Kam kakaua-doi. Amaridi rua muridi be masa moanako biabia ara ‘Pasoba’ rakeaka ngapura. Be Tamoata Natu masa erekei

luma-dio danangai be kai kapalapala uauau-o darokatagaki.”

³ Kaiapas nge tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi. Bokai be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata nedi bibia nge Kaiapas pera kana-nalo dipura be dikabuni be disoaki. ⁴ Makara be diraba be zugumaba-lo be Iesus dauauri be daumoatei kana. ⁵ Bokai be bokai dipile, “Kana ngae moaki ‘Pasoba’ bong-lo be taemaki. Taemaki masa tamoata dataguraki be eung teke damarangaki takana.”

*Iesus Betani Anua-lo Be Burenga Ipura
(Mar 14:3-9; Zon 12:1-8)*

⁶ Iesus nge tamoata kikiri dokia ara Saimon pera kanana-lo isoaki Betani anua-lo. ⁷ Makara isoakiria be imoanakonako nge aine teke bureng zazaia atabalabala-tina bulo teke uarikanalo idoki be ipura be Iesus pangana-nao isuburakaria.

⁸ Iesus tagataga ne kaba bokai dita nge ilodi dira-tina be bokai dipile, “Bakara ka bureng ngae bizagamana-ba ipura? ⁹ Bureng ngae nge iboadu ono ‘mone’ biabia-tina dokia ngapura be tamoata kana nedi tagotago tandi!”

¹⁰ Iesus pile ngaedi ilodia-lo italako nge bokai ipile, “Bakara ka aine ngae kailo-bukui? Nge muzi kulanglang-tina ka iemakana! ¹¹ Tamoata kana nedi tagotago masa izamazama sakeming-o dasukoaki. Ata ngau masa tago sakeming-lanao msukoaki. ¹² Bokai be aine ngae bureng oگو isuburakaria nge ono ikalukanaka be kumrakagu ngapura kana. ¹³ Moimoi ka ura-kaming.

Kaba nangatadia-lo, ege-ege kateka-o Pile Uia ngae disulesuletaki masa aine ngae kana ngae iemakana masa darangarangaki. Be masa aine ngae ilodi daniani be darangarangaki.”

Iudas Isumoala Be Iesus Idoki Be Erekei Luma-dio Inangai

(Mar 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ Kodeka Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua teke ara Iudas Iskariot nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadia-lo ilako ¹⁵ be bokai itegidi, “Iesus luma-mingo mnangai masa rakana kamana?” Kodeka ditaguraki be ‘mone siliua’ kulemoadi-toli diuare be diani. ¹⁶ Daga ngaranao be ilako nge Iudas zala ilelelei be bong nangata iauia-o be ngataguraki be Iesus ngadoki be erekei luma-dio nganangai kana.

Iesus ‘Pasoba’ Irakeeki Tagataga Ne Zaiza

(Mar 14:12-21; Luk 22:7-14, 21-23; Zon 13:21-30)

¹⁷ Moanako biabia ono ‘Bereti’ Bababa kania ipurapura imai nge Iesus tagataga ne dipura be bokai ditegi, “Inangaio kana gadorakiniko be ‘Pasoba’ gokani kana kurere?”

¹⁸ Be Iesus ikatu be ipile, “Jerusalem kamalako be tamoata katana-lo kamalako be bokai kamarii, ‘Tisa’ bokai ipile: Bong negu nangadi dipura ambe disaringa. Tagataga negu zaiza pera kanam-lo ‘Pasoba’ gakani kana.”

¹⁹ Kodeka tagataga ne dialale be Iesus kana irangaki nge diemaki, be dilako be kana ono ‘Pasoba’ dakani kana nge dimoataungaki.

²⁰ Rairaituka nge Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua zaiza disoakiria be damoanako kana.

²¹ Dimoanakonako nge Iesus bokai iradi, “Moimoi ka ura-kaming. Tekem masa erekei luma-dio gonangaia.”

²² Makara nge tagataga ne ilodi dibuku be teke-teke bokai ditegi, “Tanepoa, ngau ka kurangarangaka ki?”

²³ Be Iesus ikatu be ipile, “Tamoata naita tabira-baba-lo luma-mairu kinanga-budu-lakoru masa ngadoka be erekei luma-dio nganangaia.

²⁴ Tamoata Natu masa Nanaranga-la ‘Buku’ ne irangaki bokana be ngamate. Ata tamoata naita itaguraki be Tamoata Natu erekei luma-dio inangai nge imakadoma-tina! Bakarai-tina ma ka tina inekiaki!”

²⁵ Kodeka Iudas, maka Iesus erekei luma-dio inangai nge itaguraki be bokai ipile, “‘Tisa,’ ngau ka kurangarangaka ki?”

Be Iesus ikatu be bokai irai, “Kupile-la bokana.”

Tanepoa Moanako Ne

(Mar 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Kor 11:23-25)

²⁶ Dimoanakonako nge Iesus ‘bereti’ teke idoki be Nanaranga iperui be ikotoi be tagataga ne iandi be bokai ipile, “Kamadoki be kamakani. Ngae nge ngau tamoata-gu.”

²⁷ Kodeka ‘uain’ sema tekena-lo idoki be Nanaranga iperui be iandi be bokai ipile, “Kamadoki be kam moarunga kamasung. ²⁸ Ngae nge ngau darakagu. Be nge darakagu ngae oti ka Nanaranga taoa ne oauoau tamoata be aine ne zaiza iemakadi. Darakagu usuburaki be ono Nanaranga itaguraki be tamoata kokoko-tina oti nedi irokakiledi. ²⁹ Moimoi ka ura-kaming. Tago iboadu ‘uain’ kababe msing nibe ngalako

bong ono Tama-gu ngatanepoa kanana-lo ‘uain’ oauoau tasing-budu.”

³⁰ Kodeka rang teke didoki be Olib buku-nao dilako.

Iesus Pita Bolinga Irangaki-ba Mua

(Mar 14:27-31; Luk 22:31-34; Zon 13:36-38)

³¹ Makara nge Iesus itaguraki be tagataga ne bokai iradi, “Oabubu ngaena-lo masa kamairatuia be kamapereka. Maka ma Nanaranga ‘Buku’ nena-lo bokai dieno, ‘Sipisipi’ akolakola masa mumoatei be ‘sipisipi’ ulunga dairatu-ramo. (Zek 13:7)

³² “Ata alauri mate-lo be marang masa aro-ming mua be Galili mlako.”

³³ Kodeka Pita itaguraki be bokai ipile, “Moarunga masa dairatu! Ngau tagona-tina iboadu mperekiko!”

³⁴ Be Iesus ikatu be bokai irai, “Moimoi ka uraiko! Kaituka oabubu ngaena-lo masa mang tagona-la ngakatararaua be bong toli gopile tago kukauataka.”

³⁵ Ata Pita bokai ipile, “Iboadu msoaki-la be tamate-buduru, ata tagona-tina iboadu mpile tago ukauatakiko!”

Be tagataga ne moarunga nge bokaina-doi dip-ile.

Iesus Getsemani-lo Be Nanaranga Isinaui

(Mar 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Kodeka Iesus tagataga ne zaiza be kaba aradi Getsemani-lo dilako. Makara nge bokai iradi, “Maka kamasoaki be ene mlako be mrabo.”

³⁷ Kodeka Pita be Zebidi natu ruoti Zems be Zon nge idokidiato be dialaleto. Makara nge

ilo isururu-tina be ilo nge inodo-tina. ³⁸ Be bokai ira-diato, “Mariabaka-gu isururu-tina be mate bokana kana. Maka kamasoakito be kaba taitaita-budu.”

³⁹ Kodeka Iesus mukuna-la iperekidiato be lili kateka-lo inangalako be bokai ipile, “Mamo! Iboadu nge sema ngae ono sururu mdoki kana nge godokalea! Ata moaki rerengagu kutagadi. Rerengam gotagadi.”

⁴⁰ Irabo-doi be tagataga nena-lo imulelako nge diensoato be itediato. Kodeka itaguraki be Pita bokai irai, “Baituka ka tago kaboadu mukunaba tasoaki-salaga-budu?” ⁴¹ Kamasoaki be Nana-ranga kamaraboraboi. Toitoi teke ngapura be ngatoi-kaming be kamatapulo takana. Mariabara isumoala, ata tamoata kusi imangongo-tina.”

⁴² Ipile-doi nge kababe ialale be bokai irabo, “Mamo! Sema ngae tago iboadu godokalea kana, be ambe mdoki be ono dang msing kana. Bokai masa rerengam mambuakadi dapura.”

⁴³ Irabo-doi be imule nge tagataga ne diensoato be itediato. Mata-diato nge dimoarore-tina be tago iboadu poapoara-la daeno.

⁴⁴ Kodeka kaba ialale be bong tolia enumuala irabo bokana irabo. ⁴⁵ Irabo-doi nge tagataga nena-lo imule be bokai ira-diato, “Isi kamanaua be kaeno ki? Kaba kamaita! Bong ono Tamoata Natu tamoata muzigoala ememaki luma-dio danangai kana ambe ipura! ⁴⁶ Kamatui

* **26:40:** Ingilisi Pile-lo nge “Tago iboadu ‘hour’ teke kamasoaki.”

be talale! Kamate! Tamoata erekei luma-dio nganangaia kana ambe ipura.”

Iesus Diuauri

(Mar 14:43-50; Luk 22:47-53; Zon 18:3-12)

⁴⁷ Iesus isi ipilepile-la be Iudas ipura. Iudas nge Iesus tagataga ne kulemoa-be-rua teke kata. Tamoata kokoko-tina asi ono eunga be meng didoki be Iudas zaiza be dipura. Tamoata ngaedi nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata nedi bibia ka dinepidi be dipura.

⁴⁸ Matamata be Iudas itaguraki be tamoata ditagai nge bokai iradi, “Ulako be tamoata uaroki nge ngai. Kamauauri!”

⁴⁹ Bokai be Iudas ipura nge adoado-la ilako Iesus-lo be bokai ipile, “‘Tisa,’ ilo-uia kaiko-lo ngaeno.”

Kodeka iaroki.

⁵⁰ Makara nge Iesus bokai ipile, “Ruanga, kana goemaki kana be kupura nge oaikiki-tina goemaki.”

Kodeka tamoata Iudas zaiza dipura nge dilako be Iesus didokimatei be diuauri.

⁵¹ Makara nge tamoata teke Iesus diaru disoakiru nge itaguraki be asi ne ono eunga ipasiki be Kaiapas dududu kana izampoaki. Ata itarapakai be kungi itaratotoki. ⁵² Ata Iesus

itaguraki be tamoata ngae bokai irai, “Asi nem godoki be kabana-lo gonangalako. Tamoata moarunga asi ane dieunung masa asi ane be damate. ⁵³ Tago kakaua ngau uboadu Tama-

gu дума kana mkilai be ‘enzel’ ne kokoko-tina koai-bagi kulemoa-be-rua be atabala bokana nganepidi be dadumaia? ⁵⁴ Bokai umuzi masa

baituka be Nanaranga pilenga dakalingo? Nanaranga ‘Buku’ nena-lo nge kana bokainatukala ka dapura kana nge dieno.”

⁵⁵ Kodeka Iesus itaguraki be tamoata dipura nge bokai iradi, “Ngau anako kata ka asi ono eunga be meng kadoki be kapura be kamauaura kana? Izamaizama Nanaranga pera nena-lo usukoaki be usulesule nge tago kauaura.

⁵⁶ Ata kana ngaedi bokai dipura be ono ‘propet’ pilengadi dikalingo, Nanaranga-la ‘Buku’ nena-lo dieno bokana.” Makara nge Iesus tagataga ne diratu be dipereki.

Iesus Iuda ‘Kansolo’ Nedi Arodi Itui
(*Mar 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; Zon 18:13-14, 19-24*)

⁵⁷ Tamoata dipura be Iesus diuauri nge ditaguraki be Iesus dibagai be Kaiapas pera kanana-lo dilakuaki. Kaiapas nge tamoata Nanaranga ditabatabai biabiatuka nedi. Tamoata Moses Mata ne disulesuletaki be Iuda tamoata nedi bibia nge makarana-doi Kaiapas pera kanana-lo dikabuni be disoaki. ⁵⁸ Pita nge muridiaba

laua-o be Iesus itagatagai. Itagai nibe ilako be Kaiapas pera kana ari-dialo. Tamoata Kaiapas pera kana dinarinaringi nge makara disoaki be ilako be disoaki-budu be ono ngakaua kana masa rakana ngapura. ⁵⁹ Tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata nedi bibia ‘Kansolo’ nedia-lo disoaki moarunga nge tamoata aludi dileledi be boli-pile Iesus ono danangalako

be daumoatei kana. ⁶⁰ Ata boli-pile tago tekedi dita be ono dinangalako. Tamoata-ra kokoko mata-ita bokana diboli be dipura, ata giriki labu

tago teke diteani. Kodeka, alauri nge tamoata rua dipuraru ⁶¹ be bokai dipileru, “Tamoata ngae bokai ipile, ‘Ngau uboadu Nanaranga pera ne mgamani be amaridi toli ilodia-lo be kababe mnaguraki.’ ”

⁶² Kodeka Kaiapas ituirake be Iesus bokai irai, “Pile nem ono nem-la goiakiko kana tekedi dieno ki tago? Pile ngaedi omo dinangalako nge bakarairai kaoa?”

⁶³ Ata Iesus imoadubulae-ba. Kodeka Kaiapas bokai ipile, “Nanaranga moauriuri-la isukoaki ara-nao be pile tago tototo ngaedi goemaki! Kaiko moimoi be Kristus, Nanaranga Natu?”

⁶⁴ Be Iesus ikatu be bokai ipile, “E. Kupile-doi! Ata ngau kam moarunga bokai urakaming! Alauri masa Tamoata Natu Nanaranga Kaiboangina-tina oana-nao ngasoaki be oaru lang anua-lonalonao be ngabalabala be kamate.”

⁶⁵ Kodeka Kaiapas itaguraki be kusi ne inangananga nge idokisare be bokai ipile, “Nanaranga ono imanai! Tamoata pile ono danangalako kana nge takadi moaki takeliakidi! Kaituka-tina ka pilenga ono Nanaranga imanai nge kalongo!

⁶⁶ Bakara ilo-ming dipile?”

Be di dikatu be dipile, “Giriki ipuraki. Bokai be ngamate.”

⁶⁷ Kodeka ditaguraki be lili dimoangorini be dizamposani. Tamoata dizamposani ⁶⁸ nge bokai dirai, “Kristus, pile mumuakadi gopile. Naita ka iungko?”

Pita Iesus Iaolitaki
(*Mar 14:66-72; Luk 22:56-62; Zon 18:15-18, 25-27*)

⁶⁹ Pita eluku isoaki nge aine Kaiapas dimalipilipini teke ipura be bokai irai, “Kaiko be. Galili tamoata Iesus zaiza kasukoaki-budu!”

⁷⁰ Ata tamoata moarunga makara disoaki matadi-o be Pita iaoli be bokai ipile, “Tagona-tina ukaua rakana ka kurangarangaki!”

⁷¹ Bokai ipile be Kaiapas pera kana aridi ipereki be eluku ilako. Aine takaia Kaiapas imalipilipini Pita ite nge tamoata makara disoaki bokai iradi, “Tamoata ngara nge Nasaret tamoata ara Iesus diaru disukoaki-buduru.”

⁷² Makara nge Pita kababe Iesus iaolitaki be pile tago tototo ane be bokai ipile, “Moimoina-tina tago ukauataki!”

⁷³ Mukuna-la makara isoaki be tamoata alu dimai be bokai dirai, “Moimoina-tina kaiko di kata. Memem moatubunga ambe mangata inangaiko.”

⁷⁴ Kodeka Pita pile tago tototo-tina iemaki be nena-la ingesuaki be bokai ipile, “Tamoata ngae ukauataki nge Nanaranga iboadu ngaumoatea! Tamoata ngae tagona-tina ukauataki!”

Pile ngaedi be idokitoto nge mang ikatararaua.

⁷⁵ Makara nge Pita Iesus pilenga ilo iandi, “Mang tagona-la ngakatararaua be masa bong toli gopile tago kukauataka!” Makara nge Pita eluku ilako be tang biabia-tina iemaki.

27

Iesus Pailot-lo Dilakuaki
(*Mar 15:1; Luk 23:1-2; Zon 18:28-32*)

¹ Izama nge oabuna-tina be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata nedi bibia pile dipali be Iesus daumoatei

kana. ² Kodeka ditaguraki be oarige kaiboangdi ane diuauri be Pailot-lo dilakuaki. Pailot nge ungguma aradi Rom biabiadi nedi teke be ngai ka kaba ngaradi ipapananuaki.

Iudas Nena-la Itapai
(Apo 1:18-19)

³ Makara nge tamoata maka Iesus erekei luma-dio inangai ara Iudas kaba bokai ita ambe pile dipali be Iesus daumoatei kana nge nena-la ingongoi be muzinga ngaedi ilo iandi be inodo-tina. Kodeka ‘mone siliua’ kulemoadi-toli diani nge idoki be ialale be tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda bibia nedi nge iandi. ⁴ Be bokai iradi, “Ngau muzigoala uemaki. Tamoata giriki ne tagotago erekei luma-dio unangai be ngamate kana.”

Ata di dikatu be bokai dipile, “Kana ngara keka tagona-tina iloma dibukutaki! Ngara nge kaiko-la ka malipi nem!”

⁵ Kodeka Iudas itaguraki be ‘mone’ ngaedi Nanaranga pera nena-lo irokakilako be ialale be nena-la itapai.

⁶ Alauri nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi ‘mone’ ngaedi didoki be bokai dipile, “ ‘Mone’ ngaedi dara odio dieno. Bokai be tago iboadu Nanaranga pera nena-lo daeno!” ⁷ Kodeka diepilei be ‘mone’ ngaedi didoki be tamoata boadi be agora iememaki kateka ne ono dizazai. Di direre kateka ngae nge tamoata akerengadi ono dakumkumrakidi. ⁸ Bokai be kateka ngara nge ‘Dara Uma’ kana dirangarangaki nibe kaituka-ba.

⁹ Kana ngaedi bokai dipura be ‘Propet’ ara Zere-maia nge pilenga dikalingo. Zeremaia bokai ipile, “‘Siliua mone’ kulemoadi-toli didoki. ‘Mone’ ngaedi ka Israel dirangaki be tamoata ngae ono dizazai. ¹⁰ Alauri nge ‘mone’ ngaedi didoki be tamoata boadi be agora iememaki kateka ne ono dizazai, Tanepoa-la ipile bokana.”*

Iesus Pailot Aro Itui

(Mar 15:2-5; Luk 23:3-5; Zon 18:33-38)

¹¹ Kodeka Iesus dieluaki be Pailot aro dituiraki. Be Pailot itaguraki be bokai itegi, “Kaiko Iuda anuatanepoa kandi ki?”

Be Iesus ikatu be ipile, “Kupile-la bokana.”

¹² Kodeka tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata nedi bibia nge ditaguraki be pile moarunga Iesus ono dinangalako. Ata Iesus tago sesu pile ikatu.

¹³ Alauri nge Pailot bokai itegi, “Pile ngaedi omo dinanganangalako nge kulongolongo ki tago?”

¹⁴ Ata Iesus tago sesu ipile. Iesus imoadubulae-ba nge Pailot ipitilaki-tina be tago sesu ba ipile.

Iesus Ngamate Kana Dipile

(Mar 15:6-15; Luk 23:13-25; Zon 18:39–19:16)

¹⁵ Barasi moarunga ‘Pasoba’ bong-lo nge Pailot bokai imuzimuzi: Tamoata be aine moarunga da-pura be rerengadia-lo tamoata uaura-lo disoaki nge tekearangaki be ngarubetaki. ¹⁶ Bong ngaradia-lo nge tamoata teke goalakana-tina ara Barabas nge uaura-lo isoaki. ¹⁷ Bokai be bong tamoata be aine dipura nge Pailot bokai itegidi, “Naita mrubetaki kana karere? Barabas ki Iesus

* **27:10:** Zek 11:12-13; Zer 19:1-13; 32:6-9

maka Kristus kana rangaka ipurapura?”¹⁸ Pailot ikaua Iuda tamoata nedi dimuamuadi nge Iesus dinama-rataki ka ngaia-lo dieluaki.

¹⁹ Pailot nge bagi ne ono giriki adoraka-o isoaki be roa pile bokai inangamaini, “Tamoata ngara giriki ne tago. Moakina-tina sesu bakara kubasaki. Rodo rai-o ute be ilogu ibuku-ramo-tina.”

²⁰ Ata tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be Iuda tamoata nedi bibia nge tamoata be aine ilodia-lo disili be diradi be bokai dapile kana, “Barabas rubetaka ngapura be Iesus umoatea ngapura.”

²¹ Kodeka Pailot bokai itegi, “Naita mrubetaki be miang-kaming kana karere?”

Be di dikatu be dipile, “Barabas!”

²² Be Pailot kababe itegidi, “Iesus maka Kristus kana rangaka ipurapura bakara mbasaki?”

Be di dikatu be dipile, “Kai kapalapala uauau-o rokatagaka ngapura!”

²³ Ata Pailot bokai itegidi, “Giriki nangata iemaki?”

Kodeka dipi-tina be bokai dipile, “Kai kapalapala uauau-o rokatagaka ngapura!”

²⁴ Pailot nge ambe kilalanga inanga tamoata be aine ambe dikai-tina be ngai tago iboadu ngabalakidi. Be saringatuka ambe eung teke ngamarang kana bokana. Bokai-be dang idoki be matadi-o be luma iasaki be bokai ipile, “Tamoata ngae imate nge malipi neming. Ngau tago. Giriki ngae nge kam-la ka neming!”

²⁵ Kodeka tamoata be aine bokai dipile, “Daraka masa keka be natu-maio dalako.”

²⁶ Makara nge Pailot itaguraki be Barabas iru-betaki be iandi. Kodeka iradi be Iesus dirautotoki be iandi be kai kapalapala uauau-o darokatagaki kana.

Pailot Koai-bagi Ne Iesus Ono Dimanai
(*Mar 15:16-20; Zon 19:2-3*)

²⁷ Dipalitia-doi kodeka Pailot koai-bagi tamoata ne pera kana dinarinaringi nge Iesus dibagalako Pailot pera kana ilona-lo. Be koai-bagi ne ngaena-lo nge tamoata ne moarunga dipura-doi be Iesus diboalingi. ²⁸ Kodeka ditaguraki be kusi ne inangananga nge dipasile be daradara teke ono disiliakani. ²⁹ Be oarige ragaragadi kauta bokana diraulemoang nge dibaga be pangana-nao dinangai be sika teke luma oanana-lo dinangalako. Dingazingia-doi kodeka aro diboadukuduku-ria be ono disamanaganaga be bokai dipilepile, “Iuda anuatanepoa nedi! Soakingam dasalagatina!” ³⁰ Be ono dimoangomoangoria be pangana-nao kai ane diuniuni. ³¹ Ono disamanaga-doi kodeka kusi daradara disiliakani nge dipasiki be nena-tina dinangani. Kodeka eluku dilakuaki be kai-o darokatagaki kana.

Iesus Kaio Dirokatagaki
(*Mar 15:21-32; Luk 23:26-43; Zon 19:17-27*)

³² Dipusika be dialalale nge Sairini tamoata teke ara Saimon dite be diakangaoui be Iesus kai ne kapalapala uauau nge ibazi. ³³ Makara be dialale be kaba aradi Golgota-lo dipura. Ara Golgota nge labu bokai, “Tamoata mate pangana pakina-ba nge kaba ne.” ³⁴ Makara nge ‘uain’

kana mangini teke diaru dibairi-budu diani be ngasing kana. Itoi nge imangini be isege.

³⁵ Kodeka kai kapalapala uauau-o dirokata-gaki. Kai kapalapala uauau-o dirokatagakia-doi kodeka kusi ne didoki be guzui teke diemaki be nem-nem dinege. ³⁶ Alauri nge makara disoaki be dimatananganangai. ³⁷ Pangana atabala nge kai mapala tekenao bokai digere, “Nge Iesus. Iuda Anuanepoa kandi. ³⁸ Be tamoata anakon-ako rua nge sakenao kai kapalapala uauau-o dirokatagakidi. Takaia oanana-o be takaia ngasina-o.

³⁹ Be tamoata be aine makara dilakolako be dimulemule nge panganadi ditatatai be Iesus diebulobuloi. ⁴⁰ Be bokai dirarai, “Kupile-ra Nanaranga pera ne gogamani be amaridi toli ilodia-lo be kababe gonaguraki! Kaiko Nanaranga Natu nge nem-la be gouketiko be kai ngaranao be maka gobala!”

⁴¹ Tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi be tamoata Moses Mata ne disulesuletaki be Iuda tamoata nedi bibia nge bokaina-doi ono disamanaga be bokai dipile, ⁴² “Tamoata takadi nge uketadi iamang! Ata nena-la nge tago iboadu ngauketi! Ngai ki taila ka Iuda anuanepoa kandi? Kai ngaranao be maka kubala masa omo lama gauni! ⁴³ Ngai Nanaranga ono ikaikai be pilenga itagatagadi be ipile ngai ka Nanaranga Natu! Bokai nge makara ngatobitobi be tate Nanaranga iboadu ngauketi ki tago!” ⁴⁴ Be anakonako ruoti Iesus zaiza dirokatagaki-diaru nge bokaina-doi Iesus ono disamanagaru.

*Jesus Imate**(Mar 15:33-41; Luk 23:44-49; Zon 19:28-30)*

⁴⁵ Ilako be amari-soasoa-tina nge oabubu kaba moarunga isukum nibe ilako rairai amari siriki tolianao. ⁴⁶ Rairai amari siriki tolianao bokana nge Iesus ipi-tina be inaboaki be bokai ipile, “Eloi, Eloi, lema sabaktani?” Pile ngaedi tabuiri nge labudi bokai, “Nanaranga negu, Nanaranga negu, bakara ka kupereka?”

⁴⁷ Bong tamoata alu makara ditudui dilongo nge bokai dipile, “Ilaiza ka ikilakilai.”

⁴⁸ Kodeka tamoata teke ipananalako be kusi mapala matoli teke idoki be ‘uain’ manginina-lo inangalako be kai teke burunao inangai be Iesus izuzunakani be ngasing kana. ⁴⁹ Ata takadi bokai dipile, “Abo. Bokai ngatobitobi be tateate! Baraoa Ilaiza ngapura be ngadumai!” ⁵⁰ Kodeka Iesus kaikai-la imere be rerengana-lo be imate.

⁵¹ Iesus imate nge kusi* biabia Nanaranga pera nena-lo itobitobi nge imasare be ege rua ipura. Atabala be ibala be ilako eruma. Be rike kanabi-
 abia ipura be patu kanabibia nge dimasare. ⁵² Be poda ditakaka be Nanaranga tamoata ne dimate nge kokoko-tina dimarang be moauriuri disoaki. ⁵³ Kodeka podadi dipereki be bong Iesus mate-lo be marangka ipura nge Anua Biabia Ratana-lo dilako be tamoata be aine kokoko-tina ditedi.

⁵⁴ Tamoata koai-bagi imuamuadi makara tamoata ne zaiza Iesus dinarinaringi rike be kana moarunga dita nge taburidi dira-tina be bokai dipile, “Moimoina-tina ngai Nanaranga Natu!”

* **27:51:** Matamata kusi nga itobotobi nge tamoata tago teke iboadu Nanaranga-lo ngalako. Ata kodeka iboadu ngalako.

⁵⁵ Aine kokoko-tina Galili-lo be Iesus ditagata-gai be didumadumai nge kasaua ditui be kaba ditaita. ⁵⁶ Magdala aine ara Maria, Maria Zems be Iosep tina-diaru be Zebidi natu ruoti tina-diaru nge makara aine ngaedi maradi disoaki.

Iesus Kumraka Ipura

(Mar 15:42-47; Luk 23:50-56; Zon 19:38-42)

⁵⁷ Rairaituka nge Arimatea tamoata teke ‘mone’ ne kokoko ara Iosep nge ipura. Ngai nge Iesus tagataga ne kata. ⁵⁸ Kodeka ilako Pailot-lo be itegi be Iesus tamoata mate nge ngabagai kana. Be Pailot ipile be Iesus mate nge Iosep diani. ⁵⁹ Iosep ialale be Iesus mate idoki be kusi manipidi† goazagoaza-tina nge idoki be ono isukumi. ⁶⁰ Be ilako be gimoa nena-tina kodeka-ka ikelia-lo inangalako. Gimoa ngae nge patu kanabibia ka ilodia-lo emakalako ipura. Inangalako-doi kodeka patu kanabiabia teke igegeaka-lako be gimoa aoa ono ionoti be ialale. ⁶¹ Magdala aine ara Maria be Maria-la taka nge makara Iesus poda ditalariaru be disoakiru.

Poda-lo Narinari Dinangadi

⁶² Izama nge bong biabia ono manauanga, ara ‘Sabat.’ Bokai be tamoata Nanaranga ditababai dimuamuadi be Parasi dilako be Pailot dite ⁶³ be bokai dipile, “Biabiadi, tamoata bolinga ratadi isi ne iauia nge bokai ipile, ‘Amaridi toli muridi be masa ngamarang be moauriuri ngasoaki.’ ⁶⁴ Bokai be pile kaiboangdi gonanga be poda naringa ngapurapura nibe amaridi toli

† **27:59:** Kusi bokainaina nge zazadi atabalabala-tina.

damanubu. Tagataga ne dapura be danakuaki be bokai dapile takana, ‘Ambe mate-lo be imarang!’ Boli ngaedi masa dagoala-tina takana. Mata-mata be ipile-doi masa ngamarang, be kababe pile ngaedi atabaladi danangaria nge kodeka dagoala-tina kana.”

⁶⁵ Kodeka Pailot bokai ipile, “Koai-bagi tamoata negu alu kamadokidi be kamalale be poda kamanaringia-tina uia, kauanga-ming-lo bokana.” ⁶⁶ Be dialale be poda dionoti. Babari kaiboangina-tina ono dinangai be tamoata alu makara dinangadi be poda dinarinaringi.

28

Iesus Mate-lo Be Imarang

(Mar 16:1-10; Luk 24:1-12; Zon 20:1-18)

¹ Bong ono manauanga ‘Sabat’ imanubu be kaba izama-seresereki nge Magdala aine Maria be Maria-la takaia nge dialaleru be Iesus poda datearu kana. ² Makara nge oaikiki-tina rike kanabiabia teke ipura be Tanepoa ‘enzel’ ne teke lang anua-lo be ibala be patu ono poda onota ipura nge igegeaki be ono isoaki. ³ Tea nge lamalama piti-kaoanga bokana be kusi ne nge oaru oaooadi bokana dimalamalama. ⁴ Tamoata poda dinari-naringi nge taburidi dira-tina be reresabu nge tagona-tina diuia be makara matedi bokana dituitui.

⁵ Kodeka ‘enzel’ itaguraki be aine ruoti ngaediaru bokai ira-diaru, “Taburi-mingru moaki dira! Ngau ukaua Iesus maka kai kapalapala uauau-o dirokatagaki ka kaleleleiaru! ⁶ Tago maka isoaki. Ambe imarang, ne ipile bokana.

Kamamairu be kaba odio ieno kamaitaru. ⁷ Be oaikiki-tina kamalaleru be tagataga ne bokai kamaradi, ‘Ambe mate-lo be imarang be aro-ming ngamua be Galili ngalako kana. Masa makara kamate.’ Pile ura-kamingru ngaedi nge ilo-mingru kauakaua-la.”

⁸ Moimoi aine ruoti ngaedi diaru nge taburi-diaru dira, ata suri-diaru diuia-tina. Kodeka poda diperekianu be dipapanana-lanaru be Iesus tagataga ne daradi kana. ⁹ Ata oaikiki-tina Iesus zala-lo ipuraka-diaru be bokai ira-diaru, “Suriuia ngaeno-kamingru!” Kaba bokai ditaru nge dilakoru be dirokazokuriaru be Iesus ae diboabungru be dirakeakiaru. ¹⁰ Kodeka Iesus bokai ipile, “Taburi-mingru moaki dira! Kamalaleru be tari-tokagu kamaradi be Galili dalako. Masa makara datea.”

Tamoata Poda Dinarinaringi Pilengadi

¹¹ Aine ruoti ngaedi isi dialalalelanaru be tamoata poda dinarinaringi nge alu anua-lo dilako be kana moarunga dipura nge tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi nge dirangakidi. ¹² Kodeka tamoata Nanaranga ditabatabai dimuamuadi nge dilako be Iuda tamoata bibia zaiza diepilei. Be ‘mone’ kokoko-tina didoki be tamoata poda dinarinaringi nge diandi ¹³ be bokai diradi, “Bokainatuka kamapile, ‘Tagataga ne oabubu-lo kieno be dipura be dianakuaki.’ ¹⁴ Pailot ilongo masa keka galako be gakoroi be kam masa giriki neming tago.”

¹⁵ Makara be tamoata poda dinarinaringi nge ‘mone’ didoki be dialale be diradia-la bokana

dipile. Be pile ngaedi ka Iuda moarunga isi dipilepile nibe kaituka-ba.

Iesus Tagataga Ne Ipurakadi

(Mar 16:14-18; Luk 24:36-49; Zon 20:19-23; Apo 1:6-8)

¹⁶ Iesus tagataga ne kulemoa-be-teke Galili dilako be buku muku Iesus irangakia-lo dipura. ¹⁷ Makara be Iesus dite nge dirakeaki. Ata aludi nge ilodi dirua. ¹⁸ Kodeka Iesus saringadi ilako be bokai iradi, “Kaiboang moarunga lang anua-lo be kateka-o ambe ngau aniagu ipura. ¹⁹ Kamalale be ungguma moarunga kateka-o nge kamaemakidi be tagataga negu dapura. ‘Tama be Natu be Oli Spirit aradi-o be kamarukudi’ be tagataga negu dapura. ²⁰ Be kamaradi be sule moarunga uang-kaming nge dalongolongo be datagatagadi. Ilo-ming kauakaua! Ngau masa sakeming-lanao msukoaki nibe ngalako kateka-ba manubunganao.”

CXXXV

Testamen Oauoau
The New Testament in the Manam Language of Papua
New Guinea

Nupela Testamen long tokples Manam long Niugini

copyright © 1996 Papua New Guinea Bible Translation Association

Language: Manam

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-08-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

3f31539d-0155-5160-a99e-2a9707974158